ARD review

28/2003

Architectural Research & Design

ARD, Biro za arhitektonsko projektovanje, istraživanje i edukaciju, Beograd

XX. PRIPREMNI TEČAJ ZA STUDIJE ARHITEKTURE 2002/03

Nakon rezultata novogodišnjih testova, prinudjeni smo da u drugom tromesečju uvedemo neke radikalnije pedagoške i edukativne mere

U ovom broju:

Naša jubilarna XX. generacija 2002/3 završila I. trimestar (str.2–9), Retrospektiva projekata i realizacija arhitekte Slobodana Nikolića (Str. 10–17), Dr. Nedeljko Borovnica: Gradsko stanovanje u Brazilu (str. 18–30), A kako voli da stanuje srpska srednja klasa? – Arh. Rastko Radulović: Projekat individualne stambene zgrade (str. 31–33), A neki u Srbiji žive ovako – Prof.Dr. Srdjan Žikić: Rekonstrukcija zadružnog doma u Trbunju kod Blaca za smeštaj kosovskih izbeglica (str. 34–37), Rana hodočašća arhitekte Velibora Kujundžića i njihove kasnije posledice (str. 38–39), II samostalna izložba crteža u olovci arhitekata Marije Ćurčić i Djordja Alfirevića (str. 40–41), Nekoliko crteža u olovci Arh. Marije Ćurčić (42–47). Prof.arh. Mihailo Mitrović promovisan u počasnog doktora Beogradskog univerziteta (str. 48), U pripremi: Trijenale arhitekture "Iznad svetlosti" (str. 48).

NAŠA JUBILARNA XX. GENE–RACIJA 2002–3 ZAVRŠILA I. TRIMESTAR

1 – Rezultati testiranja

Izgleda da čoveku što je stariji vreme brže leti, pa mi se čini da je i ovaj prvi trime–star nekako isuviše brzo prohujao. Ama, kao da je juče bio septembar, a ovi miševi nam defilovali kroz kuću sa svojim roditeljima, uz čvrsta obećanja da će izgi–nuti od prilježnosti i radnog entuzijazma. E, pa tom prilikom, mnogi su nas roditelji molili da ih na kraju trimestra obavestimo o napredovanju njihovog deteta, kako bi ocenili da li da ostanu pri opredeljenju za arhitekturu ili da ih upišu na menadžment kod Karića.

I evo, prvi trimestar se završio, a mi naše obećanje ispunjavamo. Medjutim, ja sam sentimentalan i slab prema deci pa, pošto sam se bojao da prilikom paušalnih oce–na ne ispadnem nerealno subjektivan, ove godine sam odlučio da u dogovoru sa partnerima organizujem jedno kompleksno testiranje, koje će pokriti skoro sve se–gmente (sem Elemenata arhitektonskog projektovanja) ispredavanog gradiva. O–cenjena su dva crteža, kao i testovi iz matematike, prostorne orijentacije i istorije arhitekture. Globalne rezultate prikazujemo na ovom mestu, dok se indivudualni rezul–tati tretiraju kao poverljivi i dostavljaju direktno roditeljima polaznika.

Naši polaznici su rasporedjeni u pet grupa, pri čemu se u grupama A–D nalaze beogradjani, dok su u grupi E po–laznici iz drugih gradova koji mogu da dolaze samo subotom, zbog čega ih nazivamo "subotarima". Oni su u posebno teškoj situaciji, jer mnogi od njih provedu na putu koliko i na časovima i njima posebno skidamo kapu, jer se dižu u praskozorje da bi uhvatili svoje autobuse i stigli kod nas u 9h ujutru, ostali do večeri, a onda se, poluošamućeni, vraćali svojim udaljenim domovima. Grupe A i C su (sa manjim izuzecima) isključivo gimnazijal–ske, dok se u grupama B i D mešaju gimnazijalci i ATŠ–ejci.

Sva ova deca, sakupljena kao na bućku, imaju različite navike koje i na našem kursu dolaze do izražaja. Neki od beogradjana na pr. smatraju da je prepisivanje prilikom testiranja znak lepih i ugladjenih manira, što je dovelo do toga da smo testove iz istorije arhitekture morali u grupama A i C da ponovimo. Ova sirota dečica ne ume–ju ni da prepisuju kako treba, tako da ih je lako uhvatiti kao zecove, pa smo morali da im i u tom pogledu damo neke pouke, koje su oni bar delom koristili prilikom ponavljanja testiranja. Mi dobijene rezultate prikazujemo, ali ističemo da su samo oni iz crtanja i matematike realni, dok su ostali (sa izuzetkom poštene grupe E) ostali pod senkom sumnje.

Prilikom ocenjivanja, raspon poena je 0–100, dok se rezultat iskazuje procen–tima u odnosu na maksimum. Opisna vrednost dobijenih poena je sledeća:

0 – 20	= veoma loše
20 – 40	= nezadovoljavajuće
40 – 60	= zadovoljavajuće
60 – 80	= vrlo dobro
80 –100	= odlično

Ocenjivana su četiri predmeta (crtanje, matematika, prostorna orijentacija i istorija arhitekture). pri čemu je 80% polaznika uradilo sve testove, tako da su im mogle biti izračunate i ocene opšteg uspeha što kod ostalih 20% nije bilo moguće.

Na Tabeli 1 prikazani su procenti uspe–šnosti po grupama i u celini; za pojedine predmete i u globalu. U globalu najviši prosek je kod prostorne orijentacije (72.81) nakon čega slede slobodno crtanje (65.53), istorija arhitekture (52.75) i na kraju matematika (41.63). Izgleda da su večernji termini, koje jedino možemo da obezbedimo za nastavu matematike dosta zamorni za decu, posle kontinualne pre–podnevne i popodnevne nastave. Slično je i sa istorijom arhitekture koja očito obiluje zamornim i brojnim informacijama koje treba preneti u toku veoma ograničenog broja časova. Prostorna orijentacija i crtanje su, dakle, u globalu

Tabela 1

Proseci ukupne uspešnosti po grupama za I trimestar 2002/3

Procenti od mogućih 100 poena (1 procenat=1poen)

Predmet	Grupa					Ukupno predmet
	A	B	C	D	E	
Slobodno crtanje	62.11%	68.65%	53.04%	69.43%	74.43%	65.53%
	IV	III	V	II	I	II
Matematika	54.17%	39.62%	32.65%	44.71%	37.02%	41.63%
	I	III	V	II	IV	IV
Prostorna orijentacija	68.12%	82.31%	82.08%	65.00%	66.54%	72.81%
	III	I	II	V	IV	I
Istorija arhitekture	48.00%	54.00%	57.00%	53.23%	51.54%	52.75&
	V	II	I	III	IV	III
Ukupna nastava	60.31%	64.10%	55.17%	61.97%	63.07%	
	IV	I	V	III	II	

Tabela 2

Proseci uspešnosti pojedinaca po predmetima za I trimestar 2002/3

Procenti od ukupnog broja polaznika na kursu

Predmet	Uspeh					Ukupno
	Odličan	Vrlo dobar	Dovoljan	Nedovoljan	Vrlo loš	
Slobodno crtanje	23%	40%	32%	5%	–	100%
Matematika	–	13%	37%	50%	–	100%
Prost. orijentacija	44%	39%	14%	3%	–	100%
Istorija arhitekture	3%	31%	49%	16%	–	100%
Ukupna ocena	2%	64%	34%	–	–	100%

Tabela 3

Distribucija uspešnosti pojedinaca po grupama za I trimestar 2002/3

	Grupa																		
	Crtanje				Matematika				Prost.orijentacija				Istor. arhitekture				Ukupno		
	Uspeh																		
	od	vd	do	nd	od	vd	do	nd	od	vd	do	nd	od	vd	do	nd	od	vd	do
A	15	38	46	–	–	33	56	11	25	63	12	–	–	31	46	23	–	67	33
B	15	38	46	–	–	8	35	67	25	63	12	–	–	33	67	–	4	58	33
C	–	38	38	24	–	11	33	56	58	25	17	–	–	50	30	20	–	50	50
D	23	46	31	–	–	16	46	38	31	39	15	15	–	38	38	24	–	62	38
E	38	54	8	–	–	–	31	69	38	38	24	–	15	8	62	15	–	77	23
Uk	23	40	32	5	–	13	37	50	44	39	14	3	3	31	49	16	2	64	34

U redovima A–E procenti su dati u odnosu na ukupan broj polaznika u grupi
U poslednjem redu (Uk.) procenti su dati u odnosu na ukupan broj polaznika u svim grupama
Skraćenice:
od = % odličnih polaznika
vd = % vrlo dobrih polaznika
do = % polaznika sa ocenom "dovoljno"
nd = % polaznika sa ocenom nedovoljno
Nema polaznika sa ocenom "veoma loš".

Testovi iz predmeta Osnove arhitektonskog projektovanja nisu organizovani, pošto su za sada mali izgledi da se ova materija pojavi na prijemnom ispitu.

dobili vrlo dobre ocene, dok se rezultati istorije arhitekture i matematike tretiraju kao "zadovoljavajući".

Kod predmeta Slobodno crtanje, daleko prednjači "subotarska" Grupa E, u kojoj su skoro svi polaznici (sa samo jednim izuzetkom) vrlo dobri ili odlični. Na drugom mestu je grupa D, a odmah iza nje grupa B. Sa izuzetkom grupe C koja je u celini "zadovoljavajuća", prosek svih ostalih grupa se kreće u rasponu "vrlo dobar".

Rezultati iz matematike su izrazito slabi, tako da je samo kod dve grupe prosek "zadovoljavajući" (A= 54.17 i D=44.71), dok su ostale (B,C i E) u kategoriji "ne zadovoljava". Očigledno je da ovde nastavu treba pojačati, možda, uvodjenjem domaćih zadataka i češćim testiranjem uz ocenjivanje.

Ukupna prosečna ocena je najviša kod predmeta "prostorna orijentacija" (72.81), s tim što su proseci najbolji kod grupa B (82.31) i D(82.08). Medjutim, ovi rezultati su veoma diskutabilni, zbog masovnog dogovaranja i prepisivanja prilikom testiranja u beogradskim grupama.

Ovo prepisivanje je u tolikoj meri uzelo maha, da je testiranje iz istorije arhitekture moralo biti ponovljeno u grupama A i C, pri čemu su se čak i kod drugog testiranja pojedinci služili raznim smicalicama, tako da su i ovde neki pojedinačni rezultati nepouzdani. Sa izuzetkom grupe C, čiji prosek je ocenjen "zadovoljavajućim", sve ostale grupe su u proseku mršavo "vrlo dobre". Prvi časopisi sa tekstovima iz ove oblasti su u distribuciji, a ko želi nešto više, najbolje je da se osloni na dobro poznatu Jansonovu "Istoriju umetnosti", koja je u ovom trenutku dovoljna i za one najizbirljivije.

* * *

Zanimljivo je da svaka grupa ima neki manje–više oformljeni kolektivni identitet, na šta su uticali pre svega ili talentovaniji, ili agresivniji pojedinci. U većini slučajeva, bolji djaci su diskretniji i motivisaniji za rad, dok su oni slabiji, svesni svojih ograničenja bučni i manje zainteresovani. Medjutim, svi do poslednjeg su krajnje pristojni, tako da do sada nije bilo nikakvih incidenata. Verujemo da će nakon zimskog raspusta zainteresovanost svih porasti u skladu sa približavanjem ispitnog roka.

Posmatrajući ukupni pojedinačni uspeh na kraju prvog trimestra, samo jedna osoba je odlična, što je zaista žalosno. Medjutim, 64% polaznika ima u proseku vrlo dobar uspeh (u rasponu 60–80 poena), što svedoči da je nastava uglavnom usklađena sa mogućnostima percepcije većine polaznika. 34% polaznika u globalu "zadovoljava", dok nezadovoljavajućih i veoma loših nema.

Osnovni nedostaci naših polaznika su sporost u crtanju i zatvorenost mišljenja prilikom rešavanja testova prostorne orijentacije. To je došlo do izražaja još prvih dana kada smo ih suočili sa nekim zadacima provere otvorenosti mišljenja i kada je ogromna većina uletela u krajnje jednostavne "zamke mišljenja" i nikako nije uspevala da se izvuče iz nepotrebnih ograničenja koja su sami sebi nametnuli. Čini nam se da se u poslednje vreme u tom pogledu situacija kod jednog broja ljudi popravlja, dok ostali još uvek ne uspevaju da se odviknu od krutog školskog načina rezonovanja.

Sve u svemu, evidentno je da je, i pored eksplicitnih opomena pre upisa, jedan deo naših polaznika upisavši se kod nas izabrao, po malo nepromišljeno, teži put, iako bi im možda neki jednostavniji vikend pripremni tečaj više odgovarao. S obzirom na to da na mnogim drugim tečajevima još uvek ima dovoljno slobodnih mesta, bilo bi poželjno da se još jednom preispitaju. Ukoliko pak, na našu radost, ipak odluče da nastave kod nas, kao što najavljuju u anketi čije rezultate prikazujemo u nastavku ovog teksta, onda će biti neophodno da udvostruče svoje napore i pokušaju da na sledećim testovima pokažu bolje rezultate. Mi sigurno nikoga nećemo odbiti, ali na vama i vašim roditeljima je težak zadatak da definitivno utvrdite da li je tečaj ovog profila ono što vama najviše odgovara ili treba praviti neke radikalnije rezove. A sada, pošto smo naveli šta mislimo o VAMA, hajde da pogledamo šta vi mislite o NAMA, jer to može biti u obostranoj koristi.

3 – Rezultati ankete

Ovo je već peta godina kako sprovodimo našu novogodišnju anketu o vašem (ne)zadovoljstvu našim kursem. Anketu smo sredili i obradili bez friziranja i nameštaljki, pa su i rezultati (bar tako verujemo) realan odraz vašeg mišljenja o onom što se na ovom kursu dešava. Kao što se iz tabela 4,5 i 6 vidi, niste previše oduševljeni, a niste ni razočarani. Posmatrano u celini, sa odličnim ocenama ocenjujete Slobodno crtanje (4.64), Prostornu orijentaciju (4.59) i Elemente projektovanja (4.84), dok se Matematika (4.48) i Istorija arhitekture (4.48) nalaze malo ispod granice izmedju vrlo dobrog i odličnog. Kurs je u celini ocenjen dosta mršavom odličnom oce–nom (4.56), s tim što su grupe B i E kon–statovale da ne zaslužuje veću ocenu od vrlo dobre. Imajući u vidu da je prošle godine prosečna ocena kursa u globalu bila znatno viša (4.72) i da su u svim tadašnjim grupama ocene bile preko 4.50 (odličan), potrebno je sagledati razloge ovog pada i preduzeti neophodne mere.

I dalje se pokazuje da radimo u dosta skučenim prostornim uslovima. Svi elementi prostornog komfora su ocenjeni vrlo dobrim ocenama, pri čemu su najniže kotirani radni prostor (4.24) i komfor (4.23). Očito je da smo dosta nabijeni, na šta svima skrećemo pažnju prilikom upisa, ali su oni tada spremni na sve, s tim što kasnije kada se uglave u svojim grupama, počinju da primećuju da im svašta smeta. Možda je zaista naš maksimum previsok, ali je kalkulacija školarine sprovedena na osnovu tog maksimuma, a smanjenje broja polaznika u grupi bi neminovno školarinu proporcionalno povećalo, što nikome, pa ni meni, ne bi bilo po volji.

Odnos nastavnika i anketirane osobe, 71% ispitanika ocenjuje kao "srdačan i iskren", a 27% kao "školski korektan". Medjutim jedna osoba iz grupe A konstatuje da je nastup nastavnika"nametljiv i izveštačen", i ovo mišljenje (bez obzira što se radi o samo JEDNOJ osobi) pokazuje da moje "otkačeno" ponašanje ne mora uvek da bude prihvaćeno sa simpatijama i da u odredjenim slučajevima mora biti više formalizovano i uzdržano. Da na tome istrajno radimo, pokazuje i činjenica da je procenat ocena "školski korektan" pove–ćan u odnosu na "srdačan i iskren" u poredjenju sa prošlom godinom. Medjutim, to istovremeno zahteva i profesionalniji pristup nastavi samih polaznika. koji su, u velikom broju nepažljivi i čak nezainte–resovani, prenoseći svoje loše navike iz škole i na ovaj kurs.

Odnos izmedju kolega u grupi (pošto same grupe za sada još uvek nisu u tešnjem kontaktu) ocenjen je ove godine daleko više nego prošle. Dok je ove go–dine 83% ispitanika ovaj odnos opisalo kao "sradačan i iskren", za ovakvu ocenu se prošle godine izjasnilo samo 57.2% ispitanika.

Interesantno je da je, i pored nešto nepovoljnije ocene kursa u odnosu na prošlu godinu, procenat onih kojih name–ravaju da nastave rad na našem kursu porastao sa 96 na 98% od ukupnog broja ispitanika. Takodje je zanimljivo da je veći broj onih koji nameravaju da nastave rad na kursu (98%) od onih koji i dalje sa sigurnošću žele da studiraju arhitekturu. To znači da izvestan, manji broj njih još nije doneo definitivnu odluku o izboru profesije, već veruje da će to učiniti u toku drugog trimestra. Uopšte, još prilikom preliminarnih razgovora pred upis, razgovarali smo sa većim brojem mladih ljudi koji razmišljaju o arhitekturi, ali nisu u mogućnosti da se definitivno opredele. Medjutim, iako smo im rekli da, ako nisu sigurni u svoj izbor, radije beže od arhitekture u neku lukrativ–niju profesiju, većina njih se upisala, ali su sumnje kod nekih i dalje ostale prisutne.

Da bismo bolje sagledali motive vašeg ocenjivanja, zamolili smo sve ispitanike da pored standardnih odgovora u rubrikama daju i svoje tekstualne primedbe i suge–stije. Sa zadovoljstvom konstatujemo da su mnogi ovo ozbiljno shvatili i da su pri–medbe i sugestije dobro formulisane i profesionalnije od prošlogodišnjih, kada su devojke tražile da se poveća broj muškaraca na kursu i obezbedi čokoladni keks uz kafu. A sada, evo i ovogodišnjih primedbi praćenih našim konkretnim odgovorima:

Tabela 1

Prosečne ocene predmeta i tečaja po grupama i u globalu,

Br.	Predmet za Ocenjvanje	Grupa A	Grupa B	Grupa C	Grupa D	Grupa E	Ukupna ocena	
							2002/3	2001/02
1	Slobodno crtanje	4.61	4.75	4.60	4.61	4.82	4.64	4.67
2	Istorija arhitekture	4.77	4.50	4.30	4.77	4.08	4.48	4.47
3	Matematika	4.74	4.50	4.70	4.05	4.42	4.48	4.59
4	Testovi	4.83	4.73	4.80	4.77	3.82	4.59	4.46
5	Elementi arh. projektovanja	4.92	4.90	4.90	4.69	4.80	4.84	5.00
	Ocena tečaja u celini	4.92	4.42	4.60	4.61	4.27	4.56	4.72

Tabela 2

Prosečne ocene uslova rada na tečTabaju po grupama i u globalu, I trimestar

Br.	Elementi radnih uslova na tečaju	Grupa A	Grupa B	Grupa C	Grupa D	Grupa E	Ukupna ocena	
							2002/3	2001/02
6	Lokacija	3.92	4.17	4.00	3.69	4.50	4.06	3.98
7	Radni prostor	4.46	4.20	4.20	4.08	4.25	4.24	4.08
8	Tehnička opremljenost	4.69	4.42	4.40	4.23	4.43	4.43	4.67
9	Komfor	4.38	4.50	4.00	4.00	4.25	4.23	3.94
10	Kvalitet časopisa ARD	4.67	4.27	4.83	4.50	4.50	4.55	4.83
	Ocena radnih uslova u celini	4.48	4.31	4.29	4.08	4.39	4.31	4.29

Tabela 3

Prosečne ocene medjuljudskih odnosa i spremnost za nastavak priprema, I trimestar

Br.	Pitanje	Alternative odgovora	Grupa A	Grupa B	Grupa C	Grupa D	Grupa E	Ukupna procena	
								2002/3	2001/2
11	Odnos Nastavnika i tebe lično	Srdačan i iskren	58%	83%	89%	69%	58%	71%	80.4%
		Školski korektan	34%	17%	11%	31%	42%	27&	19.6%
		Nezainteresovan	–	–	–	–	–	–	–
		Odbojan i neprijatan	–	–	–	–	–	–	–
		Nametljiv i izveštačen	8%	–	–	–	–	2%	–
12	Odnos nastavnika i grupe u celini	Srdačan i iskren	85%	82%	78%	54%	73%	74%	85.2%
		Školski korektan	15%	9%	22%	46%	27%	24%	14.8%
		Nezainteresovan	–	–	–	–	–	–	–
		Odbojan i neprijatan	–	–	–	–	–	–	–
		Nametljiv i izveštačen	–	9%	–	–	–	2%	–
13	Odnos tebe I tvojih kolega u grupi i na kursu	Srdačan i iskren	69%	91%	100%	85%	69%	83%	57.2%
		Školski korektan	31%	9%	–	15%	31%	17%	42.8%
		Nezainteresovan	–	–	–	–	–	–	–
		Odbojan i neprijatan	–	–	–	–	–	–	–
		Nametljiv i izveštačen	–	–	–	–	–	–	–
14	Da li i dalje želiš na arhitekturu	Da	100%	92%	80%	92%	100%	93%	90.2%
		Ne znam	–	8%	20%	8%	–	7%	9.8%
		Ne	–	–	–	–	–	–	–
15	Da li ćeš se upisati u II tromeečje	Da	100%	92%	100%	100	100%	98%	96.0%
		Ne znam	–	8%	–	–	–	2%	4.0%
		Ne	–	–	–	–	–	–	–

Definicije numeričkih ocena: 4.50–5.00 = Odlično, 3.50–4.49 = Vrlo dobro, 2.50–3.49 = Dobro
1.50–2.49 = Nezadovoljavajuće, 0–1.49 = Veoma loše

Kod opisnih ocena (11, 12, 13) prve dve definicije imaju pozitivnu, a tri poslednje negativnu konotaciju.

4 – Sugestije polaznika

Grupa A:

A.1 – Zadaci iz matematike i logike bi mogli biti odštampani na papiru koji bismo dobili i gde bi mi sami upisivali rešenja za vreme časa.

Delimično se prihvata u okviru konkretnih mogućnosti

A.2 – Volela bih da dobijem sve brojeve časopisa.

Pošto smo konačno pronašli novu adresu našeg štampara, časopisi se trenutno reprintuju.

A.3 – Volela bih da pogledam neke od vaših filmova, ali ne znam kada. Predlažem da uvedete neki termin (na pr. jednom u 15 dana) koji bi omogućio malobrojnim ambicioznim polaznicima vašeg kursa da se više informišu.

Takvi termini postoje od prvog dana i to posle redovnih časova. Drugih termina na žalost nemamo, jer je sve popunjeno.

A.4 – Sve pohvale za predavanja iz kulturologije, mislim da su veoma poučna, ali šteta što sam u manjini, jer moje kolege ne misle tako.

Očigledno je da su tvoje kolege promašile kurs. Prilikom upisa svi ste bili upozoreni o sadržaju našeg kursa. Na sreću još nije kasno da odu na neko drugo mesto gde se samo crta, ima ih koliko god žele...

A.5 – Možda malo više slobodnog crtanja?

U prva dva trimestra predmet Slobodno crtanje angažuje 50% fonda časova, dok se planira da u trećem trimestru ovaj procenat poraste na oko 80%. Daljim povećanjem ovog procenta, bili bi ugroženi ostali predmeti.

A.6 – Odštampana revizija iz Istorije arhitekture na kraju svakog tromesečja.

Kompletne "puškice", kao i skraćena Istorija arhitekture, dati su u pojedinim brojevima časopisa "ARD" koji je trenutno u distribuciji.

A.7 – Bilo bi dobro da, umesto da hvatamo beleške na časovima Istorije arhitekture, matematike, i testovima dobijamo papire sa zadacima (istorijom arhitekture).

Vidi A.6

A.8 – Puštajte više naučnih emisija, jer pomoću njih lakše pamtimo Istoriju arhitekture.

Sugestija je prihvaćena.

Grupa B

B.1 – Istorija arhitekture uz više slika.

Mislimo da su predavanja iz Istorije arhitekture dovoljno ilustrovane.

B.2 – Bilo bi lepo da nekad i pre podne imamo predavanja, a popodne crtanje. Da su uslovi u zemlji bolji, mogli bi da se poprave uslovi za rad, ali sve u svemu no comment!

Problem je u tome što profesor matematike ima pre podne predavanja na fakultetu.

B.3 – Treba češće luftirati prostorije (tokom predavanja). Čaj od jabuke i nije baš najukusniji!

Sugestije su prihvaćene.

B.4 – Molim da nam idući put ipak najavite testove.

I ovi su bili najavljeni na početku trome–sečja, ali ste vi to zaboravili!

B.5 – Volela bih da na matematici više dodju do izražaja neke naše ideje, da kad radimo zadatke dobijemo minut–dva da predložimo svoje ideje.

Sugestija se prihvata.

Grupa C

C.1 – Mogli bi malo više da sami radimo zadatke i da imamo više domaćih zadataka.

Sugestija se prihvata.

C.2 – Predavanja iz Istorije arhitekture da budu malo zanimljivija.

Očekujemo konkretne predloge.

C.3 – Da izložite svoje mišljenje o radu svakog pojedinca (anonimno ili ne), da bi se orijentosali gde smo u svemu tome i da li smo u tome uopšte.

Testovi koje smo sproveli krajem decem–bra daju realniju sliku o vašem radu od našeg subjektivnog mišljenja.

C.4 – Kada su u pitanju časovi Istorije arhitekture predavanja su sjajna kao i filmovi, ali mi ne možemo da zapamtimo toliko podataka, pa bi bilo dobro da postoji neki pisani materijal, iz koga bi mogli da to pročitamo kod kuće.

Vidi A.6.

Grupa D

D.1 – U časopisu su date samo najosnovnije činjenice o Istoriji arhitekture u puškicama a, s obzirom da je koncentracija na predavanju mala, nije sigur–

no da ćemo mnogo znati na ispitu (ako toga bude, ne daj Bože).

Obimniji tekstovi iz Istorije arhitekture nalaze se u "ARD" časopisima br. 10, 11, 13, 14 i 20.

D.2 – Možda bi bilo bolje da bude upaljeno svetlo dok se gledaju filmovi pa predlažem da se izvrši anketa u vezi toga.

Sugestija se prihvata.

D.3 – Mogli bi da više crtamo i radimo testove.

Vidi A.5.

D.4 – Više crtanja i više posvećenosti djacima, a ne pojedinci da zadržavaju profesora, a ostali da budu uskraćeni.

Molimo te da detaljnije preciziraš ovu primedbu, jer mi se trudimo da sve polaznike ravnomerno tretiramo.

D.5 – Na Istoriji arhitekture ima previše informacija za malo vremena i malo crtanja.

Informacije iz Istorije arhitekture koje smatramo neophodnim su svedene na minimum časova baš zato da bi se obezbedilo što više časova za crtanje.

D.6 – Moje mišljenje je da ima malo crtanja (to znači da bi trebalo povećati broj časova) i da je održavanje tih časova svake druge nedelje ipak veliki vremenski razmak.

U pogledu broja časova crtanja vidi A.6. Što se tiče popodnevnog crtanja, vidi B.2. Možda treba uvesti i domaće zadatke za nedelje kada nema crtanja.

Grupa E

E.1 – Ne vidim ništa sa table na Matematici.

Daj konkretne predloge, sve usvajamo!

E.2 – Volela bih da imamo domaće zadatke da bismo znali kako sami da se pripremamo za prijemni (mislim na crtanje).

Sugestije se prihvata.

E.3 – Matematika bi mogla da se radi više i temeljnije, jer su nama sa društvenog smera neke stvari teže.

Sve probleme ove vrste treba raspraviti u direktnom kontaktu sa profesorom.

E.4 – Na kraju crtanja dolazi do mešanja prirodne i veštačke svetlosti, što smeta očima – brzo se zamaraju..

Ne znam kako da ovaj problem rešimo jer on postoji i u slučaju da se crta popodne.

E.5 – Pošto imamo tri profesora, oni ne mogu nikako da se usaglase oko senčenja. Ako osenčimo kako jedan profesor kaže, onda dodje drugi pa prepravi, a onda treći sa sasvim novom senkom. Ne znamo koga da slušamo – to ume dosta da zbuni, ali sve u svemu je super.

Profesori i ne treba da se usaglašavaju u pogledu senčenja. Prilikom upisa ste opomenuti da su na crtanju angažovana tri nastavnika, kako biste imali mogu–ćnost da se upoznate sa što više tehnika i izaberete ono što vam najviše odgovara. Saslušaj šta ti ko kaže, a onda uradi ono što TEBI najviše odgovara i drži se toga! Ako želiš da ti nastavnik nametne svoju tehniku onda si promašio–la kurs. Još jednom ponavljam da mi nismo TUTORI, već MENTORI

E.6 – Zašto u januaru idemo u školicu?

Na zahtev većine, naš raspust je uskla–djen sa raspustom u vašim školama.

E.7 – Ubi me promaja. Da se razreši pitanje mesta, pošto ovde neke štekare ne daju lokaciju.

A gde ti to sediš kada te bije promaja? I da znate da mesta nisu rezervisana, već se popunjavaju po redu dolaska. Svako ima pravo da bira bilo koje mesto na koje još niko nije seo, a SERO VENIENTIBUS OSSA (kasno došavšem koske!). Uzgred budi rečeno, šta je to ŠTEKARA?

E.8 – Pošto sedim u drugom redu, nikad ne vidim pola postavke od osobe koja sedi ispred mene.

Najbolje je da dodješ malo ranije pa sedneš u prvi red. U svakom slučaju nastojaćemo da postavku više izdignemo tako da bude vidljiva za sve.

Opšti komentar:

Sa zadovoljstvom konstatujemo da su vaše sugestije mnogo konkretnije i korisnije nego prošle godine kada su se zahtevi uglavnom vrteli oko zgodnih momaka i čokoladnog keksa. Šalu na stranu, pokušaćemo da izadjemo u susret što većem broju vaših želja (iako su neke očito protivrečne), a vas najlepše molimo da SAMI (uz pomoć rezultata održanih testova) ocenite da li je ovaj kurs na vašoj talasnoj dužini ili bi vam možda neki drugi, jednostavniji više odgovarao.

5 – Audiatur et altera pars!

(Ovo prevedite sami i bez prepisivanja)

A sada, da vas upoznamo i sa nekim našim primedbama koje mogu izgledati subjektivne, ali koje se itekako stvarno odražavaju na rad i efikasnost našeg kursa:

a/ Nekoncentrisanost:

Ako je prošlogodišnju generaciju krasila egzemplarna lenjost, ova se odlikuje izu–zetnom nepažnjom i nedostatkom koncen–tracije. U stanju ste da jedno pitanje ponovite po nekoliko puta, a da ipak nismo sugurni da li je odgovor stigao do vaše svesti. Pa čak ako ste odgovor i shvatili, to uopšte ne znači da ćete ste–čene pouke primeniti u praksi. Najčešće nastavljate i dalje po svom, da biste konačno konstatovali da vam se ne posvećuje dovoljna pažnja. Na crtanju su stalno prisutna dva nastavnika koji su vam uvek na raspolaganju, a ako nam se informacije u svemu ne poklope, onda zovite OBOJE da se stvari raščiste. Naročito su nekoncentrisani ATŠ–ci, koji non–stop toroču o dogadjajima iz škole i koje–kakvom polusvetu koga tamo susreću... Filmovi su divna prilika za dremanje, a jednom sam primetio da jedan momak na metar ispred mene hrče u sve šesnaest za vreme predavanja o arhitekturi Zrele rene–sanse, uveseljavajući i radosno dekoncen–trišući sve ostale. Jedino se pažljivo prate predavanja iz projektovanja, verovatno zato što ih filujem svakojakim istinitim svinjarijama iz projektantske prakse, kako bi na najprizemniji način nekako zadržao vašu posustalu pažnju. Probudute se, da–kle, bez obzira o kome se predmetu radi! Do ispita je ostalo manje od pola godine!

b/ Sporost

Pored nekoncentrisanosti, vašu generaciju odlikuje prosto neverovatna sporost. Prili–kom crtanja potrebno je da prodju sati da bi ste povukli nekoliko prvih linija, kao da ste u nekom transu. Kasnije, prilikom finali–zacije, kao da malo ubrzate, ali to je zai–sta nedovoljno da se senka detaljno i korektno obradi. Još jednom ponavljamo da ćete, ako ne dobijete na brzini, morati da se zadovoljite akcentiranim linearnim crtežima, ma da ni to nije loše.

b/ Lična higijena

Prilikom upisa smo vam skrenuli pažnju da radimo u malom, zimi zatvorenom prostoru i da je kontinualno održavanje lične higi–jene Conditio sine qua non. Detaljno smo opisali šta sve treba uraditi pre dolaska na časove, kao i da vas u našem toaletu uvek čekaju dva dezodorans–spreja, muški i ženski. 90% naših polaznika je ove naše reči ozbiljno shvatilo i striktno ih se pridržava (hvala im!), ali ostala manjina nije i oni nas bukvalno potrovaše iz časa u čas. Tih nekoliko preklinjem da se pridržavaju sledećih konkretnih sugestija:

– Davno su prošla vremena kupanja subotom. Sada se prosto morate tuširati **svakodnevno**, kolikogod to bolno bilo, a najbolje ujutru pre dolaska na čas.

– Ako ste pre dolaska zaboravili da nanesete dezodorans, to uradite kod nas u toaletu i ne verujte pričama da samo sponzoruše koriste te skalamerije.

– Ako nosite patike (a bogme i ako ih ne nosite), **svakodnevno** menjajte čarape. Ne verujte pričama da ih, iz štednje treba prati tek kada se tako okore da mogu da stoje vertikalno. Ne zaboravite da patike iznutra stalno posipate "Fresh step" sprejom ili puderom!

– Redovno menjajte i perite majice, košu–ljice, bluze, duksere i džempere. Ne zabo–ravite da deo tela ispod miške služi samo zato da se zaštiti dezodoransom.

– Imajte na umu da NIKO NE OSEĆA SOPSTVENI SMRAD! Jedini pouzdan poka–zatelj je da, ako se ne pridržavate SVIH ovih pravila, VI predstavljate SIGURNO snažni izvor olfaktornih smetnji o kojima smo govorili na časovima projektovanja.

* * *

A sada, dosta prisviravanja. Čeka nas ozbiljan posao i za uspeh će nam trebati mnogo obostranog rada i truda. Želimo vam srećne Božićne praznike i mnogo sreće u Novoj 2003. godini uz ispunjenje svih želja koje možete da smislite.

Srdačno Vaši:

Cika Mika Canak
Profesor Milos Canak
Marija Curcic
Djole Alfirevic
Teta Nada Canak

RETROSPEKTIVA PROJEKATA I REALIZACIJA ARHITEKTE SLOBODANA NIKOLIĆA

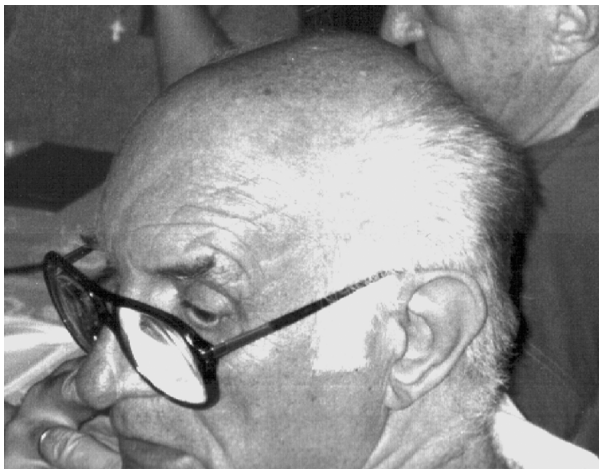

Projektanti Generacije 1951, beogradskog AF–a, bili su tokom studija (a i kasnije) podeljeni na dve kategorije: uvek užurbane galamdžije (kojima je pripadala i moja malenkost) i tihe ali temeljne poslenike i misaone stvaraoce, medju kojima se isticao i Arhitekta (sa velikim A) Slobodan–Boda Nikolić. Diplomirao je 1957, a tokom svoje karijere radio je u "Centroprojektu", "Osnovi", "Modulu", "Ratku Mitroviću" i "Mašinoprojektu", veoma se brzo afirmišući kao cenjeni ekspert za zdravstvenu arhitekturu. Projekat Vojno–medicinske akademije u Beogradu, koji je radio zajedno sa pok. arh. Jože Osojnikom, kao nesumnjivo svetski afirmisan primer velikog bolničkog kompleksa, nagradjen je i prestižnom "Borbinom" nagradom, itd, itd. Pa ipak, i pored svih bleštavih postignutih uspeha, Boda je ostao tihi i skroman stvaralac, nenaklonjen pompi i nadirućoj reklamokratiji. Po svojim kreativnim naklonostima, on je značajan predstavnik naše i evropske Pozne moderne, skulptoralne orijentacije koja je bliska ekspresionizmu ali ga ne doseže, prvenstveno zbog utilitarnog karaktera arhitekture kojom se bavi. Da bi se videlo o kakvom je kapacitetu stručnjaka ovde reč, a u nedostatku jedne ozbiljnije monografije koju u budućnosti očekujemo, prikazujemo vam izvod dela iz njegovog obimnog i impozantnog opusa praćen sa nekoliko najvažnijih ilustracija, moleći vas da nikada ne zaboravite onu lepu i istinitu izreku: "Tiha voda breg roni!":

A – Izvedeni objekti ili u toku izvodjenja

01 – Stambena zgrada u Prištini (1959)
02 – Dom armije u Dugom selu (1958)
03 – Dom armije u Leskovcu (1960)
04 – Vojna bolnica u Skoplju (1961–70), sa J.Osojnikom
05 – Vojno–medicinska akademija u Beogradu, najznačajniji objekat S.Nikolića i J.Osojnika, nagradjena "Borbinom" nagradom. P=160.000 m2
06 – I faza izgradnje bolnice u Zrenjaninu (1975)
07 – Bolnica u Pirotu (1974/83), sa J.Osojnikom
08 – Centar za narkomane u Beogradu (1980)
09 – Porodilište na Dedinju u Beogradu (adaptacija) (1981)
10 – Urgentni centar u Beogradu, adaptacija stare VMA (1982)
11 – Hitna pomoć, adaptacija dela bolnice "Dr. Dragiša Mišović", Beograd (1983)
12 – Dogradnja sportskog stadiona u Banja Luci (1983)
13 – Dogradnja hirurškog bloka sa porodilištem u Nikšiću (1984)
14 – Bolnica u Kruševcu (1987)
15 – Univerzitetsko klinički centar u Novom Sadu (objekat u izgradnji) (1985–90).
16 – Veliki broj manjih objekata, adaptacija itd.

2. Nerealizovani projekti

01 – Vojna bolnica u Nišu (1976)
02 – Gradska bolnica u Leskovcu (1977)
03 – Dogradnja hirurškog bloka sa porodilištem i hitnom pomoći u Zenici (1990)

3. Javni i pozvani konkursi

Vojna bolnica u Sarajevu (1. nagrada),
Vojno–medicinska akademija u Beogradu sa J.Osojnikom (1. nagrada),
Vojna bolnica u Nišu (1. nagrada)
Biblioteka u Skoplju (2. nagrada),
Hotelski kompleks u Ulcinju (2. nagrada),
Gradska bolnica u Smederevu (2. nagrada),
Dom armije u Skoplju (2. nagrada),
Vojna bolnica u Ljubljani (2. nagrada),

4. Projekti u Rusiji

Centar medjunarodne trgovine (CMT) u Moskvi sa V.S. Kubasovim u izgradnji (1990),
Administrativna zgrada sa bankom i hotelom u Jekaterinburgu (izvedeni objekat) (1991),
Administrativno stambeni objekat u Moskvi sa V.S. Kubasovim (izvedeni objekat) (1991),
Profilaktorijum u Surgutu (izvedeni objekat) (1995)
Medicinski deo Profilaktorijuma– Sanatorijuma
a/ Esentuki (u izgradnji) (1998)
b/ Kislovodsk (u izgradnji) (1999)
c/ Soči, Sanatorijum "Crno more" (u izgradnji) (2000).
Veliki broj idejnih rešenja zdravstvenih zgrada i hotela koja čekaju odluku o daljoj izgradnji za objekte u Svjatogorsdku, Moskvi, Ukrajini, Lange pasu, Tjumenu, Irkutsku, Omsku, itd.

дипл.инг.
СЛОБОДАН НИКОЛИЋ
архитекта

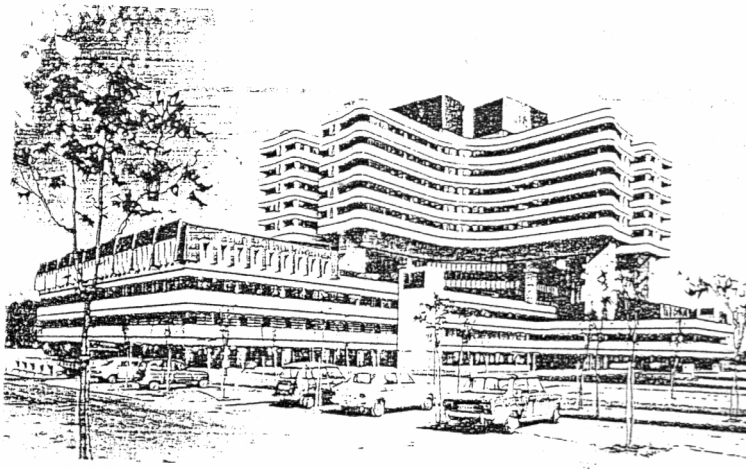

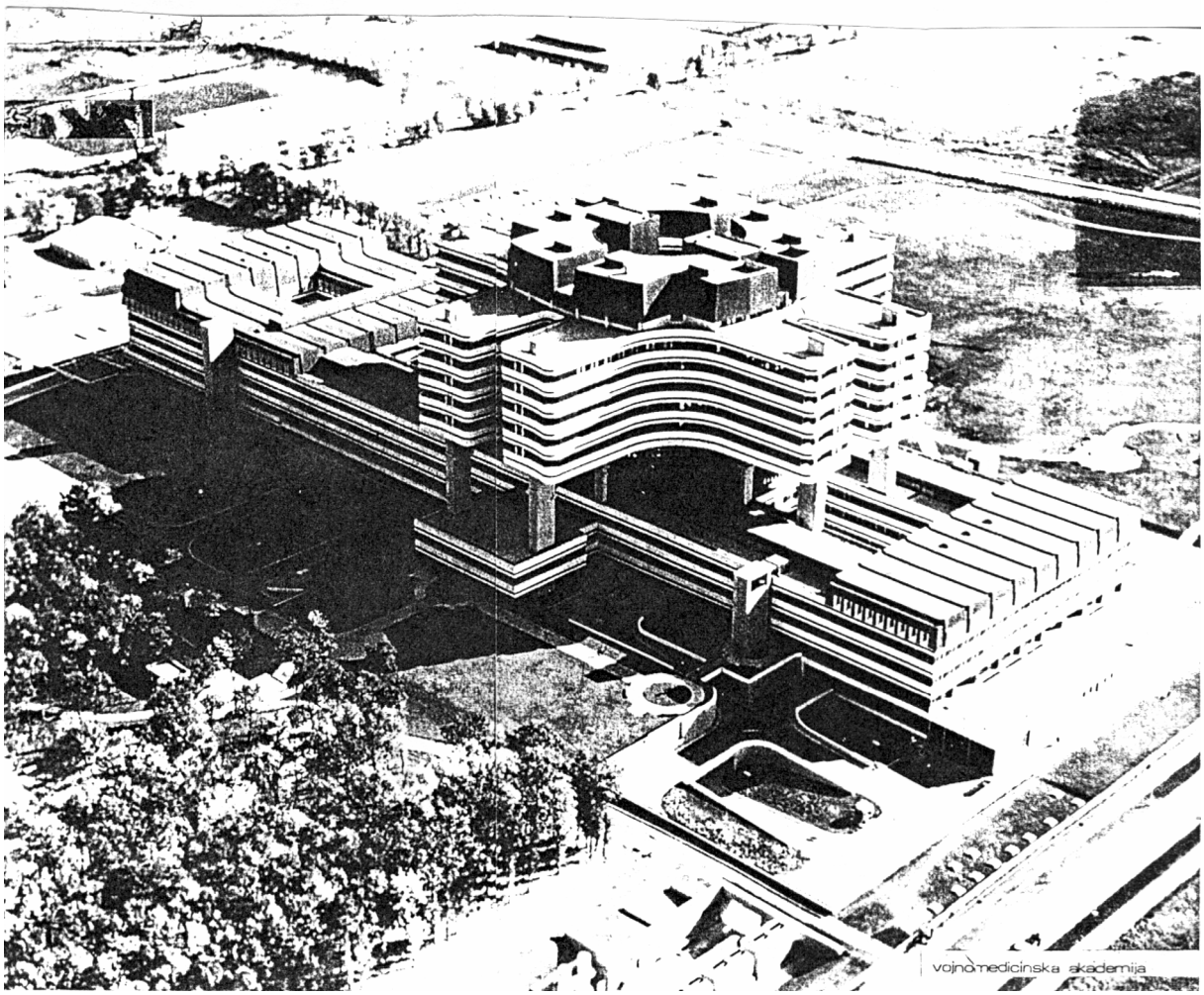

1 – Zgrada Vojno medicinske akademije u Beogradu, sa J. Osojnikom (1973–1980), Projekat je nagradjen prestižnom "Borbinom" nagradom.

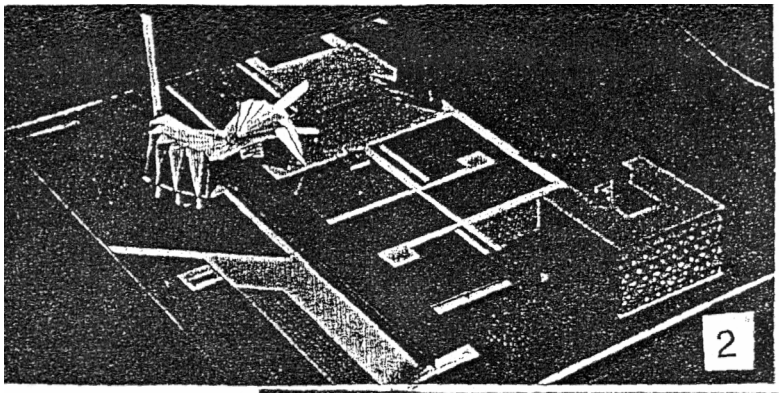

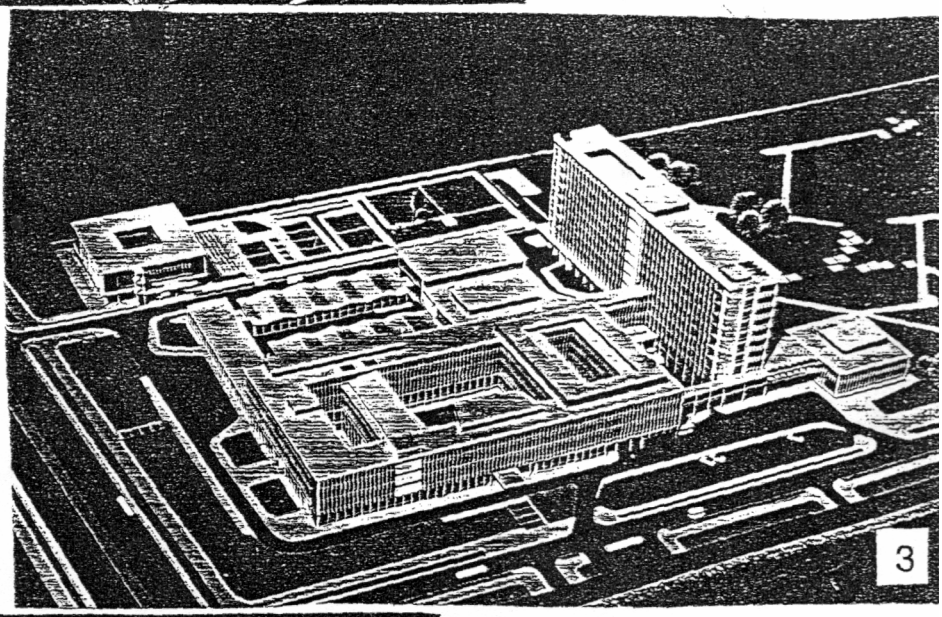

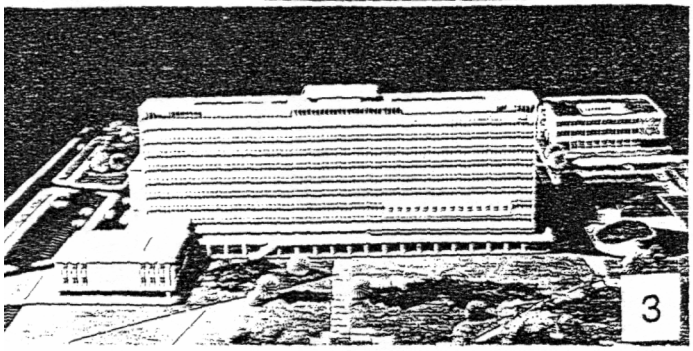

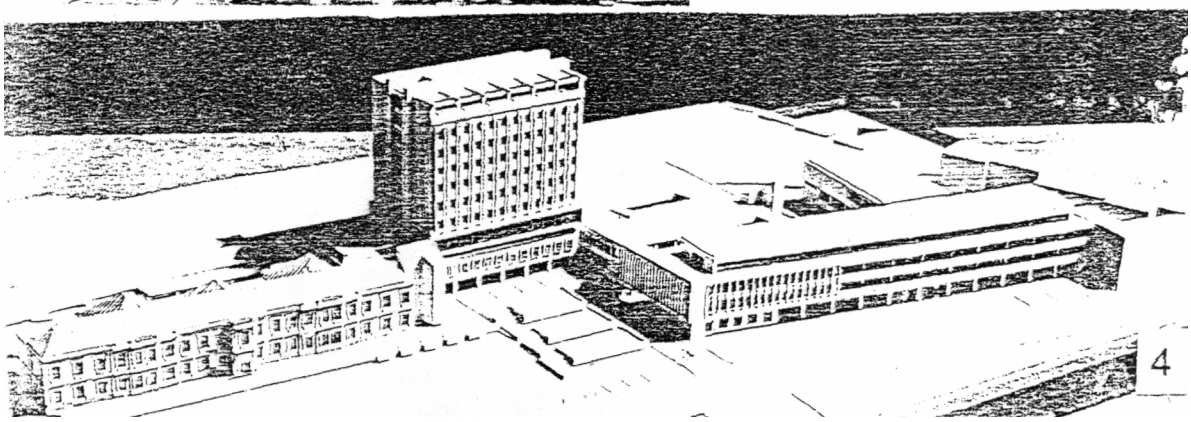

2 – Kreamatorijum (Diplomski rad), 1957
3 – Vojna bolnica, Skoplje, sa J.Osojnikom, 1961–70
4 – Vojna bolnica, Sarajevo, 1964–73

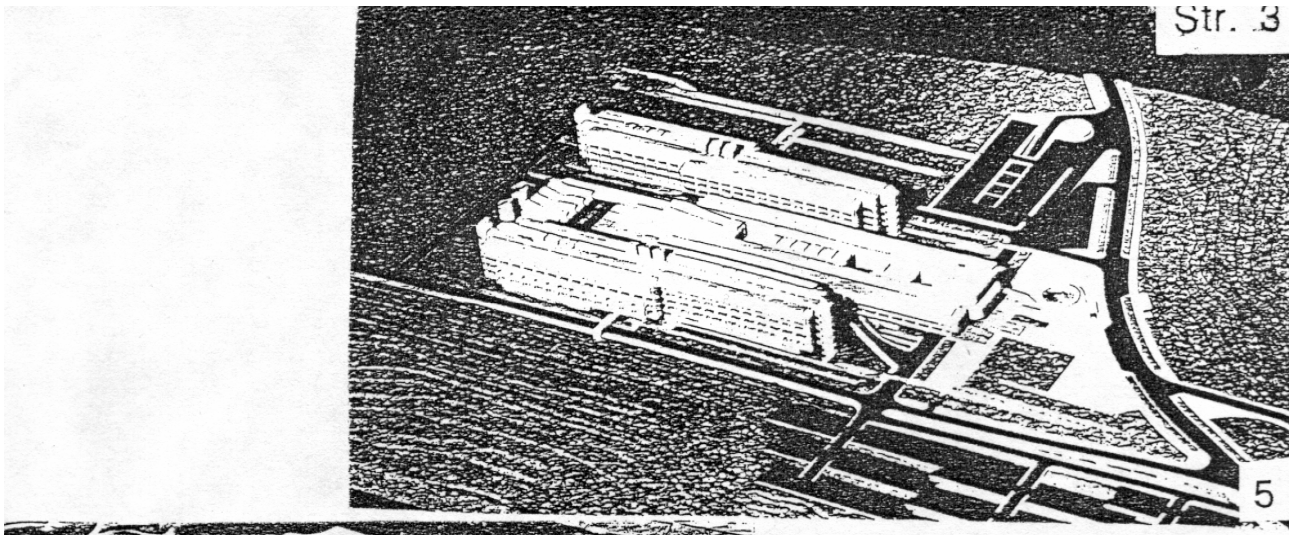

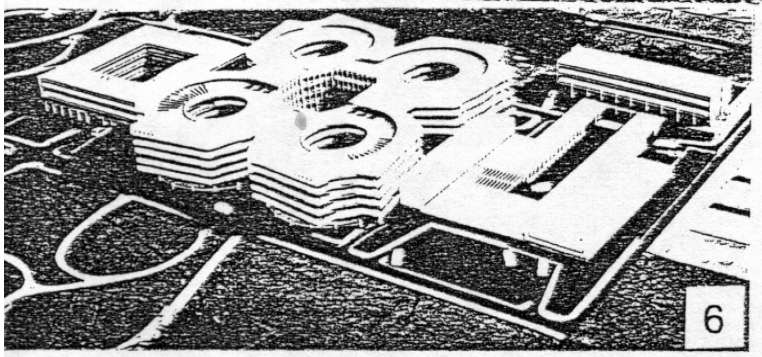

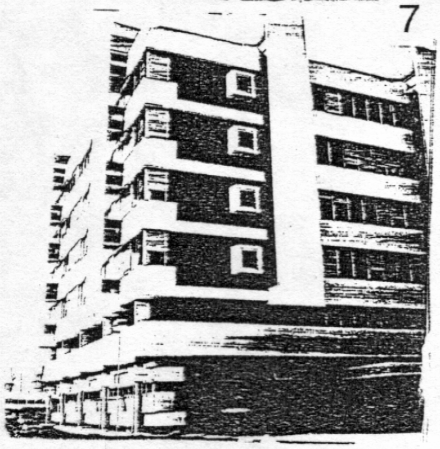

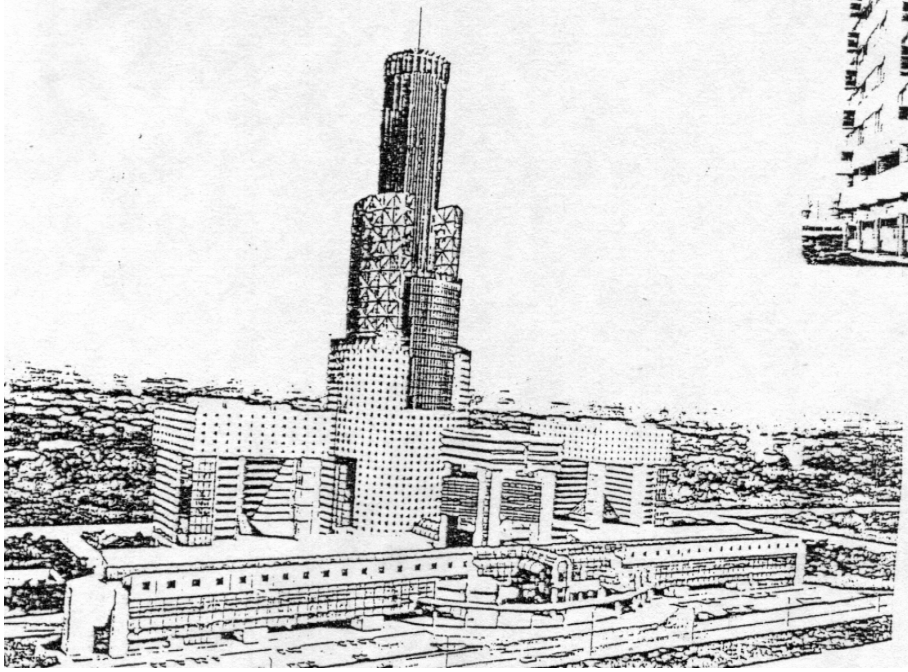

5 – Bolnica u Banja luci (konkurs) 6 – Vojna bolnica u Zagrebu (konkurs)
7 – Bolnica u Zrenjaninu, 1975
8– Tregovinski centar sa hotelima, Jekaterinerburg,1991

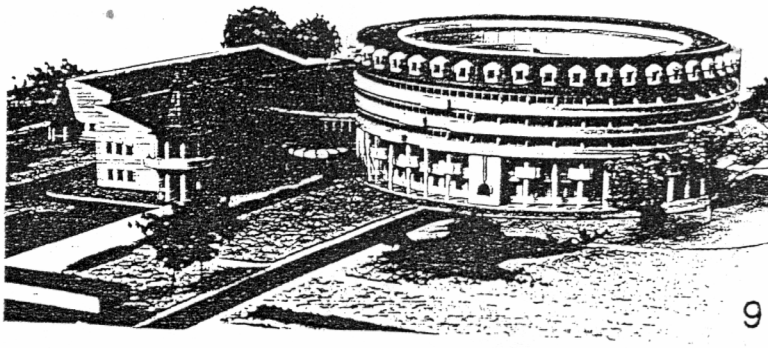

9

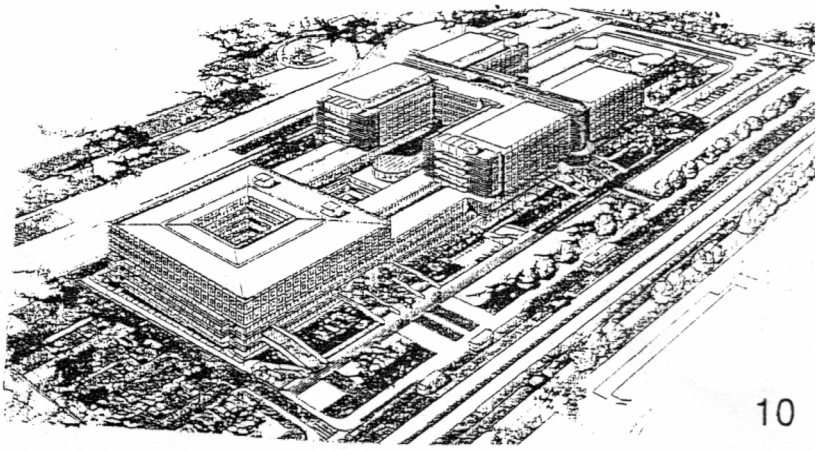

10

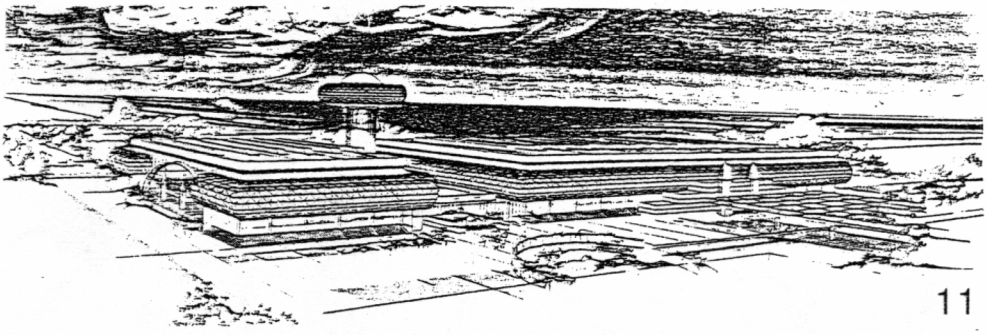

11

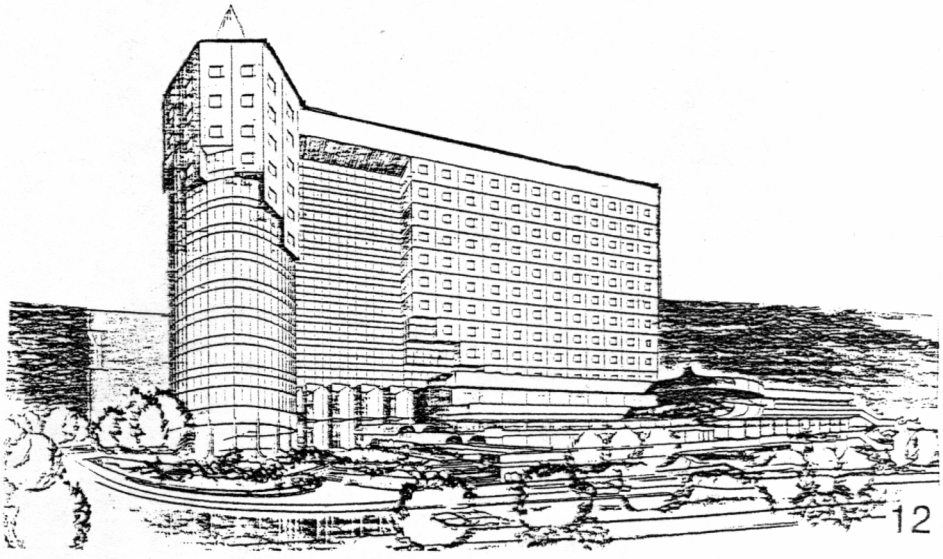

12

9 – Profilaktorijum, Rusija
10 – Bolnica, Rusija
11 – Sporstki centar, Ukrajina
12 – Hotel, Ukrajina

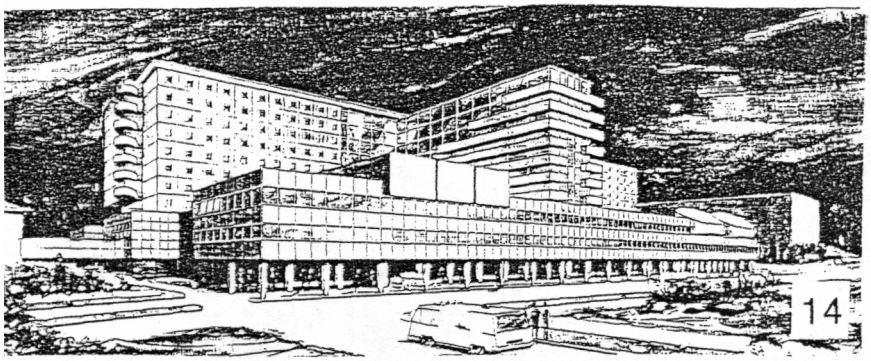

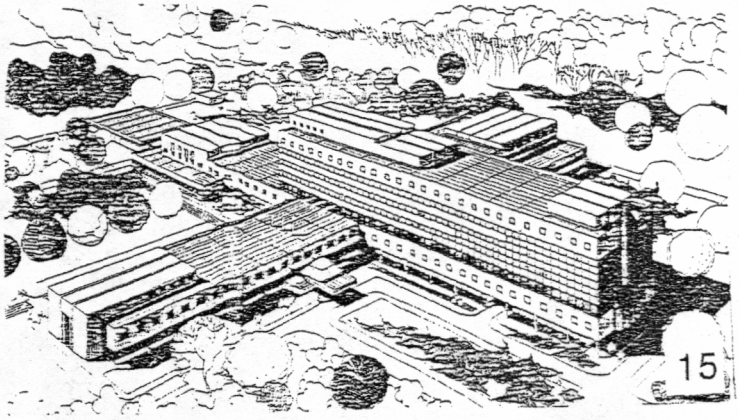

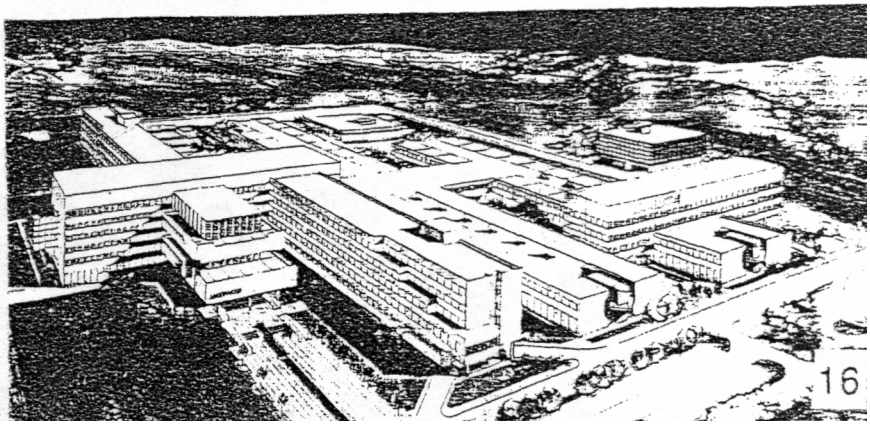

13 – Bolnica, Rusija
14 – Bolnica, Rusija
15 – Bolnica, Ukrajina
16 – Bolnica, Rusija

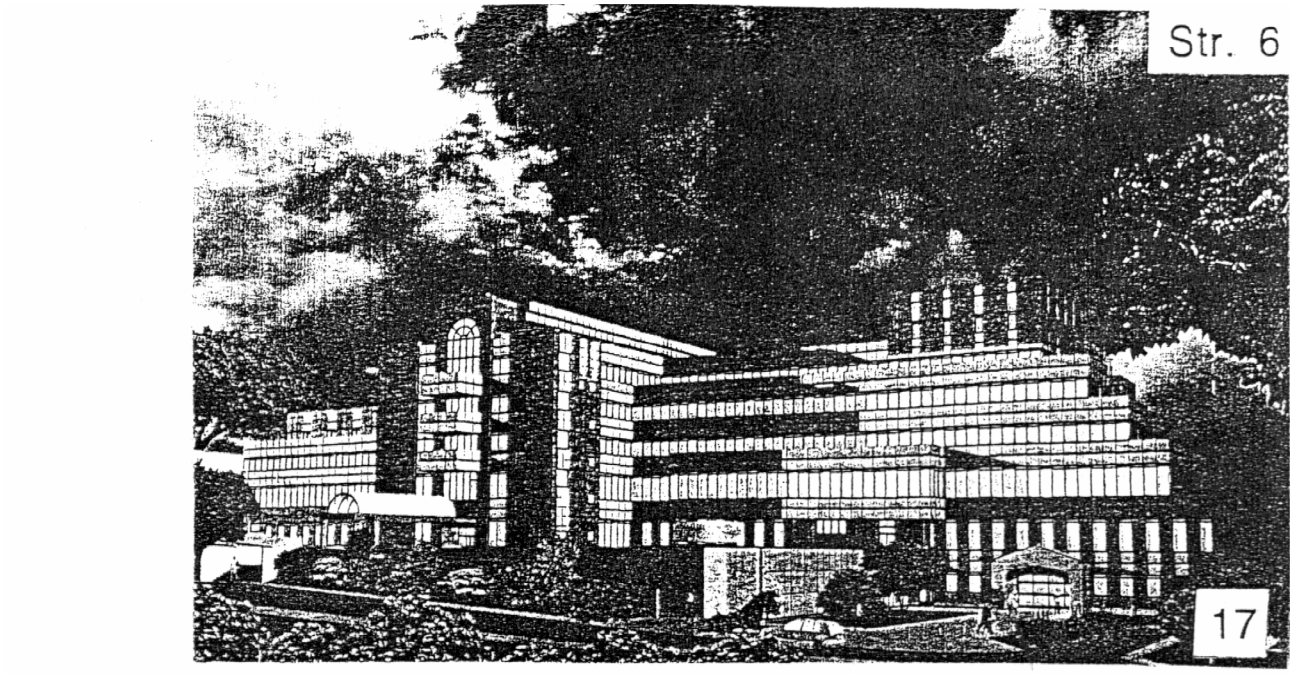

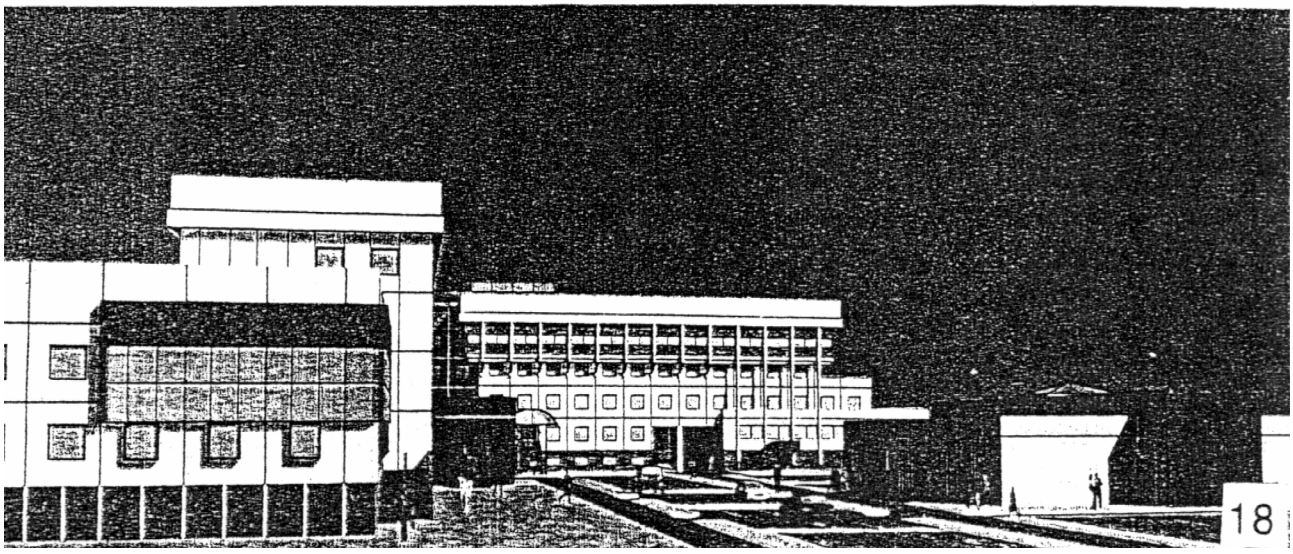

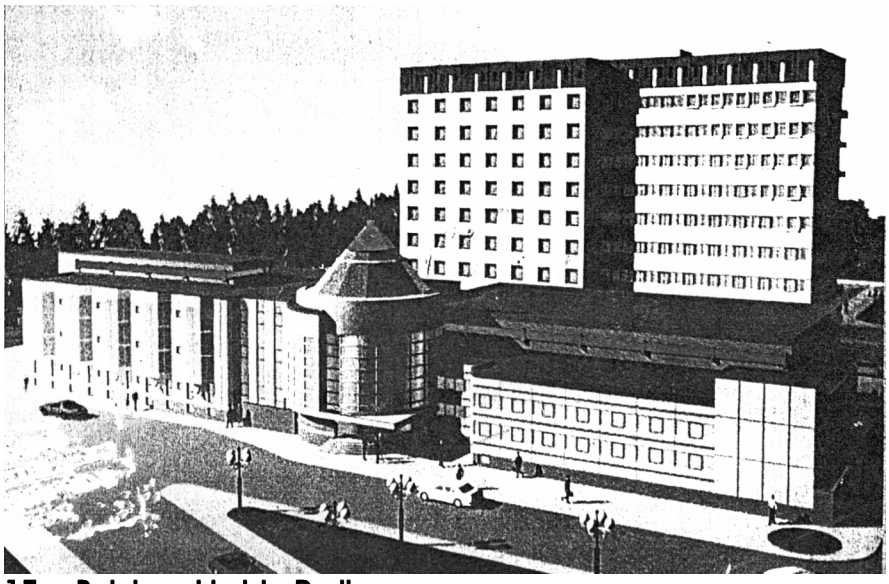

17 – Bolnica, Irkutsk, Rusija
18 – Bolnica, Rusija,
19 – Profilaktorijum u Surgutu, Sibir, Rusija

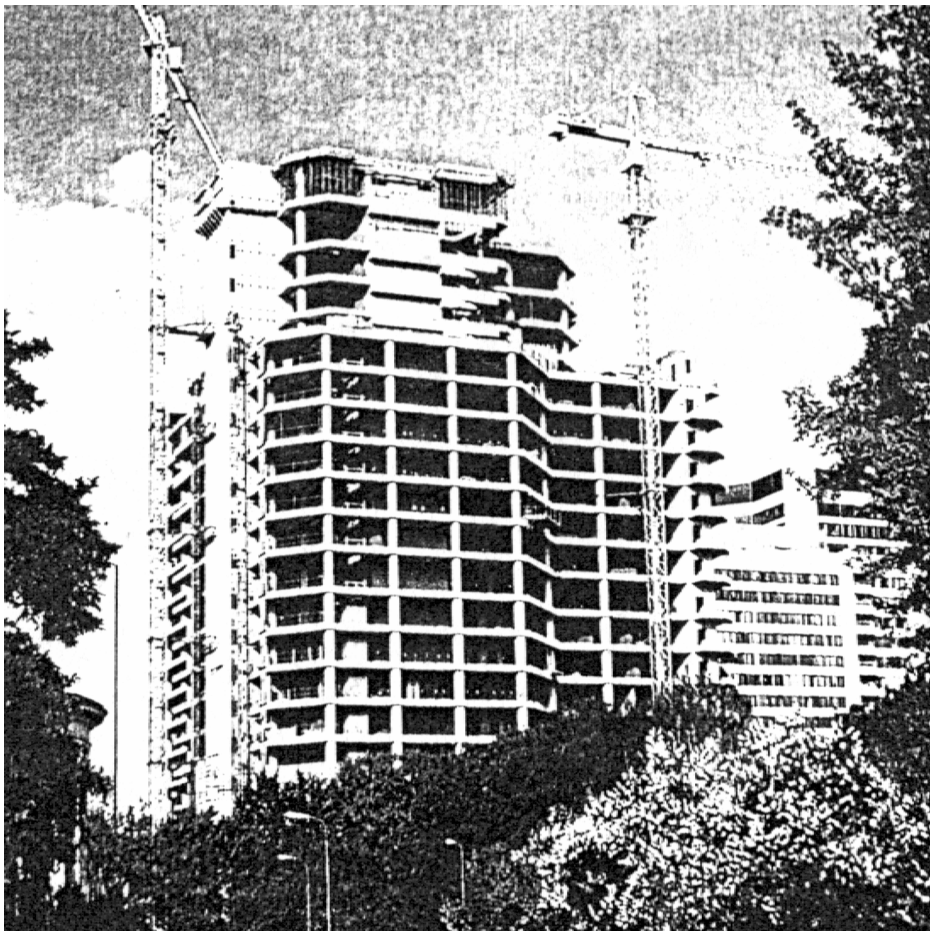

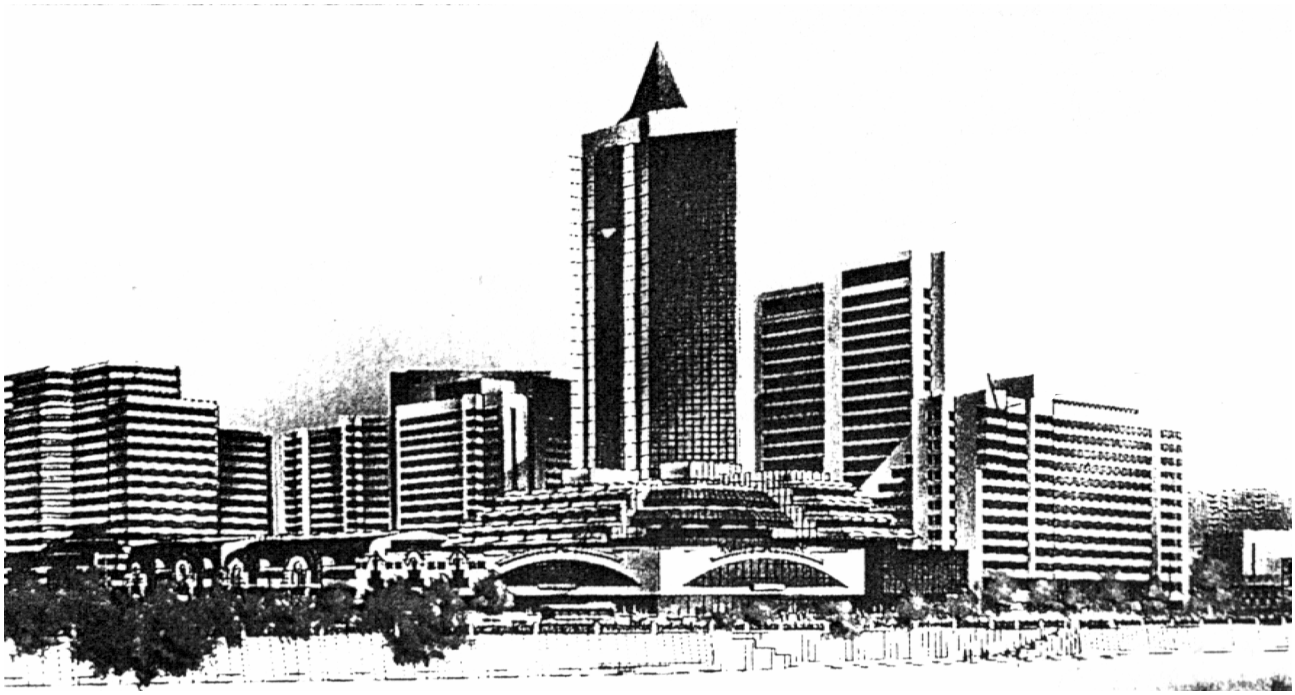

20a i 20b – Centar medjunarodne trgovine (CMT–2) u ul. H. naberežnaja u Moskvi. Kompleks hotela – poslovnih apartmana. Objekat je površine 120.000 m2 sa visinom do 32 sprata/. Projektovanje, nadzor i konsalting: arhitekti Slobodan Nikolić i akademik V.S.Kubasov. Realizacija u toku.

GRADSKO STANOVANJE U BRAZILU

Dr. Nedeljko Borovnica, dipl.ing.arh.

Moj stari prijatelj, a kasnije i kum, Dr. Nedja Borovnica, našao se sticajem okolnosti u Brazilu i to nigde drugde nego u njihovoj prestonici Brazili–ji, koju su zajedno projektovali i realizovali čuveni Oskar Nimajer i Lucio Kosta. Kao poznati ekspert za urbanizam i stambenu izgradnju (nosilac je niza veoma prestižnih nagrada na raznim konkursima), Nedja je brižljivo "skenirao" šta se na polju stanovanja u gradu domaćinu dešava, pa nam je poslao ovaj dragoceni materijal uz dozvolu da ga objavimo i u našem časopisu, što mi evo, sa zadovoljstvom i činimo. Tekst objavljujemo u integralnoj verziji, a njega i kumu Svetlanu srdačno pozdravljamo uz molbu da nas obraduju sa još ovako lepih priloga... (M.Č.)

1. UVOD

Da bi se prikazala jedna tako značajna funkcija grada kao što je stanovanje, u bilo kojoj zemlji, treba se odmah opredeliti za jednu od dve mogućnosti i to:

(1) Prikaz baziran na statističkim poda–cima, gde bi akcenat bio na dostignutom standardu koji se iskazuje uobičajenim pokazateljima, kao što su: broj stanova na 1000 stanovnika, prosečna veličina stana, starost stambenog fonda, opremljenost stanova instalacijama, itd.,

(2) Prikaz tekuće prakse, odnosno, naj–novije tržišne ponude. Ovaj drugi način nije tako sveobuhvatan kao prvi, ali odredjenim stručnjacima (arhitektima pre svega) kao i korisnicima stanova, daje mnogo više detalja o dostignutom kvali–tetu stanovanja, nego što daju statističke činjenice.

Ovaj prikaz će sadržati i poredjenje sa našim, srpskim uslovima, što smatramo da je još bolje, nego samo da se prikažu rešenja stanova, koji se putem oglasa u dnevnoj štampi nude na prodaju. *(1)

To što se da videti u ponudi, namenjeno je, pre svega, srednjoj klasi. Stanovi su od 50–400, pa i više m2. Ovoliki raspon od 1:8 u veličini stanova je iz dva osnovna razloga:

(1) Unutar srednje klase postoje znatne razlike u imovnom stanju i

(2) Manje stanove često kupuju mladi bračni parovi bez dece ili samci, za koje se predpostavlja da će, kad pristignu deca i kad ekonomski ojačaju, biti u stanju da kupe veći stan.

U svakom slučaju, ovim prikazom se pokri–va dominantni vid stanovanja u gradskim uslovima. Pri tome se podrazumeva da se radi o stanovima u višespratnim stambe–nim zgradama.

O socijalnim stanovima, kao i o individu–alnom stanovanju, biće reči nekom dru–gom prilikom. Dakle, podjimo u posetu brazilskom stanu.

2. PRILAZ I OKRUŽENJE STANA

Kada se nadjete u nepoznatom gradu, a treba negde da idete u posetu, a pri tome i automobilom, uvek je prisutan strah od teškoća pri parkiranju vozila. Ovde je taj strah skoro izlišan.

U Braziliji, u stambenim blokovima postoje veliki parkinzi. Brazilija je i ovde izuzetak jer je grad planiran i gradjen u eri moto–rizacije i za automobil (pakosnici kažu: ne i za pešake).

U drugim gradovima (već poodavno) sva–ka stambena zgrada na svojoj parceli ima više parkinga ili garažnih mesta nego što ima stanova u zgradi. Vlasnici ili korisnici stanova plaćaju priličan zakup za sta–cioniranje vozila, pa makar sami i ne kori–stili automobil. Ovakvi kriterijumi, odnosno urbanistički uslovi važe i za poslovne sadržaje i sprovode se striktno, bez obzira

*(1) Grafički kvalitet dnevne štampe je izuzetno visok, sa kolor fotografijama kao u najboljim časopisima. A osnove stanova su kvalitetno iscrtane da se vide svaka daska i pločica u pravoj boji. Nameštaj i oprema su dati bez stilizacije, u fototehnici. Svaki prostor ima diskretno, ali čitljivo označenje dužine svih zidova, što je vrlo bitno zbog eventualnog angažovanja dekoratera koji opremaju stanove.

na to gde se smeštaju automobili: u podrumu, na nižim etažama objekta ili čak na krovu, ako objekti nisu tako visoki. I konačno, pešaci se ne provlače izmedju automobila koji su parkirani po trotoarima. A setimo se samo naših gradova!

Već sam ulaz u parcelu objekta je kontrolisan. Najčešće sa istog mesta se kontroliše ulaz pešaka i vozila. Posetioci mogu dalje samo uz prisustvo i saglasnost domaćina kod koga se ide u posetu.

Kontrola ulaska u objekte ne govori samo o bezbednosti stanara *(2), čemu se inače u Braziliji pridaje veliki značaj, već i o ozbiljnosti upravljanja i održavanja stambenog fonda. Sve se to plaća mimo stanarine (koja u slučaju vlasništva i ne postoji), i pored čuvanja obuhvata održavanje i popravke instalacija i zajedničkih prostora u objektu i na parceli, sa svim nepovoljnim posledicama za stanare ukoliko svojim ponašanjem oštećuju bilo šta u zgradi. Ovakva organizacija se sprovodi na nivou zgrade, a često (što je povoljnije i racionalnije) na nivou grupacije objekata ili kondominijuma.

Kondominijum podrazumeva da se stanarima, pored stana i garaže, omogući korišćenje brojnih drugih sadržaja, kao što su: klubske prostorije (često odvojene za odrasle i decu), sportske sale, bazeni. teniski tereni i dr., što stanovanje u ovakvim zonama diže na mnogo viši nivo standarda, ali vodi i segregaciji po klasnoj osnovi. Takodje je bitno što je prostor kondominijuma ogradjen i potpuno kontrolisan, tako da je izolovanost i fizički vidljiva.

3. ZGRADA I PARCELA

Zgrada, kao i kondominijum, je istovremeno i kućna adresa, pa Brazilci nastoje da to na neki način personalizuju, dajući objektima često zvučna imena, kao na pr. EDIFICIO (zgrada, objekt) VILA ROMANA, CONDOMINIO "MUSTIQUE", CONDOMINIO "NEO MILANO", itd. Naravno, to se ne uspeva i u Braziliji *(3), gde objekti u stambenim četvrtima dobijaju oznake: A, B,C,D itd, a adresa liči na šifru kao na pr.

Adresa	Značenje
SHIS	Sector Habitacionais Individuais Sul (Južni sektor individualnog stanovanja)
QI 09	Quadra Interior 09 (Interna četvrt 09... Interna u odnosu na saobraćajnicu pored jezera)
CONJ 16	Conjunto 16 (stambena celina br. 16)
CASA 09	Kuća br. 9

Ove "šifre" na svoj način je doživeo jedan Brazilski pesnik za koga kažu da poseduje izuzetan urbani senzibilitet: "Blokovi, osovine, četvrti... Gospodo, ovaj grad je aula (predvorje) geometrije!" (Nicolas Behr: "Pesma tvojoj četvrti").

Kao što svuda u svetu zgrada i parcela čine celinu, tako je to i u Brazilu. Samo je ovde parcela skoro nepromenljiva od nastanka grada. Zbog toga se u gradovima, kao što je na pr. Sao Paolo (oko 20 miliona stanovnika sa okolinom – najveća urbana aglomeracija na južnoj hemisferi) u centralnim zonama grada može videti da su mnogi objekti sa preko 20 spratova visine, izgradjeni na parcelama od 1000–2000 m2, na kojima su nekada bile stambene zgrade visine P+1. To je ponegde sasvim očigledno, jer u susedstvu još postoje isti takvi objekti.

Razmak izmedju novoizgradjenih visokih objekata je vrlo mali. Zbog toga arhitekti sužavaju osnove objekata kako idu ka višim etažama, i to po pravoj a nekad i po lučnoj liniji, da bi se obezbedilo koliko toliko dnevnog svetla. Naravno, to se radi kod novijih objekata koji se umeću izmedju postojećih.

*(2) Čuvanje se sprovodi i u zonama indivudualnog stanovanja, gde se (ukoliko grupacija nije ogradjena) angažuju noćni čuvari, koji obično nadgledaju jednu ulicu sa 20–25 kuća. Obično su to penzionisani policajci i toliko su "diskretni" da se daju videti samo jednom u mesecu, kada naplaćuju račun.

*(3) Najnovija je pojava da se i u Braziliji, za sada izvan Centralne zone (Plano Piloto) masovno grade kondominijumi.
Ima ih već preko 700, od čega je samo 140 (20%) usaglašeno sa Urbanističkim planom (Prosečan broj stanovnika u jednom kondominijumu je od 500–700 ljudi).

Sve su to dodatni, ali vidljivi elementi personalizacije *(4) koji kod stambenih objekata tako gradjenih idu i prema "individualizaciji". To je pojava kojom se pokušavaju ublažiti negativni aspekti kole–ktivnog stanovanja, a što je najdrastičnije uzrokovano tzv. racionalizacijom tipske osnove sprata, sa što većim brojem sta–nova po etaži, po jednom liftu i po jednom stepeništu, pa čak i po jednoj kanalizacionoj vertikali.

Trenutna praksa u Braziliji je upravo supro–tna iznetim vrednosnim kriterijumima racio–nalne stambene izgradnje koji su jedno vreme i kod nas bili vrlo prisutni i vrlo ce–njeni. Zgrade se projektuju i grade na sledeći način:
– jedan, najviše dva stana po stepeništu na jednoj etaži;
– stepenište se uopšte ne koristi u normal noj komunikaciji, već je isključivo servisno i požarno;
– iz lifta se ulazi u tzv. HALL SOCIAL, pro–stor ne mnogo veći od liftovske kabine i on je najčešće u središtu stana. skoro u dnevnoj sobi, ako je jedan stan po stepeništu–spratu;
– pored ovog lifta (ELEVATOR SOCIAL) po–stoji obavezno i servisni lift, koji je pored stepeništa i iz kojeg se ulazi u "servisni" deo stana, o čemu će kasnije biti govora.

Na ovaj način, uz dodatne velike terase (često i preko 30m2 kod većih stanova) korisnici stanova imaju utisak da žive u individualnoj–porodičnoj zgradi, sa susedi–ma koji su gore i dole, a ne levo i desno. I takva kuća često im je podignuta na visinu tridesetog sprata.

U prilog tom utisku i opredeljenju za takav način stanovanja ide i bezbednost koju pružaju ovakvi objekti, kao i standard zajedničkih površina u prizemlju i parteru koji obezbedjuju kondominijumi. Zbog svega toga, ovakvi stanovi su skuplji od indivudualnih kuća.

Treba još dodati da je funkcija velikih terasa i zaštita od sunca (brisoleji se retko koriste u stambenoj izgradnji) i od kiše. Uz prirodne uslovi kakvi postoje u Brazilu *(5), druga zaštita nije ni potrebna, jer:
– hladnoće uglavnom nema pa se neki delovi objekta (servisni deo stana) ne zatvaraju spolja. Ponekad i čitavi, čak i ogromni objekti kao što je na pr. medjunarodni aerodrom u Braziliji, nemaju spoljne zidove;
– jakih vetrova takodje nema (uzgred, ne–ma ni zemljotresa !).

Drugo ništa ne ugrožava stanare u ovim "čardacima ni na nebu ni na zemlji" ma da ni po tlu ne gamiže ništa opasno, kao što to u tropima često očekuju slabo oba–vešteni. Naravno, "opasni dvonošci" se isključuju, ili se pak pokušavaju isključiti funkcionalnim rešenjima i režimom kori–šćenja objekata.

Kada se u medjusobnu vezu dovedu sledeće činjenice:
– opredeljenje gradskog stanovništva (nji–hove srednje klase) za stanovanje u visokim objektima,
– oportuno ponašanje graditelja koji se orijentišu na pojedinačne parcele,
– poštovanje nasledjene saobraćajne matrice od strane gradskih urbanističkih vlasti,
onda je jasno što je slika grada (morfologija fizičkih struktura) kod velikih brazilskih gradova drugačija nego kod severnoameričkih pa i evropskih. Naime, u Sao Paolu i Belo Horizonte–u (4 miliona stanovnika) na ogromnim površinama dominiraju soliteri visine oko 20 spratova. Kontinuitet prekidaju samo parkovi i favele. Podsetimo se da je kod američkih a u poslednje vreme i kod nekih evropskih gradova koncentracija visokih objekata samo u centralnoj zoni grada. Ostali gradski prostori su izgradjeni sa mnogo ni–

*(4) Ovom temom posebno su se bavili francuski arhitekti. 70–ih godina 20–og veka (Vuarenesson Ph et groupe:"Recherche pour un habitat personna–lise", Paris 197.)

*(5) Brazilci su imali "sreću" sa tlom i klimom. To je vrlo stara kontinentalna ploča gde odavno nema živih vulkana ni pomeranja tla, pa ni zemljotresa. Zbog blizine ekvatora trajanje dana i noći je ujednačeno (najveća razlika je 11:13 časova, a kod nas je to 8:16) tako da ne postoji kumulativni efekat zagrevanja ili hladjenja tla, kao kod nas u dolinama. Posebna pogodnost je što u vreme njihovog leta skoro svakodnevno padaju kiše. Najveće probleme ovdašnji stanovnici imaju od suvog vazduha u vreme njihove "zime" (april–septembar), kada uopšte nema kiše.

žim ili sasvim niskim objektima. Brazilija je i ovde izuzetak, gde su visoki objekti samo u centru, a tzv. blokovi visine 4 i najviše 6 etaža su u širem centru, dok u okruženju dominira individualna izgradnja.

4 – STAN

Beogradski arhitekti često se sa pravom ponose tzv. Beogradskom školom u stanovanju i "Beogradskim stanom", a što je sve nastalo 70–ih godina 20.veka u je–ku najvećeg obima stambene izgradnje kod nas.

To naše iskustvo, nastalo u procesu koji je trajao 20–tak godina u kontekstu tada važećih društvenih ciljeva kao što su: masovna i racionalna stambena izgra–dnja, zaslužuje, naročito svojim konkretnim ostvarenjima (manje je bilo istraživačkih i teorijskih doprinosa) *(6), poštovanje kao naše vredno nasledje.

Medjutim danas, posle već "završene" bitke imamo pravo, pa i obavezu, na kri–tičko sagledavanje tog našeg iskustva *(7) jer ćemo, u komparaciji sa tudjim isku–stvima, istovremenim i kasnijim, vrlo brzo zaključiti sledeće: mi smo naš stan osaka–tili i osiromašili u površinama i u nekim funkcijama.

Možda ova konstatacija zvuči grubo, ali ona će sigurno biti u rezimeu svake pošte–ne kritičke analize, koja je neizbežna. Ne samo zbog promene društvenog sistema i tzv, tranzicije. Usudjujem se reći da je višedecenijska praksa u stanovanju, gde je na pjedestalu bio stan sa 50–60 m2 doprinela i najopasnijoj pojavi kojoj je izložena jedna nacija, tzv. beloj kugi. Siromaštvo i ekonomski sistem koji je gradjanima obećavao rešenje stambenih potreba (često se od obećanja nije dalje ni išlo) samo su delimično opravdali situ–aciju u kojoj smo se našli. Ispada da su samo tzv. divlji graditeljі imali pravi odgo–vor, jer nisu pristajali na takve pogubne kompromise – na višedecenijsko čekanje da ti neko drugi reši stambeni problem. Alternativa je bio i odlazak u gastar–bajtere, odakle se mnogi nisu vratili.

Druga naša specifičnost u stambenoj politici i praksi bila je da u istom stanu živi jedna porodica, istovremeno ili u sukcesiji (...i pradedi je bio dobar ovaj stan!) pa su se zbog toga javila i ozbiljna istraživanja o mogućnostima prostorne transformacije takvog stana da bi se tokom njegovog korišćenja zadovoljile potrebe porodice koje se, njenim starenjem, nužno menjaju. Naravno da su rezultati takvog istraživanja teško bili primenljivi za prosečan stan od 50–60 m2, a željeni ciljevi su mogli da se ostvare samo na dva načina: (1) spa–janjem dva susedna stana ili, (2) mobil–nošću – preseljenjem u drugi, veći stan.

Vratimo se temi bez daljeg lamentiranja. Pre toga se ipak treba podsetiti da smo pre pedesetak godina bili razvijeniji od Brazila, bez obzira na neuporedivu prednost Brazila u prirodnim bogatstvima i u prostoru.

Tipičan brazilski stan (kolektivna izgradnja za srednju klasu) ima tri jasno odeljene zone i to:
– zona dnevnog boravka i zajedničkog korišćenja (dnevna zona),
– blok prostorija za spavanje (noćna zo–na),
– servisni sadržaji (servisna zona).

Ovakva funkcionalna podela nije neka brazilska specifičnost, ali sadržaji svake od ovih zona govore, kako o dostignutom standardu, a isto tako i o kulturi stanovanja koja je u ovom trenutku kod brazilaca izložena velikim promenama.

Pojedinačni sadržaji su:

4.1 – Dnevna zona

Sadrži obavezno prostorije dnevnog boravka i trpezariju. Najčešće su u istom prostoru, ili su direktno povezani. Bogatiji stanovi imaju i manji bar, a u novije

*(6) Od objavljenih radova tome su možda najbliži sledeći, koje navodim prema sećanju: B.Aleksić: "Savremeni stan", M. Čanak: "Vrednovanje kvali–teta u stanovanju", a takodje i radovi O FLEK–SIBILNOSTI i M.Lojanica: "Stan se koristi i menja" (izvinjavam se čitaocima i pomenutim autorima što se u navodjenju ovih radova moram osloniti samo na sećanje).

*(7) Autor ovih redova smatra da ima pravo na kritički osvrt na taj period, jer je i sam bio aktivni učesnik pomenutog procesa.

vreme i poseban prostor za gledanje televizije, jer se ta funkcija potiskuje iz dnevnog boravka. Poneki stanovi (opet bogatiji) imaju televizore u svakoj spavaćoj sobi, a zajedničko gledanje (najčešće prenosi čuvenih karnevala, futbalskih utakmica, moto trka i sl) je u prostoru zvanom "Hometheater", gde je smešteno 10–15 sedišta i video–bim odgovarajućih dimenzija.

U dnevnoj zoni, ispred dnevnog boravka i trpezarije je velika terasa sa obaveznim zidanim roštiljem *(8). Terasa je povezana i sa servisnom zonom.

U okviru dnevne zone je i ulaz u stan koji, kao izdiferenciran prostor retko kad postoji i nema funkcionalno opravdanje. Temperaturno prilagodjavanje (vetrobran i skidanje suvišne garderobe) nije potrebno. Kišobrani se ostavljaju u kolima ili u garaži. Unošenje namirnica u stan i kuhinjskih i higijenskih potrebština se obavlja preko servisnog ulaza. Zbog svega toga se u brazilski stan ulazi direktno preko dnevnog boravka.

4.2 – Noćna zona–spavaći blok

Zbog funkcija koje se ponekad (mimo spavanja) obavljaju u spavaćim ili tzv. kombinovanim sobama, kao što su učenje, hobi ili neke intelektualne aktivnosti, postavlja se pitanje: da li je ove prostore zajedno moguće nazvati "noćnom zonom"? U brazilskom slučaju, skoro da nema dileme jer, sem spavanja, održavanja lične higijene i oblačenja, drugih funkcija skoro da i nema u ovoj zoni. Naravno da gledanje televizije iz kreveta ne zaslužuje u tom smislu neku pažnju. Tek u ponekim stanovima u ovoj zoni se pojavljuju sobe sa jednim ležajem i radnim prostorom, pa se pretpostavlja da su to spavaće sobe odraslih učenika ili studenata.

Sve to govori da su radni prostor i aktivnosti zaposlenih negde van stana i porodičnog života koji se u njemu odvija.

Sadržaj i oprema spavaćeg bloka najviše govore o standardu porodice. Odnos broja kupatila i spavaćih soba je najbolji pokazatelj. Svaki stan ima najmanje dva kupatila (ne razunajući mokri čvor u dnevnoj zoni koji služi gostima, kao ni kupatilo u servisnoj zoni). Jedno kupatilo je za roditelje i u njega se ulazi iz njihove sobe – preko garderobnog prostora. Takve sobe–celine se nazivaju (MASTER)SUITE, što je očigledno termin koji je preuzet od amerikanaca (SAD). Brazilci baš ne vole da se uočavaju ovakva preuzimanja (uz komentar...pa, i mi smo amerikanci...), ali ih i drugi termini odaju.

Kod bogatijih stanova sve sobe za spavanje su SUITE, što se može prevesti kao spavaća celina, gde je pored sobe obavezno i kupatilo i garderobni orman minimalne dužine oko 2.0 m (9).

Kod svih rešenja se nastoji da kupatila imaju prirodno svetlo i ventilaciju. Ponekad su kupatila vrlo vešto data uz fasadu objekta, naizmenično u nizu sa terasama, na koje se izlazi iz spavaćih soba i preko kojih sobe dobijaju dnevno osvetljenje. Na taj način je dobijena funkcionino–prostorna inverzija, gde su sobe a ne kupatila, kako je to uobičajeno, u dubini trakta. Ovim rešenjima, u ovim klimatskim uslovima, se ipak ne može ništa zameriti.

Kupatila izuzetno retko imaju kade, već samo tuševe, što je vrlo dobro razradjena i tehnički savladana tradicija, gde su od opreme najvažniji protočni grejači na struju (ne i bojleri) za toplu vodu. Veoma su malih dimenzija i rade bez prekida.

Bogatiji, u kupatilima koja pripadaju roditeljskim sobama (naš termin, a njihov je već pomenuti Master Suite) imaju razne djakuzi kade sa hidromasažom i drugom opremom.

4.3 – Servisna zona *(10)

Čini je grupa prostorija koja opslužuje stan sa neophodnim (pratećim) funkcijama koje nisu u prvom planu, a to su čuvanje i priprema hrane i održavanje higijene sta–

*(8) Roštilj u kulturi življenja zauzima značajno mesto kod brazilaca svih društvenih slojeva. Ne samo zbog navika u ishrani (jer je uvek bilo dobrog i jeftinog mesa), već je to preraslo u instituciju porodičnog okupljanja i druženja sa pijateljima.

*(9) Tako se i sasvim prolazne garderobe nazivaju "CLOSET" što u izvornom značenju podrazumeva zatvoren prostor koji se koristi za garderobu.

na i svega drugog što se (od upotrebnih predmeta) nalazi u stanu.
U ovoj zoni je i skoro obavezna devojačka sobica (ili soba za poslugu) koja se javlja već kod stanova sa oko 90 m2. Kod najvećih stanova su i dve takve sobice (kuvarica i sobarica). Manji mokri čvor sa tušem obavezan je uz ovu funkciju, ali su zato dimenzije soba minimalne: dužina 2.0 m, a širina 1.4–1.8 m. Retko su veće i najčešće nemaju garderobni orman.
Interesantno je da se sve ove sobe retko javljaju sa svojim prozorom na fasadi, već se ventiliraju preko prostora koji služi za pranje i sušenje veša. Ovaj prostor nije zatvoren prozorskim oknima, već je vizuelno odvojen ili visokim zidanim parapetom, ili ogradom–"zidom" od poda do plafona, od šupljih elemenata (često opekarskih) koji omogućavaju ventilaciju vazduha i prodor dnevnog svetla. Ne retko ovaj prostor ima oblik terase širine oko 1.5 m, koja se proteže ispred svih prostorija servisne zone, a prema fasadi je već opisani "šuplji zid".
Zbog ovakve prakse u Braziliji se, ni u najsiromašnijim područjima ne može videti veš na fasadi, ma kako se to nama u Evropi, a posebno na Mediteranu, činilo da ta pitoresknost razbija "sivilo grada".

Inače, prostor za pranje i sušenje veša od opreme sadrži obavezno: mašinu za pranje (ponekad i dve), često i mašinu za sušenje veša (mada nije neophodna jer je uglavnom toplo), kao i (kod nas već zaboravljeno) korito–česmu za ručno pranje bilo čega što nije za mašinu.

Kuhinja u brazilskom stanu zauzima značajno mesto i opremljena je svim stabilnim i pokretnim uredjajima kao što su: sudopera, mašina za pranje posudja, frižideri (najčešće su dva zbog velikih količina osvežavajućih pića, povrća i voća koji se u njima drže) i plinski šporet (ne električni). Tome svemu treba dodati brojne police i ormane za posudje i razne kuhinjske aparate, itd. Naravno, i radna površina je povećih dimenzija i obavezno se naslanja na sudoperu ili predstavlja njen deo.

Uz kuhinju, ili u njenom okviru, je i prostor za obedovanje, da se trpezarija ne bi koristila za doručak i pojedinačne obroke.

Pravih ostava za hranu u brazilskim stanovima nema, jer se zbog tople klime veći deo namirnica drži u frižiderima, a zbog dobro snabdevenog tržišta, nema potrebe da se stvaraju bilo kakve zalihe. Zbog toga i ostave uglavnom služe za čuvanje vina i žestokih pića.

5. UMESTO ZAKLJUČKA

Da bi se ovaj prikaz dominantnog oblika gradskog stanovanja bolje razumeo, potrebne su i neke napomene o socijalno–ekonomskim prilikama u zemlji, o razvojnim i tehničkim karakteristikama, o odnosima izmedju različitih društvenih grupa (različitih po poreklu, statusu, itd.)
To znači da su potrebne i dodatne informacije o kontekstu celine brazilskog društva.

Brazil je zemlja u razvoju, što se da uočiti na svakom koraku, ali sa velikim regionalnim razlikama. Dok je jugoistok zemlje (sa Sao Paolom kao ekonomskim centrom) razvijen skoro (!) kao Evropa, središni deo zemlje i severozapad su prilično nenaseljeni. Ponekad se ovde putuje i po 200 km, a da usput nema naselja.

Dobri poznavaoci ovdašnjih prilika tvrde da je u zadnjih petnaestak godina u toku proces formiranja veoma jake srednje klase, koja upravo nastanjuje ovde prikazane stanove. U vezi toga, uz svaki oglas o njihovoj prodaji daju se i uslovi otplate. Najčešće je to na 100 mesečnih rata, što banke stimulišu svojim kreditima.

Ekonomsko jačanje odredjenog društvenog sloja znači i njegovu veću političku ulogu, mada se i tzv. oligarsi, vlasnici ogromnih latifundija, još uvek politički dobro drže. Ima ih mnogo medju senatorima (po tri iz svake od 26 brazilskih država). Tako je na pr. potomak porodice koja je državi poklonila zemlju za izgradnju nove prestonice (oko 14.000 km2) sada guverner Federalnog distrikta (Brazilije). A politička moć guvernera (pa i senatora)

*(10) Upravo kod ovih prostora je i najveća razlika u funkcionalnoj strukturi našeg i brazilskog stana. Zapravo, dosta toga mi u našim stanovima nemamo, ni po funkciji, ni po površinama. Tu je možda naš gradski stan, izmedju dva svetska rata bio bolji.

ozbiljno konkuriše ovlašćenjima federalnog predsednika.

Brazil je multirasno i multietničko društvo. Segregacije zvanično nema i u medjuljudskim odnosima se ne oseća. Vrlo su česti i mešoviti–medjurasni brakovi. Ipak za formiranje jedne tako izmešane nacije, treba vremena. Još uvek su prisutne objektivne prepreke pred populacijom nekadašnjih robova da bi uživali u proklamovanoj jednakosti. One su ekonomske prirode i u obrazovnom sistemu. To je život u "začaranom krugu" iz kojeg se može izići boljim obrazovanjem, a taj "krug" nije socijalni milje za sticanje boljeg obrazovanja (slično je i sa našim romima), Radi ilustracije ovog stanja može da posluži i sledeća slika : Ogromna samoposluga sa oko 80 naplatnih kasa, a skoro sve kasirke su meleskinje ili crnkinje stare oko 20 godina. U bankarskim službama, već dominiraju belci.

Brazilci su uglavnom blag i trpeljiv narod, što je po malo neočekivano za trope, kako mi evropljani to stereotipno zamišljamo i očekujemo da iz ovdašnjih "divljina" sve mora biti divlje. Valjda su to portugalci nametnuli kao odliku svog mentaliteta.

Ekstremizam, pa i verbalni nije poželjan. Zbog toga nije preporučljivo nešto ružno reći o bilo kom narodu ili ovdašnjoj etničkoj ili socijalnoj grupi. Ova preporuka aktuelno se odnosi na arape (ima ih oko 8 miliona, uglavnom hrišćana iz Sirije i Libana i nisu sirotinja), jevreje (ima ih oko 300.000 ali su i na mnogim istaknutim pozicijama) i homoseksualce (broj im se ne zna ali je vrlo verovatno da će u svakom društvu to biti neko od prisutnih.

Ipak, i brazilci se prebrojavaju i grupišu po raznim osnovama. Govori se na pr. da ima oko 25 miliona (od 170) koji su poreklom italijani, oko tri miliona je japanaca (drže povrtarstvo i hortikulturu). Ima i oglasa za kupovinu stanova, gde se iz priloženih fotografija vidi da dotični kondominijum grade jevreji, pa se prema tome očekuje da i kupci budu iz te populacije.

Opšti tehnički nivo pojedinih sistema je zavidan i često zasnovan na dobroj informatici *(11). Smatra se da Brazil ima jedan od najboljih bankarskih i katastarskih sistema na svetu. U okviru katastra, pored imovine, registrovani su i svi stanovnici (pa i privremeni). To je tzv. katastar fizičkih lica.

Uopšteno rečeno, usvojeni su najviši standardi za sve što je moguće standardizovati, od industrijske robe do procedura. Tako se na pr., ne može videti mesar u samoposluzi bez plastične kecelje, maske na licu i belih gumenih rukavica, a čekanje u redovima je zamenjeno prijatnim sedenjem u prijemnim holovima.
Saobračaj uglavnom dobro funkcioniše. Pogotovo drumski i aerotransport, jer je razvoj železničkog u stagnaciji zbog, još uvek jeftinog benzina. Vodni saobraćaj tek treba razviti, jer se plovne reke uglavnom nalaze u nerazvijenim područjima.

Izgradnja i funkcionisanje gradova zasniva se na dobrom izboru prioriteta o kojima država (gradske vlasti) vode računa i na tome insistiraju. Apsolutni prioritet je planiranje i izgradnja gradskih i prigradskih saobraćajnica na magistralnim pravcima. Kroz urbanističke uslove za izgradnju pojedinačnih objekata (koji se nužno uklapaju u neku funkcionalnu celinu) obuhvataju se sekundarni elementi saobraćajnog sistema, čiji se značaj oseća tek onda kada se o tome ne vodi računa. U pitanju je stacioniranje–parkiranje vozila. Ovde je važeća praksa da se vozila stacioniraju tako da ne ometaju tok saobraćaja.
U konkretnim urbanističkim uslovima (što se da videti iz stalnih licitacija za prodaju uredjenog gradjevinskog zemljišta, a objavljuje se u lokalnoj štampi) prisutni su svi parametri za izgradnju objekata. Pri tome nisu škrti u odnosu na zauzetost zemljišta, gde pokrivenost parcele gabaritom objekta ne ide ispod 40%, a indeks izgradjenosti (P bruto gr.objekta / P parcele) često je veći od 5.0. Parkinzi i garaže su obavezno na parceli, najčešće na nivou podruma, čija površina u tom slučaju ne ulazi u obračun bruto gradjevinske površine objekta, koja je inače osnov za sve obaveze investitora, i zbog toga je vrlo kontrolisana.

*(11) U uvodjenju interneta u Brazilu, najveće zasluge ima naš čovek, poreklom iz Prizrena. Zove se Aleksandar Mandić, a otac mu je rodjeni brat pok. Prof. arh. Stanka Mandića.

I na kraju, vratimo se opet brazilskim stanovima. U prilozima su date ilustracije rešenja stanova različitih površina i nivoa opreme sa odgovarajućim komentarima. Dimenzionalni parametri su slični našima, a ponegde su neke mere manje nego što zahtevaju naši propisi, kao na pr.:
– hodnici su širine oko 90 cm.,
– devojačke sobice su širine i po 140 cm.
– kupatila imaju širinu 110–120 cm. (ali je njihov broj mnogo veći).

Brazilci se u svojim velikim stanovima ne razmeću sa površinom pojedinačnih prostorija. Spavaće sobe su čak i manje nego što se to očekuje u tako velikim stanovima. Uglavnom, porast stambene površine je dobijen povećanjem broja spavaćih soba (jer se rado prihvataju i gosti), njihovih garderoba, kupatila, a ponekad i terasa ispred tih soba. Isto tako, javljaju se i novi prostori, kojih do sada nije bilo. To se uglavnom odnosi na gledanje televizije (zasebni "Hometheater"), ali i na dodatni prostor za obedovanje u sklopu servisne zone, koji ponekad ima dimenzije trpezarije, inače već postojeće u sklopu dnevne zone.

I pored nespornih kvaliteta kod prikazanih rešenja, kod većih stanova se može zapaziti sledeće: kada se povežu dnevni boravak, trpezarija i Hometheater, dobija se prostor od preko 60 m2 koji ima istu visinu kao i sve ostale prostorije stana. Konkretno je to oko 2.60 m. kao i kod nas, a to je za ovoliki prostor svajako malo. Problem (ako se to tako može nazvati?) je rešiv jedino dupleksima. Tako nešto (dupleks) treba očekivati uskoro jer, ako to neko uspešno plasira, to postaje modni trend i vrlo prihvatljivo kod ove ciljne grupe.

Slično je već bilo sa opremanjem ovako velikih stanova, gde su se uspešno "ubacili" dekorateri. Opremanje stana iz oglasa za prodaju samo je predlog arhitekte, autora projekta zgrade. Ako se angažuju u toku gradnje, "dekorateri" rešenje menjaju do granica tehničke prihvatljivosti, plasirajući pri tome brojne nove sadržaje kao što su: spušteni plafoni, razne pregrade i dodatni hortikulturni elementi. Prolazi čak i drevna kineska veština "Feng shui", koja ima svoja posebna pravila za uredjenje zdrave stambene sredine.

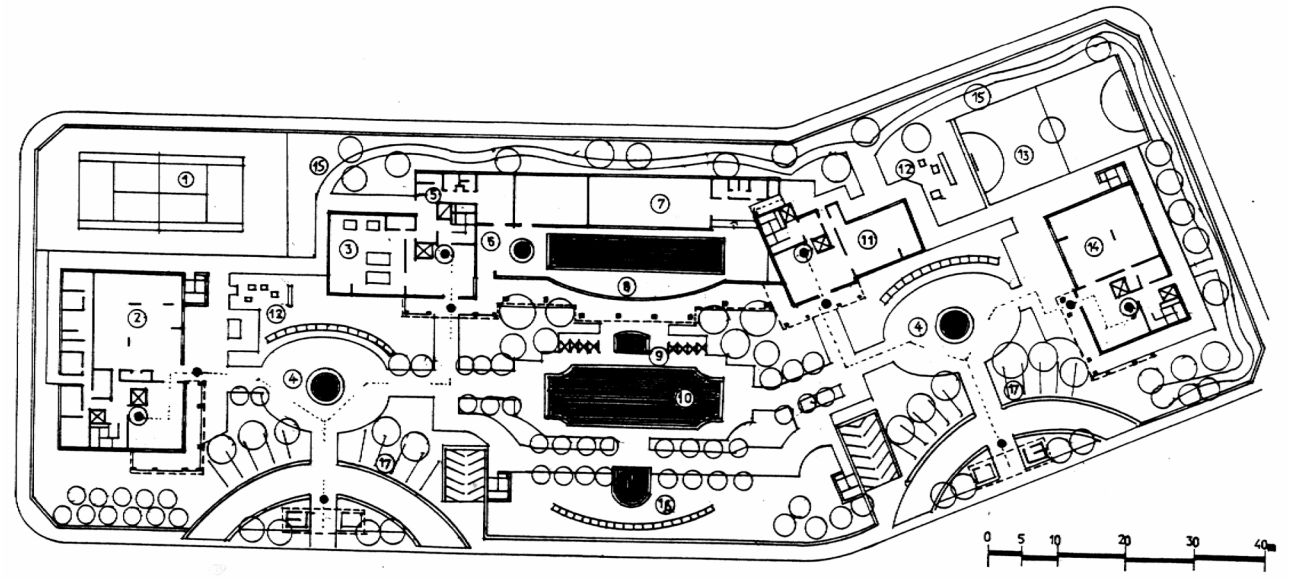

Prilog 1a – Kondomijum "Mustique", Lokacija i parterno rešenje

Rua Alessandro Volta, Sao Paulo, Na terenu od 9.870 m2 izgradjena su 4 stambena objekta visine P+27. Na svakoj etaži je po jedan stan površine 238 m2. Ukupno 108 stanova. sa oko 700–750 stanovniuka. Bruto izgradjena površina je preko 26.000 m2, dok je indeks izgradjenosti blizu 3.0. Projektovano u Ateljeu "Ez Tec"

Sadržaji i površine u parteru

o/ Ulazi u stambene zgrade, 1/ Tenisko igralište, 2/ Sala za zabavu odraslih, 3/ Sala za igre (bilijar, itd.), 4/ Trg sa fontanom, 5/ Sauna, 6/ Banja–toplo kupatilo, 7/ Fitness centar, 8/ Zatvoreni bazen (25 m), 9/ Dečji bazen, 10/ Otvoreni bazen (25 m), 11/ Rekreacija dece, 12/ Dečje igralište, 13/ Višenamensko igralište, 14/ Sala za dečje zabave, 15/ Staza za šetnju, 16/ Vodeno ogledalo, 17/ Parkinzi za posetioce.

Prilog 1b – Kondominijum "Mustique", Sao Paolo, Perspektiva – Fasade objekata

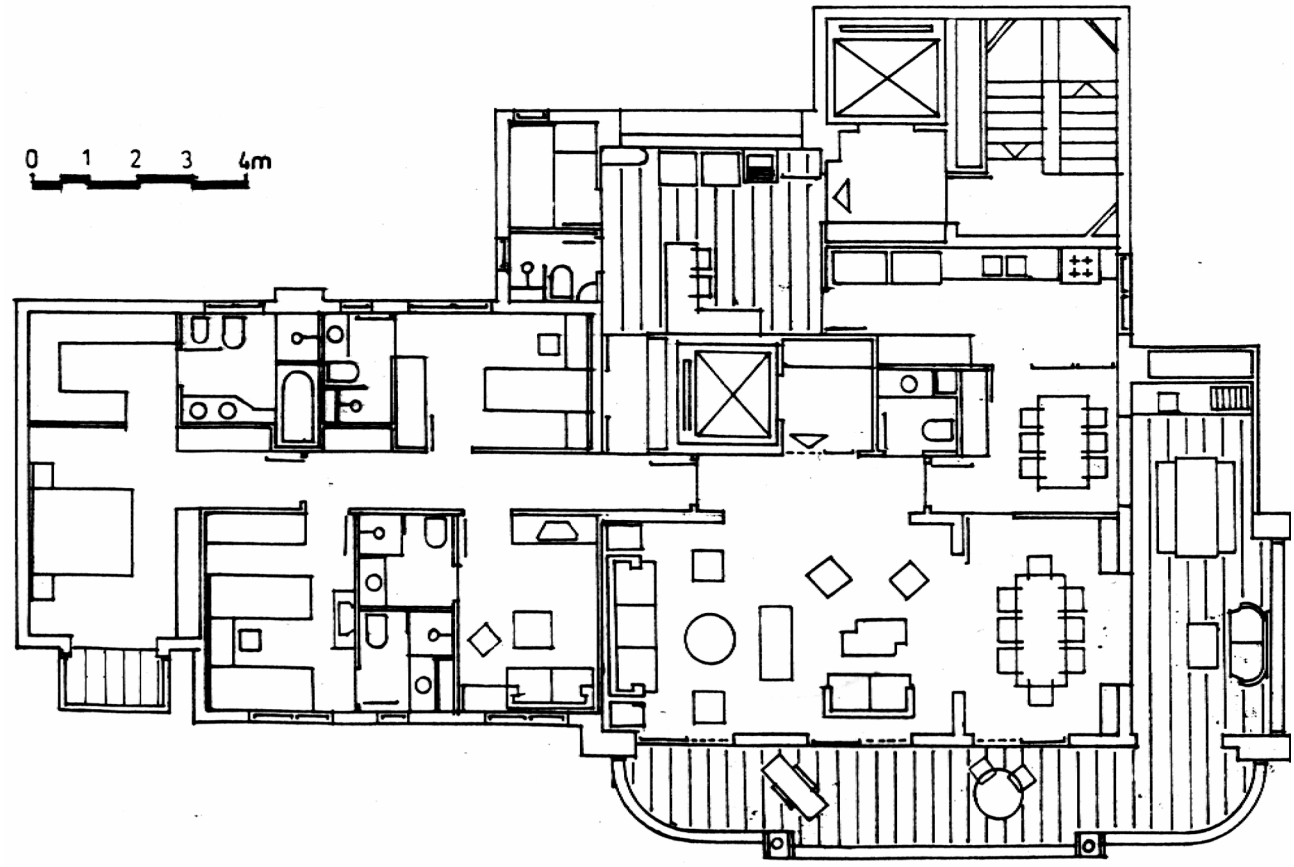

Prilog 1c – Kondominijum "Mustique", Sao Paolo, Osnova tipskog stana
Površina je 238 m2. Stan ima 4 spavaće sobe. Sve su sa kupatilom i garderobom, tzv. Suite. Sadržaji dnevne i servisne zone su zastupljeni u potpunosti.

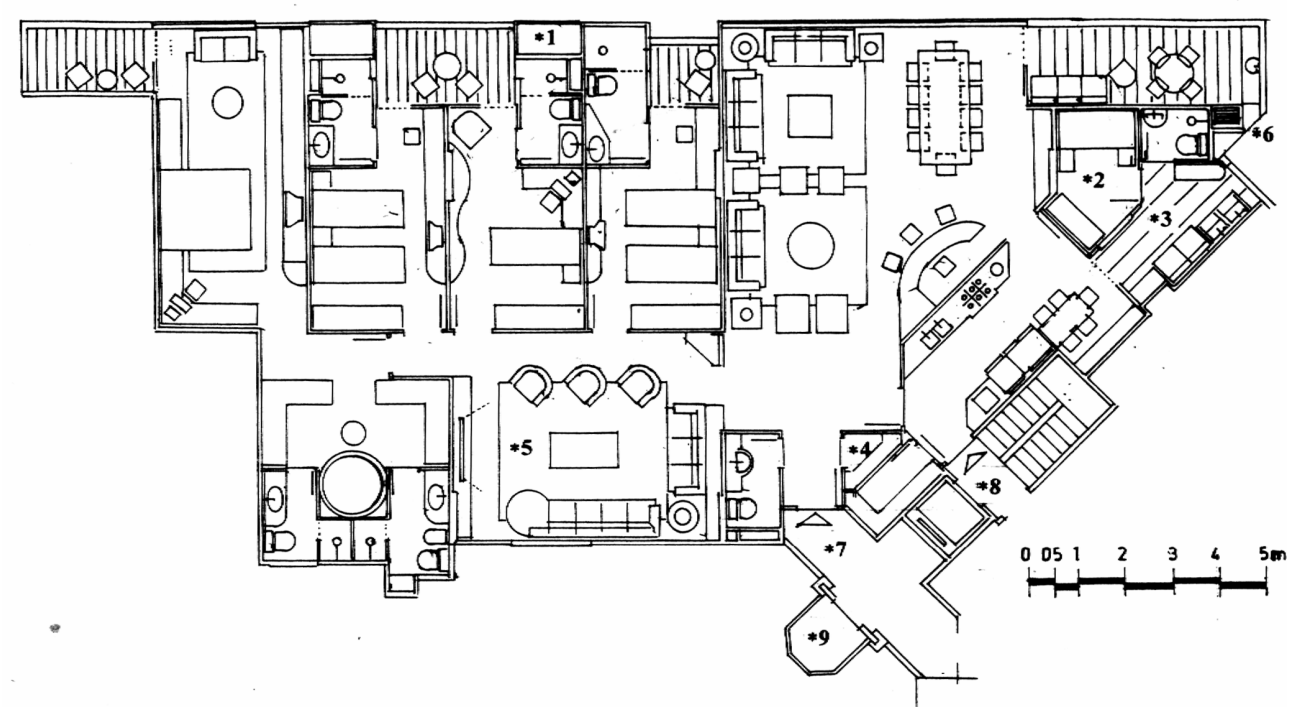

Prilog 2a – Blok 213 Norte, Brazilija

Spratnost P+6 sa 2 stana na stepeništu površine 268 m2/ br po stanu. Atelje "Da'Vila Arquitetura". U parteru objekta (dvorištu) je bazen, a i prizemlju su sauna sa salom za odmor, klub za socijalne kontakte, Fitness centar i zajednički roštilj. Oznake u osnovi: 1/ Maskirani ventilacioni kanal kupatila, 2/ Devojačka soba se ventilira preko servisnog prostora (3), 4/ Ostava za piće (a ne garderoba), 5/ Gledanje TV "Hometheater", 6/ Roštilj, 7/ Glavni ulaz (Entrada social), 8/ Servisni ulaz (Servicio), 0/ Panoramski lift

Prilog 2b – Blok 213 Norte, Brazilija, Izgled objekta

Komentar uz Prilog 2 sa prethodne strane:

Svojevremeno su (oko 1968/69 godine) pokojnom Prof. Branku Aleksiću u JUGINUS–u u nekoj njihovoj publikaciji, objavili jedan članak, gde je težište (tema) bio SAVREMENI STAN. U marketinškoj žurbi, čemu je bio sklon tadašnji direktor, članak je odmah publikovan, a da njegov autor nije pogledao prelom. Tako se potkrala greška. pa je epitet "savremeni" zamenjen rečju "savršeni (stan)". Tako skromnom čoveku kao što je bio Branko Aleksić, svakako ni u snu ne bi palo na pamet da to napiše za svoje delo, mada je skoro imao pravo da to uradi za priloženo rešenje.

I ovde je reč o savremenom (Brazilskom) stanu i, ako bi se pri publikovanju napravila greška kao što je gore opisano, možda bi to prošlo nezapaženo , jer stan i jeste savršen (pre svega po komforu).. Čovek može samo da zažali što ne poseduje takav stan, ili, ako je arhitekta, što ga bar nije projektovao.

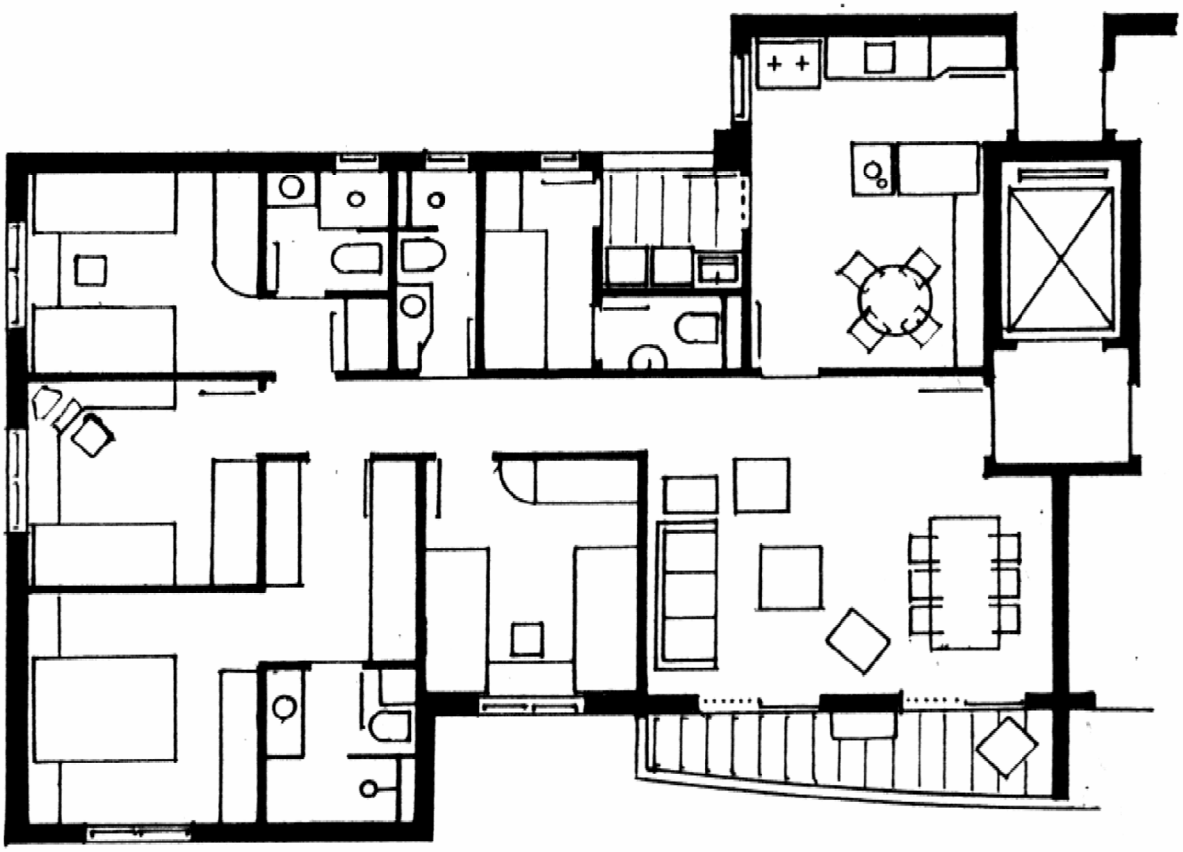

Prilog 3 – Kondominio "Vincetori", Sao Paolo, Osnova tipskog stana od 94 m2

Ares de Boa Vista. Spratnost P+11, sa 22 stana. Realizacija: Schanin. U prizemlju: sale za gimnastiku i zabavu, igra dece, bazeni za decu i odrasle, itd. U stanu 3 sp. sobe i 2 kupatila. Iako su zastupljene sve funkcije, površine prostorija su skoro minimalne, i otuda i relativno mala ukupna površina

Pilog 4 – Edificio NeoMilano, Vila Romana, Sao Paolo, Osnova tipskog stana 126 m2
U prizemlju sadržaji kao u Prilogu 3. U stanu 4 sp. sobe, 3 kupatila.

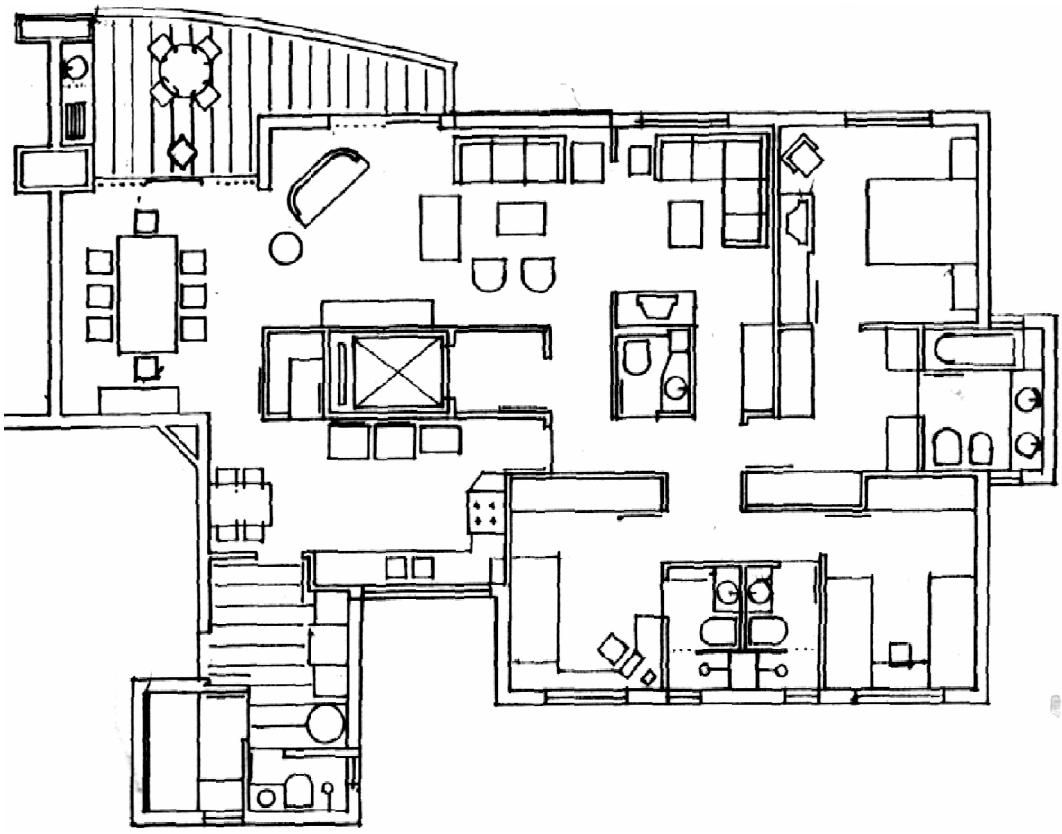

Primer 5 – Lokacija: Platinum Place, Bairo Santo Antonio , Sao Paolo,
Rua Dr. Samuel de Castro Neves. Osnova tipskog stana od 173 m2 bruto.
Projektovano u firmi "Hochtief".
Stan sa tri spavaće sobe, tri kupatila i garderobe. Sve su "Suite". Posebna soba za gledanje TV i svi ostali sadržaji sa znatnim dimenzijama su doprineli da ovaj stan ima skoro 50 m2 veću površinu od prethodnog, iako im je funkcionalna struktura slična.

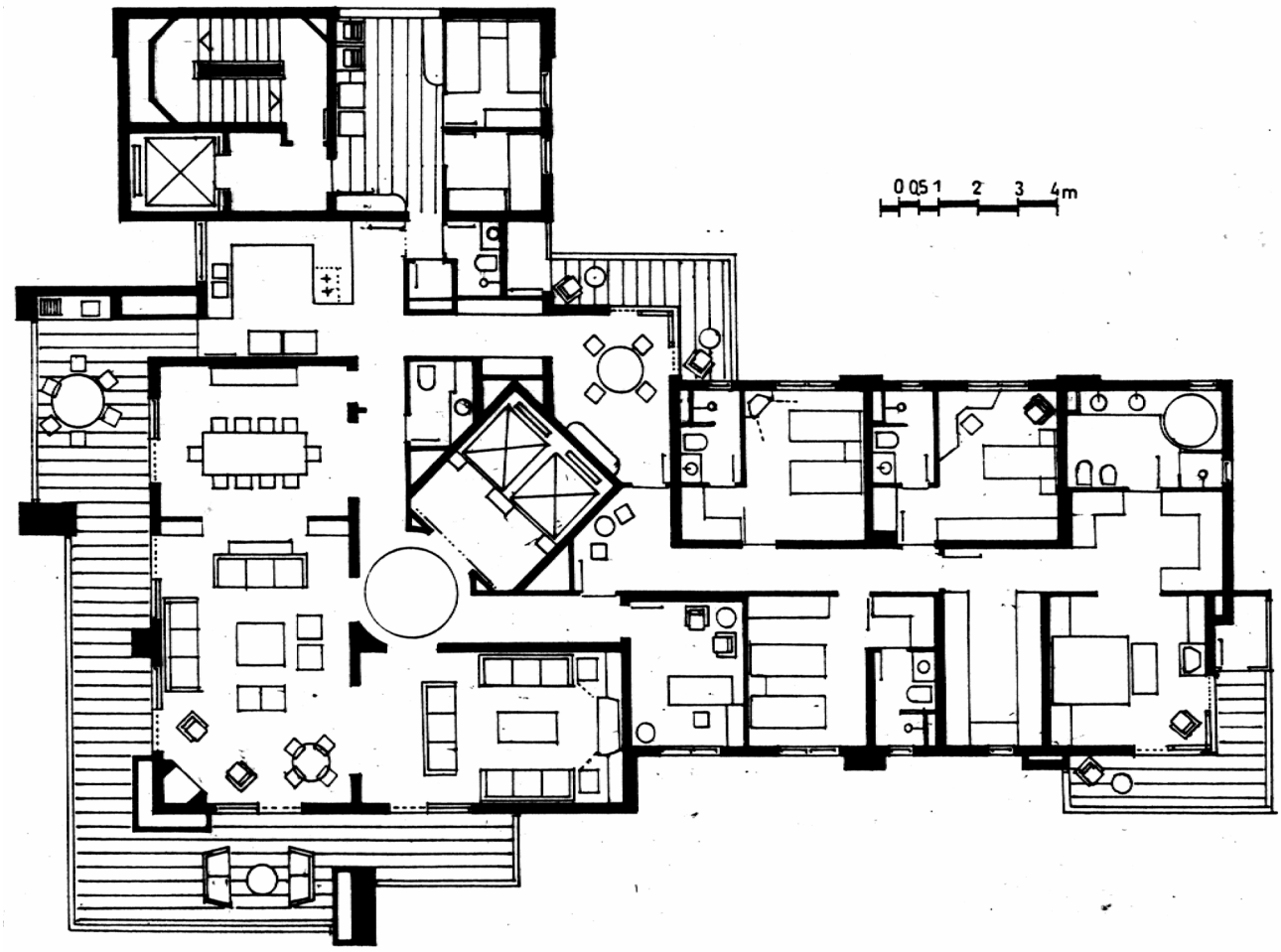

Prilog 6 – Objekat Lazuli da Cyrela, Sao Paolo, Osnova tipskog stana od 400 m2 br.
Av. Jose Galante, Projektovano u Ateljeu Marcio Curi e Azavedo Antunes, Arquitetura.
Stan ima 4 spavaće sobe (sve su "Suite"), radnu sobu, Hometheater, dnevnu sobu, trpezariju, dve sobice za troje slugu. Kupatila je 5 plus mokri čvor za goste. Samo glavna terasa ima 63 m2. Roditeljska soba (Master Suite) ima i dve zasebne garderobe veličine osrednjih soba (svaka), itd.

Kažu da ima i većih stanova u kolektivnim zgradama, sa preko 500 m2 površine, koji se protežu na dve etaže, i pored ostalog imaju i bazene na terasama. Ovde se to ne prikazuje, jer nije bilo dokumentacije, a ozbiljno se postavlja pitanje da li bi to imalo ikakvog smisla.

KOMENTAR UREDNIKA

Baš kao Dr. Nedja Borovnica, i moja malenkost je bila jedan od aktera naše Industrijske Moderne u periodu 1960–84 god. Obojica smo se sa mnoštvom naših kolega zdušno trudili da od "govana napravimo pitu", odnosno da na čemernim površinama od 40–60 m2 isprojektujemo i izgradimo stanove koji će biti ne najbolji, već najmanje loši i koliko toliko habitabilni. Potrebno je, medjutim podvući: ove minimalne POVRŠINE nisu izmislili arhitekti, već su na njma insistirali investitori, a mi smo samo pokušavali da "turimo slonče u lonče" i u tome smo, bogme i uspevali, s tim što slončetu verovatno nije bilo najugodnije. Susret sa ovakvim, pravim, stanovima, predstavlja za sve nas nesumljivo melem za napaćenu dušu, mada će nas verovatno do kraja života gristi pomisao da mi sami nismo nikada imali priliku da tako nešto projektujemo (a garantujem da bi smo mogli i to dobro!) ili čak tako nešto da priuštimo sami sami. Pošto vidimo da Nedja boluje od iste rane kao i mi, još jednom ga, moleći za nove priloge, pozdravljamo, a vama skrećemo pažnju da ovaj tekst sa prilozima dobro proučite i shvatite šta je pravo stanovanje. Ono što nama nije uspelo, možda će se vama posrećiti! (M.Č.)

A KAKO VOLI DA STANUJE SRPSKA SREDNJA KLASA?

Projekat individualne stambene lamele Arh. Rastka Radulovića

Pošto smo u prethodnom tekstu videli kako (i zašto tako) voli da živi brazilska srednja klasa, hajde sada da pogledamo jedan lep primer potajnog predmeta želja NAŠE srednje klase iz vremena kada smo još imali neku, kakvu–takvu srednju klasu, pošto trenutno u socijalnoj stratifikaciji praktično ne idemo dalje od trihotomije: političari, mafijaši i lumpenproletarijat! Ideal ove, nekada veoma značajne socijalne kategorije je uvek bila "kućica u cveću", s tim da nije predaleko od centra grada i najutilitarnijih urbanih funkcija kao što su zdravstvo, školstvo i snabdevanje. Kao što je dobro poznato, prosečan srbin ne voli ništa da deli, tako da je za njega kolektivno stanovanje nužno i nametnuto zlo. On voli da uzme, otme, ukrade, čak eventualno i kupi, a onda to da ogradi i ne dozvoli nikome da ga ugrozi. Ako mora, on će prihvatiti dvojnu kuću ili kuću u nizu, ali će uvek preferirati slobodno stojeći objekat sa sva četiri slobodna zida.

Arh. Rastko Radulović takvom korisniku nudi baš ono što mu je potrebno, jednostavan jednospratni objekat koji je slobodno–stojeći, ali može biti i dvojan i u nizu. Tih sedamdesetih godina, ljudi su se zadovoljavali trosobnim stanovima, da bi im osamdesetih apetiti porasli do troiposobnih i četvorosobnih, a onda su devedesetih izgubili svaki apetit, trudeći se da sačuvaju žive glave.

Kako se iz priloga vidi, u odnosu na brazilski standard, naša srednja klasa je dosta skromna, ali veoma racionalna. Ovde nema dugačkih komunikacija niti raskošnih dnevnih prostora, ali je ono što stoji na raspolaganju vešto povezano tako da daje uticaj sasvim zadovoljavajuće prostornosti. Posebno je dobro organizovana osnova prizemlja gde se preko veza kuhinja–obedovanje i obedovanje–dnevni boravak ostvaruje potpuno jedinstven multifunkcionalni prostor, gde je sve iskori–

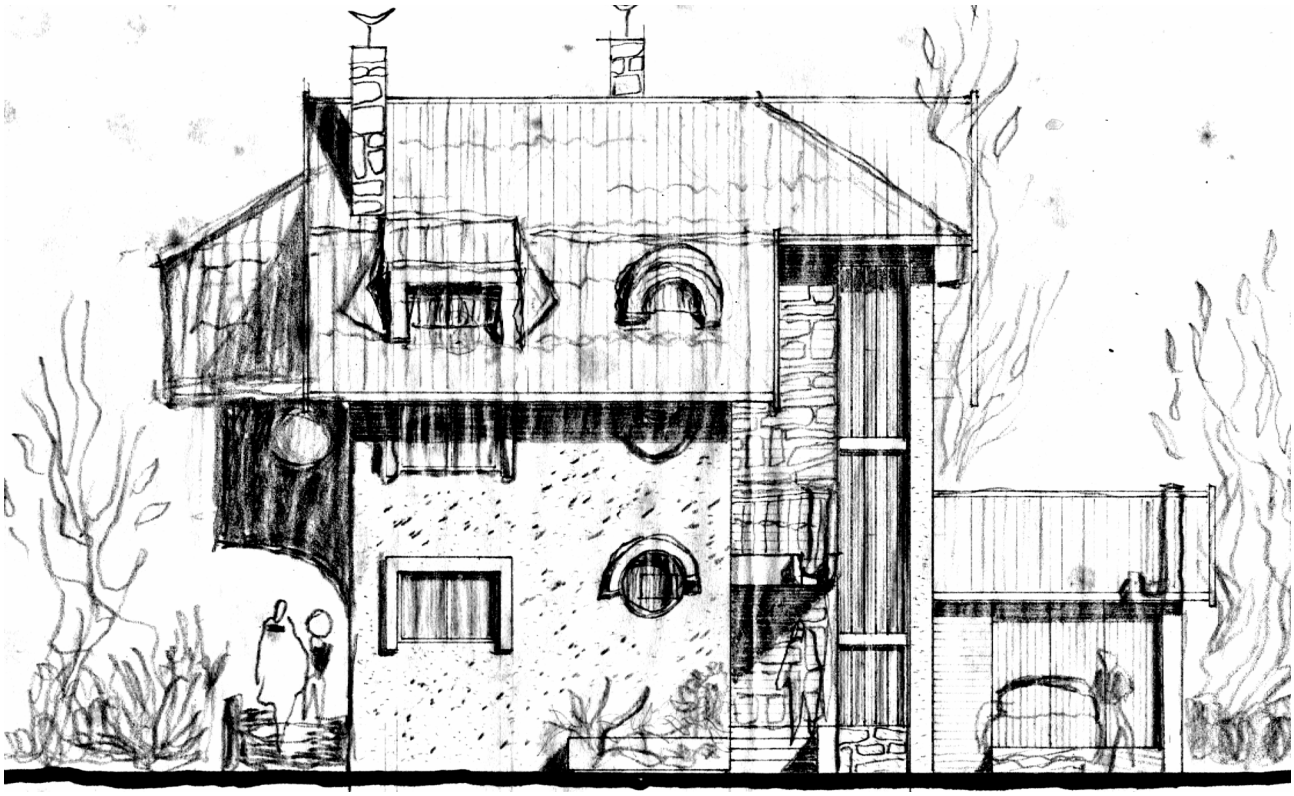

Izgled individualne stambene zgrade Arh. Rastka Radulovića

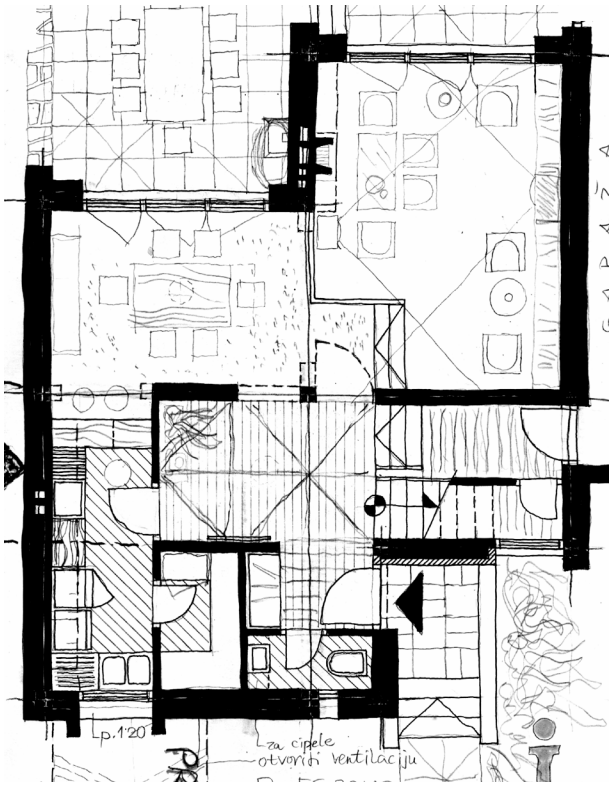

Osnova prizemlja

Veoma dobra veza izmedju kuhinje i trpezarije, trpezarije i dnevnog boravka i enterijera i eksterijera. Minimalne komunikacije.

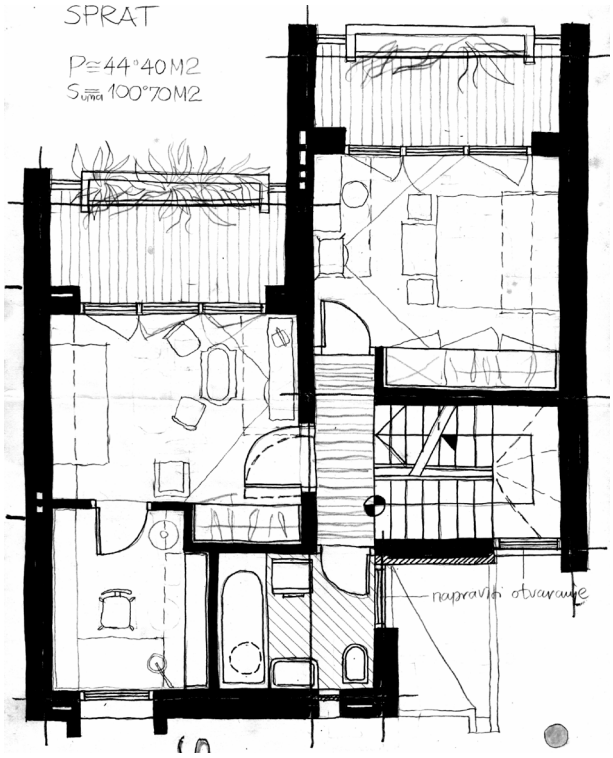

Osnova sprata

Svaka soba ima svoju lodju. Postoji mogućnost dodatka još jednog kupatila, kao i nadgradnje još jednog sprata uz proširenje kapaciteta objekta.

rišćeno kao pekinška patka. Odlična je veza izmedju unutrašnjeg prostora i eksterijera preko trpezarije i dnevne sobe, a očevidno je da brazilski kult roštilja nije stran ni prosečnom srbinu.

Obe spavaće sobe na spratu su obogaćene dobro dimenzionisanim lodjama, a uz jednu od soba je projektovana manja prostorija koja se može koristiti kao radni prostor, drugo kupatilo ili garderoba u zavisnosti od potreba korisnika. Projektant je obezbedio i mogućnost kasnije nadgradnje objekta i povećanja njegovog kapaciteta. Garaža je (na radost korisnika koji kola tretira kao člana porodice) u podrumu, dakle pod istim krovom sa domaćinom.

Po stilskim karakteristikama, zgrada predstavlja prelaz od neobrutalizma ka Poznoj moderni uz izvesne lake, neovernakularne reminiscencije, koje ne odudaraju od osnovnog koncepta, već na protiv, nude neke nove skulptoralne elemente. Ovakav tretman je kasnije odomaćen na ovim prostorima i rado prihvaćen od strane korisnika.

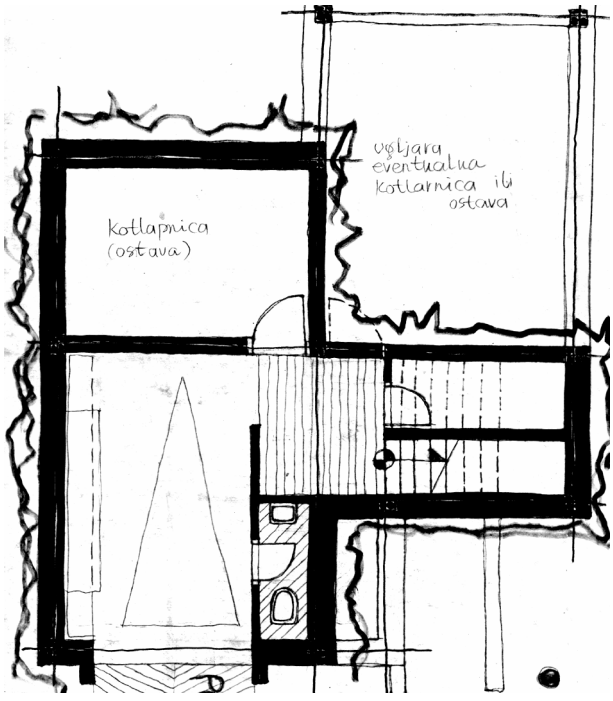

Osnova podruma

Minimalan sadržaj, koji se po potrebi može diferencirati i prilagoditi konkretnim potrebama korisnika. U ovaj prostorni gabarit moguće je kasnije inkorporirati razne dodatne sadržaje kao što su manja radionica, ostava starih stvari, vinski podrum, itd.

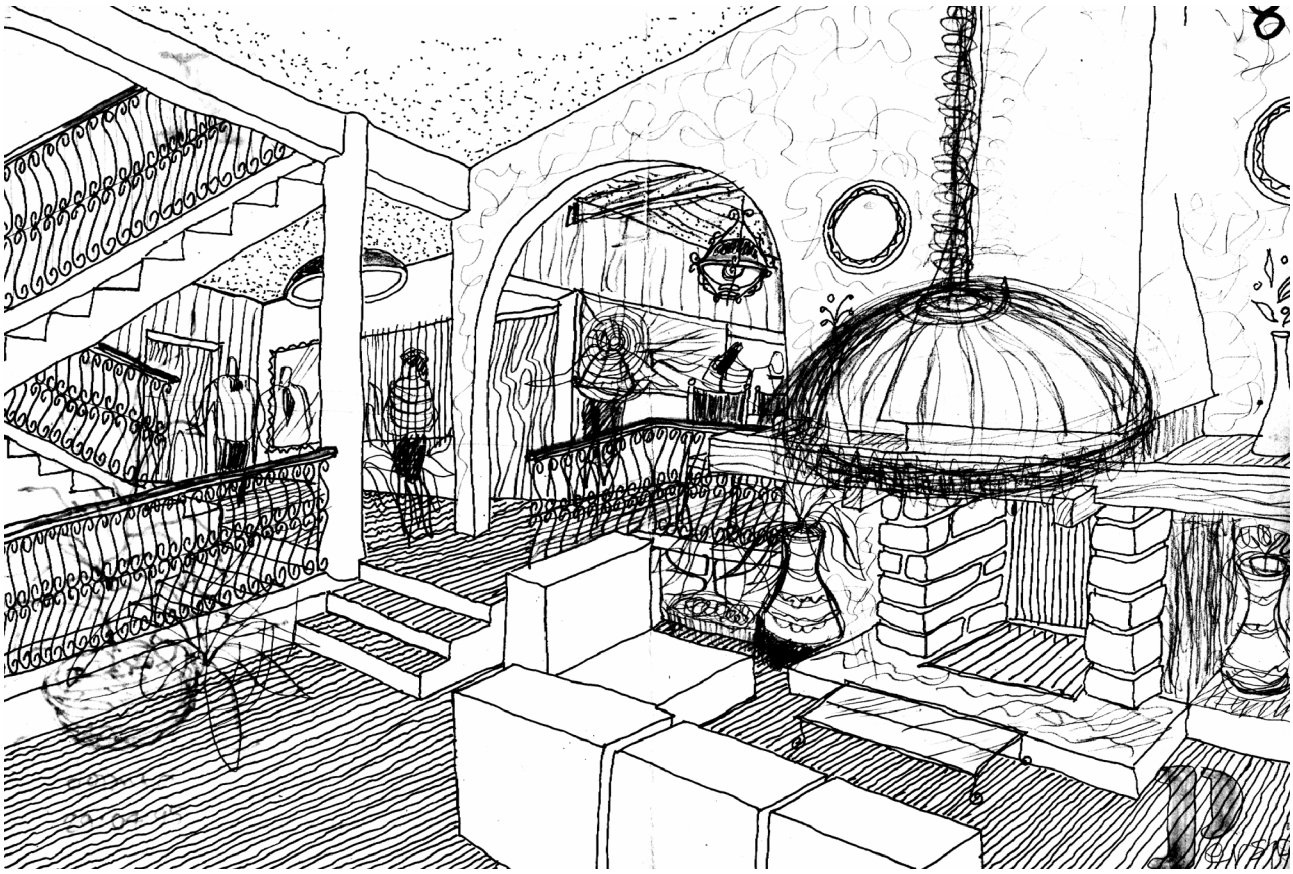

Enterijer prostora za dnevni boravak

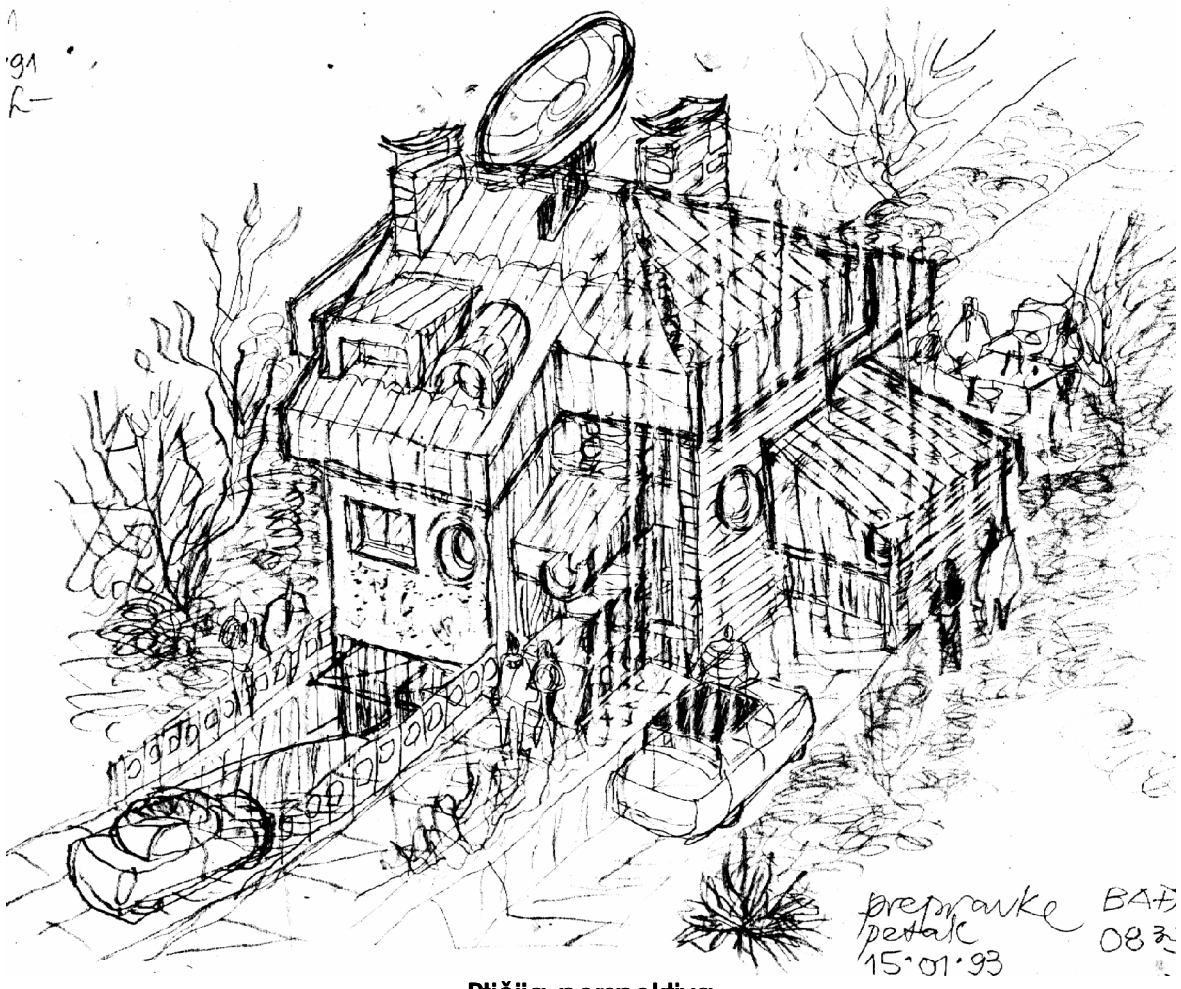

Ptičija perspektiva

A NEKI U SRBIJI ŽIVE OVAKO

Rekonstrukcija zadružnog doma u Trbunju kod Blaca za smeštaj kosovskih izbeglica.

Projekat: Prof. Dr. Srdjan Žikić dipl. ing. arh., Beograd

Uvod

Svaki arhitekta voli da pravi lepe i impozantne kuće koje će se pamtiti i po kojima će i on biti zapamćen. Lepi objekti su skupi i rade se za probrane mušterije. Oni se nagradjuju i izlažu na salonima arhitekture, a njihovi stvaraoci se uz pohvale i povoljne kritike uvršćuju u Leksikon srpskih neimara postajući i sami cenjeni i poznati.

Na žalost, nisu svi investitori bogati. Srbija je prepuna nevoljnika koji sebi jedva nekako uspevaju da namaknu krov nad glavom, a nevoljnici nad nevoljnicima su izbeglice koji, spasavajući živu glavu, beže sa svojih vekovnih ognjišta i dolaze u, već i bez njih, izmrcvarenu Srbiju. Ovim mučenicima treba obezbediti krov nad glavom a to je, priznaćete, takodje posao arhitekata. Ti projekti su do bola pauperistički i redukovani, tako da se njihovi tvorci njima ne diče niti ih prikazuju. Oni se nikada ne nagradjuju, a većina "uglednih" arhitekata čak izbegava takve zadatke, smatrajući da su ispod njihovog renomea i da im ugrožavaju ugled.

Pa ipak, TO su pravi izazovi za dobre i poštene projektante! Njima je želja da pomognu drugima u nevolji, iznad želje za samoafirmacijom. Potpuno svesni da im za taj posao niko neće reći "Hvala!", oni pružaju sve od sebe, kako bi uz najminimalnija sredstva nevoljnicima obezbedili isto tako najminimalniju egzistenciju i, bar privremeno, pružili im kakav-takav krov nad glavom. Zaboravivši na svoje ambicije i interese, ovi skromni stvaraoci se stavljaju u kožu onih koji su ostali bez igde ičega, a kojima je potrebno sve – hrana, odeća, lekarska nega, lepa reč, a pre svega – smeštaj!

Jedan od takvih časnih altruista je i naš ugledni arhitekta Prof. Dr. Srdjan Žikić, redovni profesor Šumarskog fakulteta u Beogradu. Iako veoma afirmisani pedagog i ekspert na polju industrijskih objekata i enterijera, on se ne libi da pritekne u pomoć beskućnicima koji su se pre nekoliko godina, bežeći od šiptarskog zuluma, ne obazirući se na apele srpskih političara i crkvenih otaca, obreli u malom mestu Blacu. I ne samo to! Da bi bolje osvetlio ovaj, do sada brižno prikrivani nivo življenja, Prof. Žikić nam je poslao ove materijale koji jasno pokazuju dno koje smo mudrom politikom naših bivših političara uspeli da dosegnemo, uz ljubaznu dozvolu da ih na ovom mestu i objavimo.

Šta raditi sa izbeglicama?

Blace nije ni velika ni bogata opština. Našavši se u dilemi gde smestiti toliko ugroženih porodica, gradski oci su se setili davno napuštenog i totalno ruiniranog zadružnog doma u obližnjem selu Trbunje, u koji je valjalo smestiti negde izmedju 130 i 160 osoba na ukupnoj stambenoj korisnoj površini od cca 965 m2. Imajući u vidu da ove ljude treba i hraniti, bilo je potrebno predvideti kolektivnu ishranu i projektovati zajedničku trpezariju i kuhinju sa svim pratećim prostorijama.

Dabome, medju izbeglicama ima i mnogo starih i iznemoglih, bolesnika i dece. Potrebno je stoga predvideti i prostor za manju ambulantu-ordinaciju sa čekaonicom (koja će uvek biti puna).

Selo se odreklo zgrade (koju nije ni koristilo), ali ipak i ono treba nešto da dobije od ovog rekonstruisanog objekta. Dve prostorije su stoga rezervisane za poštu i kancelariju mesne zajednice. Medjutim, u objektu nema nijedne prodavnice, pošto su korisnici prilikom bega, ostali bez ičeg.

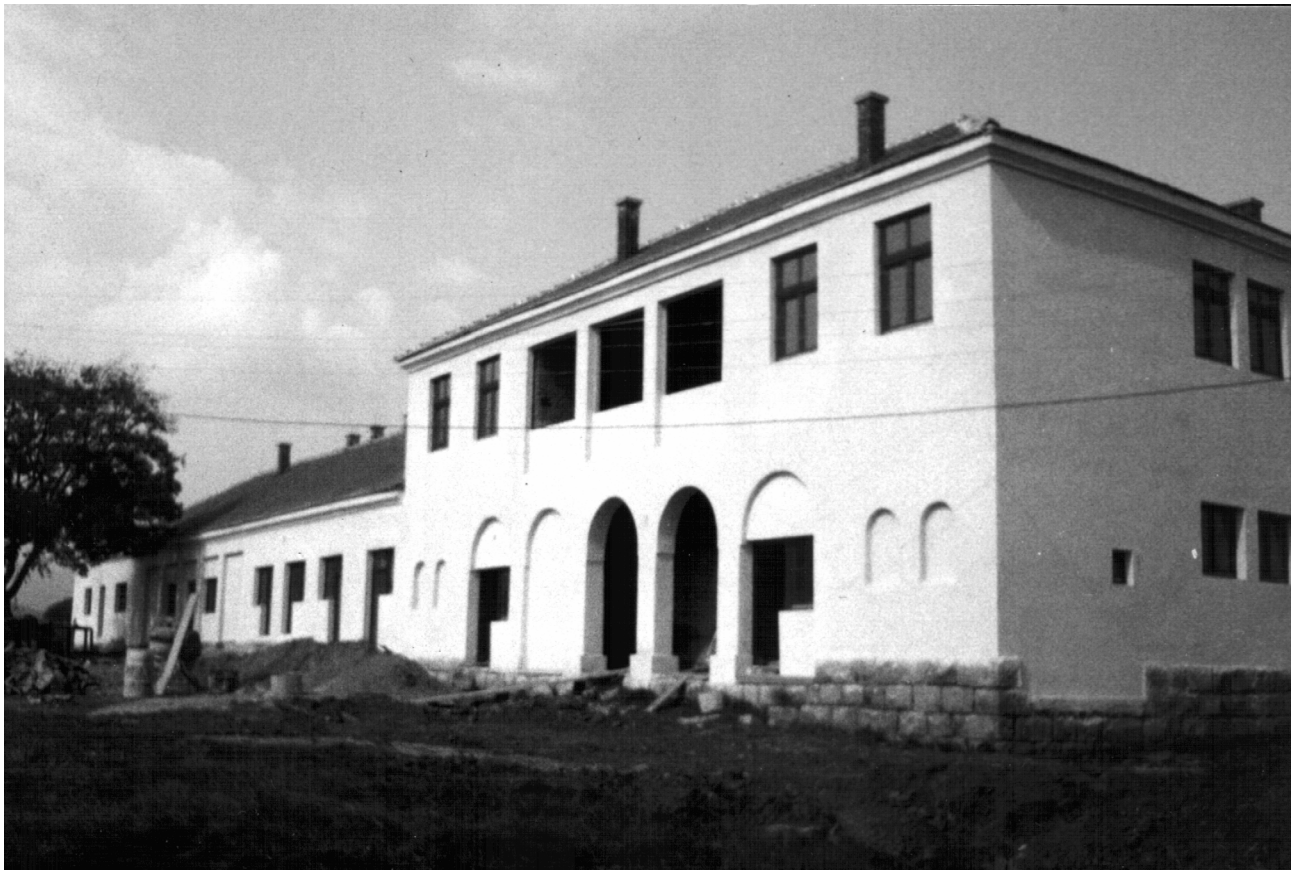

Zadružni domovi u Srbiji 50–tih godina, odlikovali su se snažnim spoljnim tremovima sa polu–kružnim lucima (kao fol neka asocijacija na Moravski stil) i to im je bila jedina arhitektonska crta. Pritisnut zahtevom za što većim brojem soba, Prof. Žikić je bio prinudjen da neke od ovih lukova delimično ili potpuno blokira. Nadajmo se da je to samo privremeno rešenje.

Sa druge strane zgrade, trem je bez lukova a arhitektura potpuno minimalna i utilitarna.

Može li slonče u lonče?

Porodica od 3–5 članova u jednoj prostoriji ? Pa kako žive ti nesrećni ljudi? U početku je osnovni problem smeštaj dovoljnog broja ležajeva, dok se ono malo odeće kači na eksere pobodene na vratima i zidovima. Cipele se drže naredjane negde kod vrata. Iako je zgrada skoro idealna za uvodjenje centralnog grejanja, za takav luksuz se nema para, pa svaka soba ima svoju peć i dimnjački kanal. Dakle, ide se po gorivo, potpaljuje, održava, iznosi pepeo, ima posla preko glave.

U jednu sobu nabijene su, dakle, dve do tri generacije. U početku svi su srećni što su dobili toplu hranu, krevet i krov nad glavom pa, zanemoćali od stresova i bežanije, spavaju kao zaklani i ništa im ne smeta. Medjutim, već nakon nekoliko dana ili nedelja, svi primećuju da otac hrče, baba kašlje a deda pušta vetrove i to tokom vremena postaje nepodnošljivo. Onda, ili se nešto desi: deca odu na školovanje, stariji se zaposle a najstariji odu dva metra ispod zemlje; ili se ništa ne desi, a onda se pada u apatiju i tiho fizičko i duhovno odumiranje. Gube se radne navike i nagon samoodržanja. Vremenom, ovakve "porodične" sobe postaju punktovi entropije, što vodi ka novim rešenjima.

Nabijanje jedne porodice, ma kolika bila, u jednu prostoriju više je nego neugodno, ali prava bolna tačka ovog, moglo bi se reći "nultog" stanovanja su zajedničke sanitarne prostorije. Možete li da zamislite 12 porodica sa 37 članova koje se tiskaju oko 5 WC–šolja? Ako ne možete, setite se da su ovi ljudi mogli biti smešteni i pod šatorima i usmereni na poljske prokote. Od svakog zla ima i gore a potrebno je mnogo hrabrosti da se definiše raspon minimalnog kvaliteta ispod koga se ne sme, a iznag koga se ne može. Ne treba zaboraviti da oni isti ljudi koji su u početku srećni da dobiju krov nad glavom, već nakon izvesnog vremena počinju da ropću na niski standard koji ih sve više žulji, očekujući da im tamo neko (ko pobogu?!) reši sve životne, a pre svega egzistencijalne probleme. Na žalost, od nužnog smeštaja do danas se nije dalje otišlo...

A šta je uradio projektant?

Prva stvar sa kojom se projektant suočio, bila je rekonstrukcija fizičke strukture objekta, sanacija konstrukcije i instalacionih mreža, kao i prepokrivanje skoro uruše–nog krova.

Drugi, ne manje važni zadatak bio je da se u raspoloživi volumen upakuje što više "porodičnih soba", odnosno smesti što veći broj osoba na donjem pragu egzistencijalne izdržljivosti. Pažljivo, uz maksimalno iskorišćenje svakog cm2, Prof. Žikić je u postojeći gabarit uspeo da udene nekih pedesetak manjih i većih soba i to pod približno izjednačenim uslovima življenja. Svoj posao je pošteno obavio, a na drugima je da urade svoje.

A šta bi se to u budućnosti moglo uraditi? S obzirom na trenutnu situaciju, proklamovani cilj povratka izbeglica na vekovna ognjišta izgleda nam dalje od Novog Zelanda. Stvari će se, verovatno, odvijati tako da će svi radno sposobni sami ili uz nečiju pomoć, pokušati da nadju bilokakva zaposlenja i presele se na neke nove lokacije pod povoljnije uslove, mladi će otići na školovanje, stari polako nestajati, a gustina naseljenosti doma polako opadati. Sada opet stupa na scenu arhitekta, koji bi mogao za početak da oformi veće stambene jedinice povezivanjem po dve sobe, uz dodeljivanje svakoj jedinici posebnog sanitarnog čvora. Na taj način bi objekat tokom vremena mogao da preraste u klasičnu kolektivnu stambenu zgradu. Svakako, moguća je i promena namene objekta u ugostiteljski, poslovni ili, što je najverovatnije, proizvodni objekat, ali na to će se još malo popričekati.

U svakom slučaju, Profesor Žikić nam je na konkretnom primeru pokazao kako nema beznačajnih projektnih zadataka i kako je rad na objektima niskog standarda isto tako složen i odgovoran kao i projektovanje prestižnih palata i rezidencija. A mi, duboko ubedjeni da nije dovoljno što "Onaj odozgo vidi sve!", uzimamo slobodu da sa rezultatima njegovog nenametljivog i humanog arhitektonskog stvaralašta upoznamo i vas. (M.Č.)

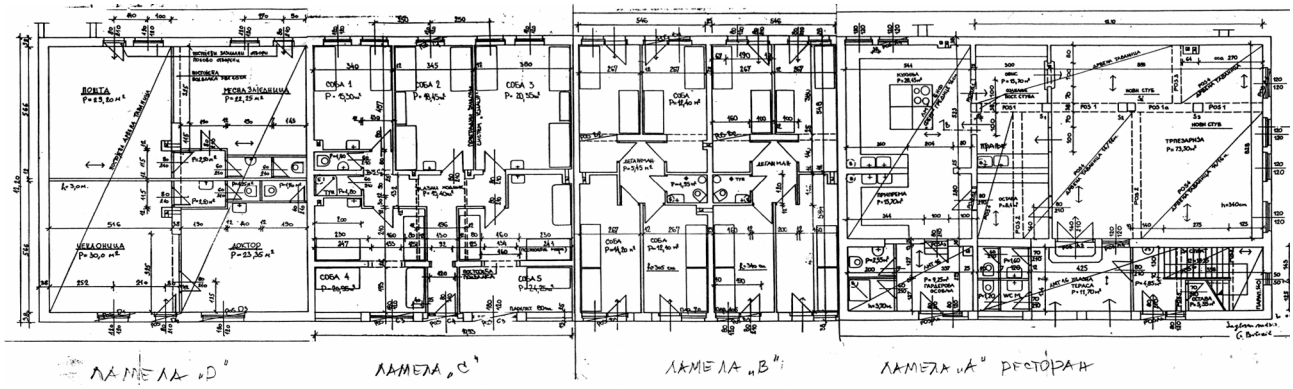

Osnova prizemlja Lamela A,B,C i D. Levo i desno zajednički sadržaji. U sredini osam soba sa direktnim ulazima spolja i sanitarnim blokom u sredini trakta.

Glavna fasada objekta. Ulaz u restoran sa desne strane

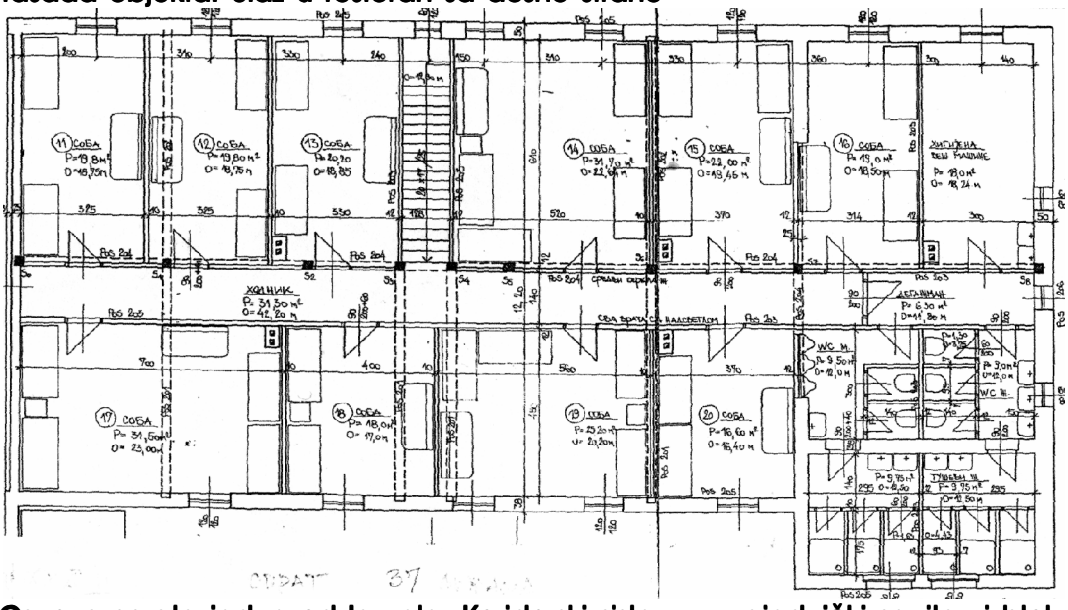

Osnova sprata jedne od lamela. Koridorski sistem uz zajednički sanitarni blok. Vidljiva je mogućnost eventualne kasnije izmene namene prostora (II faza).

RANA HODOČAŠĆA ARHITEKTE VELIBORA KUJUNDŽIĆA I NJIHOVE KASNIJE POSLEDICE

U toku studija, pod uticajem Le Corbusier–ovih ranih putovanja po ovim krajevima i pouka koje je izvukao iz vernakularne bal–kanske arhitekture, veliki broj nas je ose–ćao svojom obavezom da i lično obidje ove neisrpne izvore nadahnuća, dok se još nisu raspali i nestali pod uticajem vremena i naleta socijalističke urbanizacije. Jedan od ovih pasioniranih hodočasnika bio je i naš kolega i prijatelj arhitekta Velibor Kujundžić koji je proputovao Makedoniju i Kosovo, vredno i znalački beležeći svoje impresije, delom olovkom i perom, a delom fotoapa–ratom.

Godinama su ove uspomene ostale skrivene u nekom fajlu Kujudžićeve podsvesti, dok je on pod uticajem Pozne Moderne krčio neke druge puteve, da bi se odjednom probudile prilikom projektovanja sopstvene skromne vi–kendice. Još jednom, kao da se inspirisao skromnošću Corbisier–ove vikendice na morskoj obali, i Kujundžić daje jednu organ–sku kombinaciju vernakularne i adhocističke arhitekture. On nije opterećen nekim krea–tivističkim i prestižnim ambicijama, već prosto želi da kuću prilagodi svojim, konkretnim potrebama i mogućnostima, a da pritom ne naruši pitomo i atraktivno prirodno okružje. Obrasci naših predaka pokazali su se u odredjenoj meri još uvek aktuelnim, pa ih je Arh. Kujundžić obnovio i prilagodio uslovima današnjice. To nije bespogovorno kopira–nje, već više stav prema odnosu čoveka i njegovog okružja, izgradjene i prirodne sredine i koegzistenciji ova dva, na izgled, zavadjena medijuma. Nonšalancija eksterije–ra, prenesena je i na enterijer, prilagodjen potrebama nepretenciozne tročlane porodi–ce, što još više učvršćuju vezu sa starim uzorima. Projektantova spretnost i kultura ni u jednom momentu ne dozvoljavaju da ovaj skromni objekat sklizne na nivo improvizacije i degradiranog pauperizma.

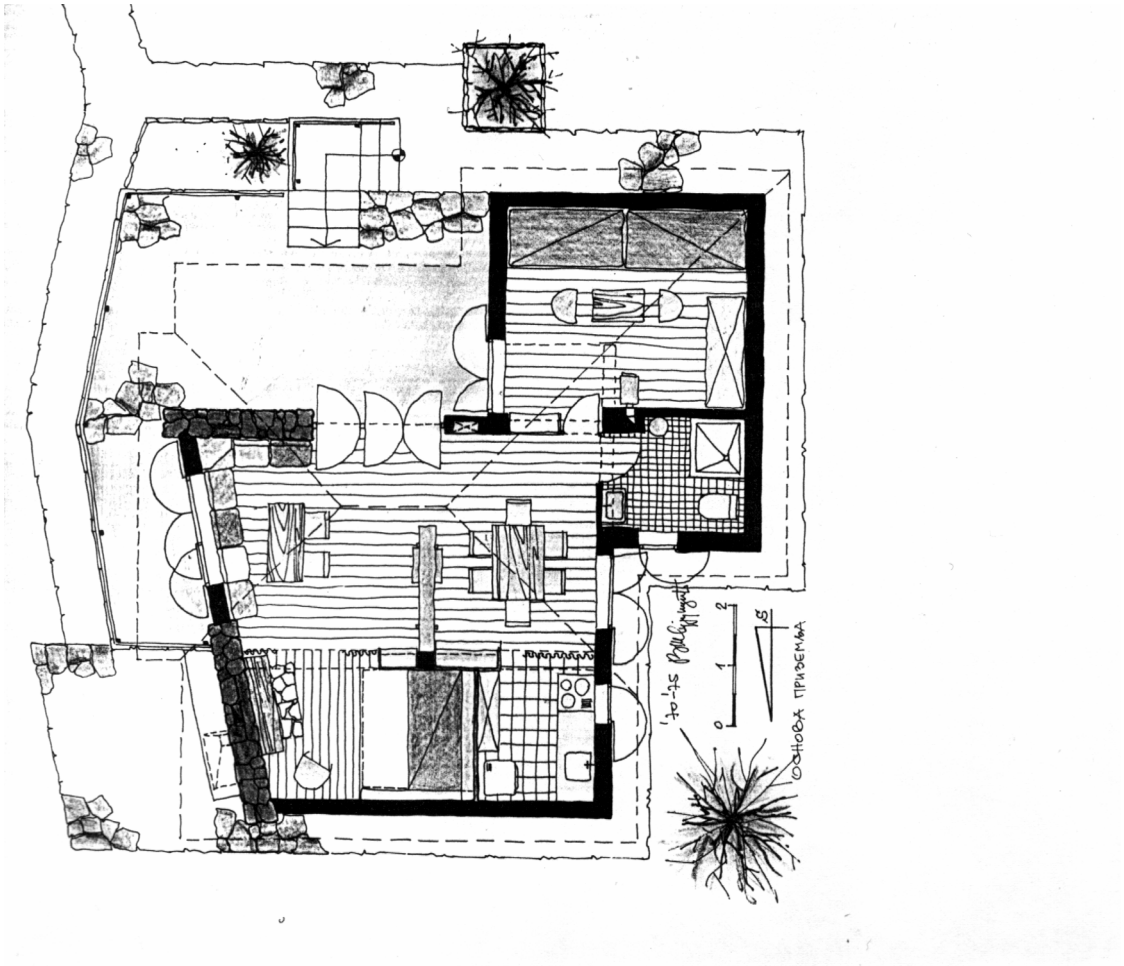

Sakrivena medju drvećem, diskretna ali ne i substandardna, vikendica porodice Kujundžić predstavlja lep primer nenametljive organske arhitekture, skromne, ali sa svim neophodnim funkcijama neophodnim za odmor jedne šmekerske tročlane porodice. Zanimljiv je način na koji je autor uspeo da iz zgrade eliminiše sve specificirane komunikacije, a da se to ne odrazi negativno na organizaciju stambenog prostora. Stiče se utisak da bi se u ovom objektu, uz minimalna doterivanja, moglo i stalno boraviti. (M.Č.)

II SAMOSTALNA IZLOŽBA ARHITEKATA MARIJE ĆURČIĆ I DJORDJA ALFIREVIĆA

Naši nastavnici, arhitekti Marija Ćurčić i Djordje Alfirević imali su u vremenu od 8–14, novembra 2002 svoju drugu samostalnu izložbu crteža u olovci u galeriji Narodnog univerziteta "Braća Stamenković" u Beogradu. Na tridesetak crteža velikog formata, umetnici su ubedljivo pokazali kako su krhke barijere koje razdvajaju slikarstvo i arhitekturu, anticipirajući povratak univerzalnih stvaralaca, čiji su domeni interesovanja širi od današnjih granica pojedinih profesija. Istina, poznati su slučajevi arhitekata koji su postigli blještave uspehe na slikarskom polju kao što su Leonid Šejka, Siniša Vuković, Vlada Veličković, Le Corbusier i mnogi drugi, ali je većina njih (izuzev Le Corbusiera) bila prinudjana da se konačno oprosti od arhitekture i preorijentiše isključivo na slikanje. Za razliku od njih, arhitekti Ćurčić i Alfirević još nisu doneli takve sudbinske odluke, već istovremeno uspešno prate oba toka (nosioci su prestižne "Borbine" nagrade za najbolji studentski rad u oblasti arhitekture) a mi se nadamo da će i ubuduće uspevati u ovim svojim nastojanjima. U prilog tome govori i činjenica da su autori ovom II. izložbom uspeli da i tehnički i konceptualno prevazidju veoma visok nivo prethodne I. izložbe, svrstavši se u sam vrh jugoslovenske grafike.

Nadamo se, takodje, da su naši zajednički učenici, prilikom kolektivne posete ovoj lepoj i poučnoj izložbi, bar delimično uspeli da shvate visinu dometa svojih nastavnika i da će deo toga uspeti da ugrade u svoje buduće radove.

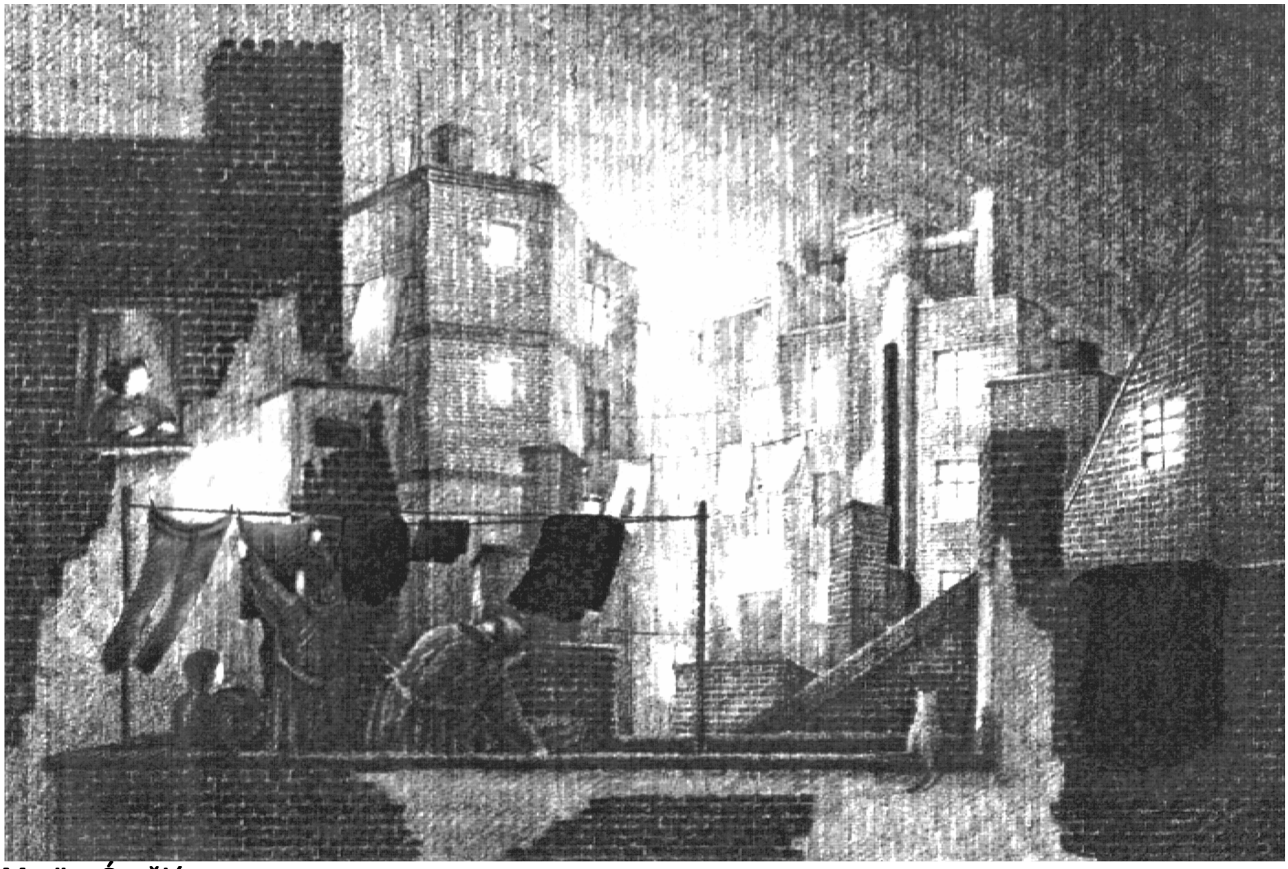

Marija Ćurčić:

Djordje Alfirević

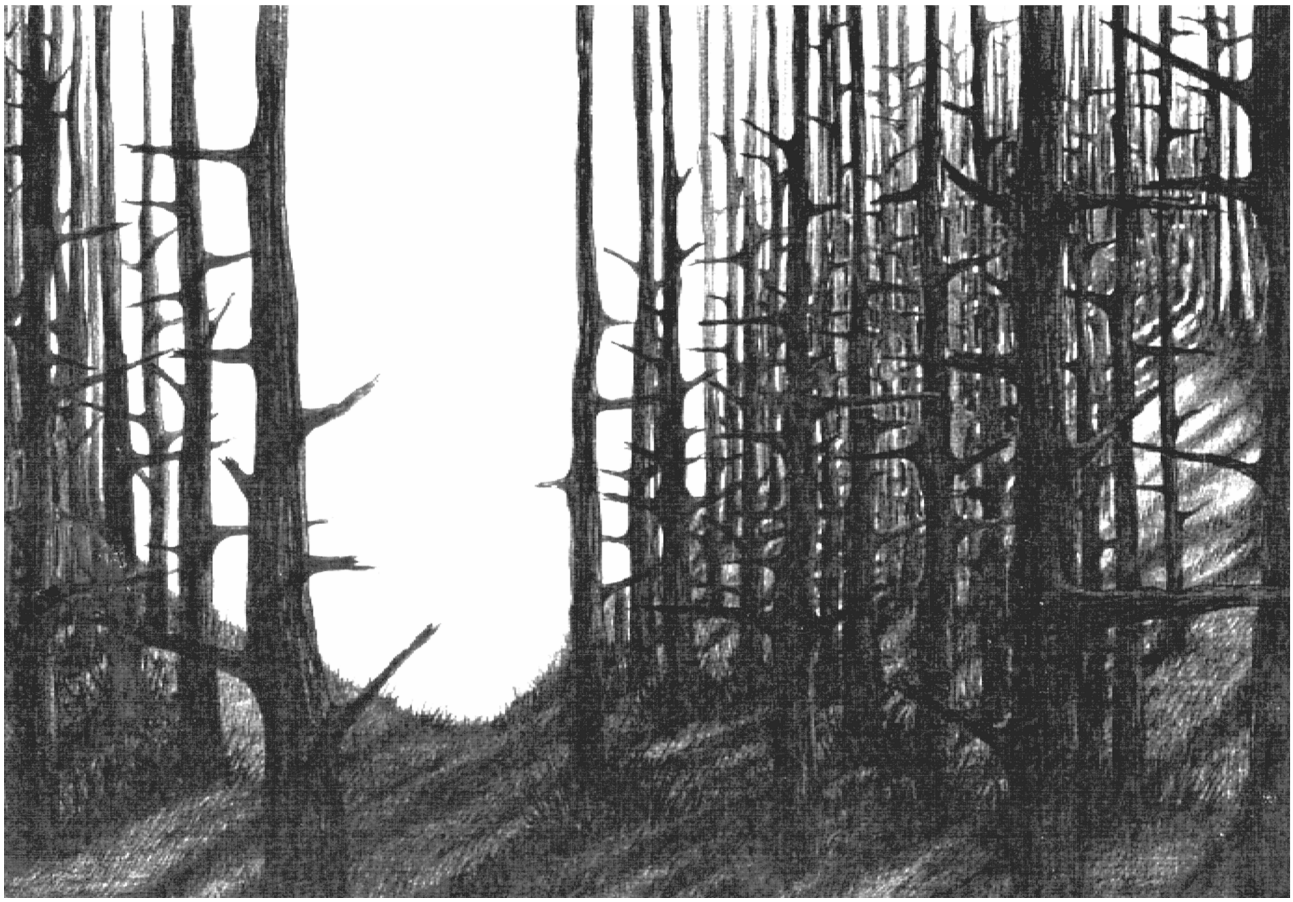

Djordje Alfirević:

NEKOLIKO CRTEŽA U OLOVCI ARH. MARIJE ĆURČIĆ

U broju 23/2001 našeg časopisa objavili smo nekoliko crteža našeg nastavnika Arh. Djordja Alfirevića–Alfa, dok u ovom broju imamo zadovoljstvo da vam prikažemo osam crteža naše nastavnice Arh. Marije Ćurčić iz Alfove generacije. Već godinama, Marija ne napušta olovku kao svoj omiljeni i za sada jedini instrument grafičkog izraza, postižući u ovoj oblasti fascinantne rezultate. U svojoj poslednjoj fazi, ona se orijentiše prvenstveno na noćne urbane ambijente, uspešno sinteti–zujući svoje slikarske i arhitektonske afinitete. Njen kontinualni uspon mogao se pratiti pre–ko prve dve samostalne izložbe (prva sa Dj. Alfirevićem i D.Antić, druga sa Dj. Alfirevi–ćem) i to kako u pogledu stalnog unapre–djenja crtačkih tehnika, tako i sve komplek–snijih i produhovljenijih tema. Zrela inpresioni–stička tehnika koja prevazilazi prvobitne po–stupke jednosmernog šrafiranja, omogućila je dobijanje očaravajućih urbanih noćnih ambijenata koji pulsiraju i titraju delimimično osvetljeni kandelabrima i prozorima, ali i nekom magičnom svetlošću koja kao da izbija iz samih ljudi i predmeta. U ovim pro–storima, koliko god mračni bili, nećete naći sve one surovosti kojima, kao što znamo, obiluju beogradske noći. Ovo je neki drugi pitomi Beograd, kakav bi mogao da bude i kakav će. nadamo se, jednog dana opet postati. Od srca se nadamo da će naši zajednički učenici iz ovih crteža shvatiti da su crtačke tehnike kojima ih Marija poučava samo prvi korak na dugom i slojevitom putu grafičke edukacije, koja od njih možda neće oformiti slikare, ali će ih približiti jednom kompleksnijem sagledavanju prostora a pre–ko njega i profesiji za koju su se opredelili.

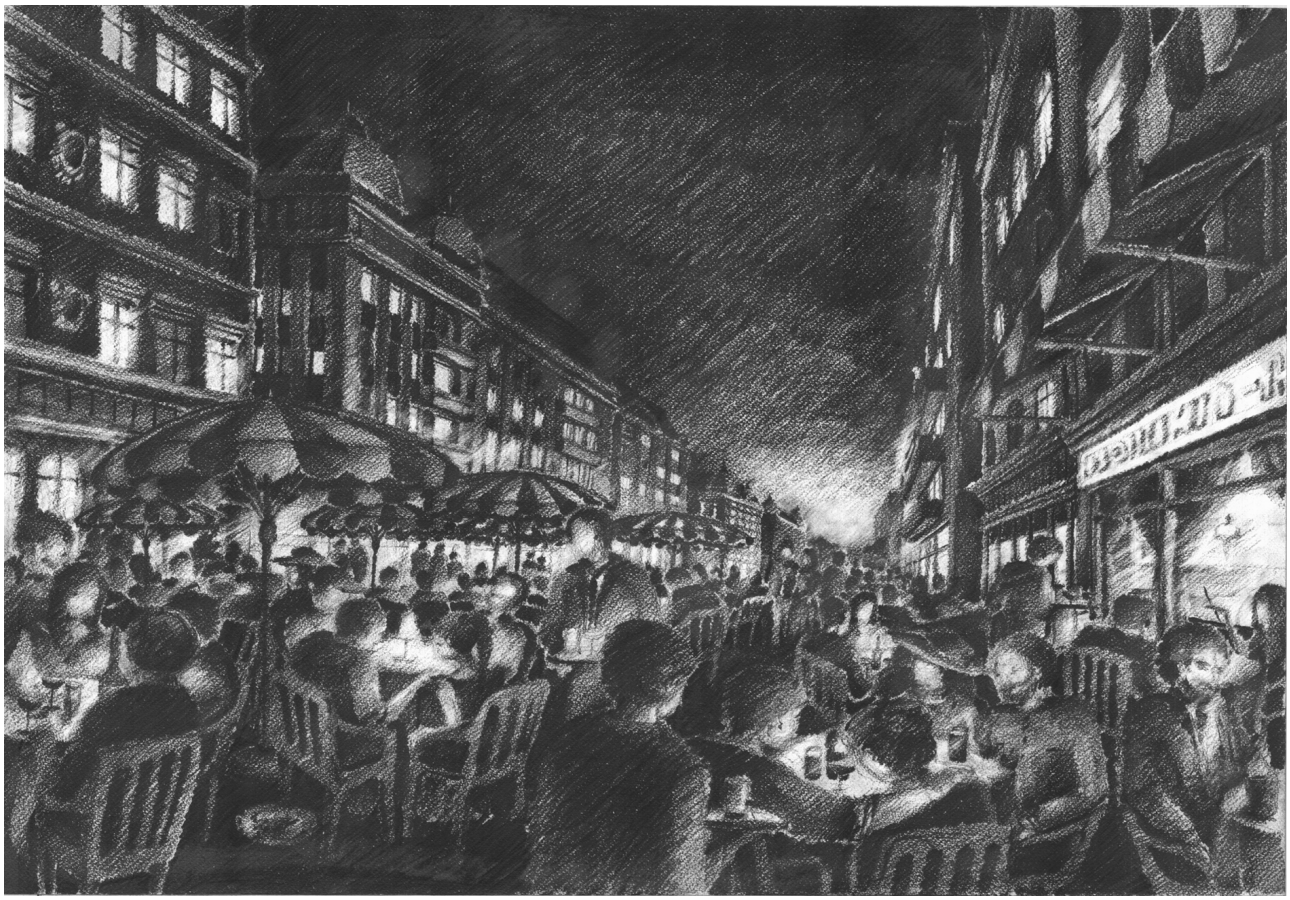

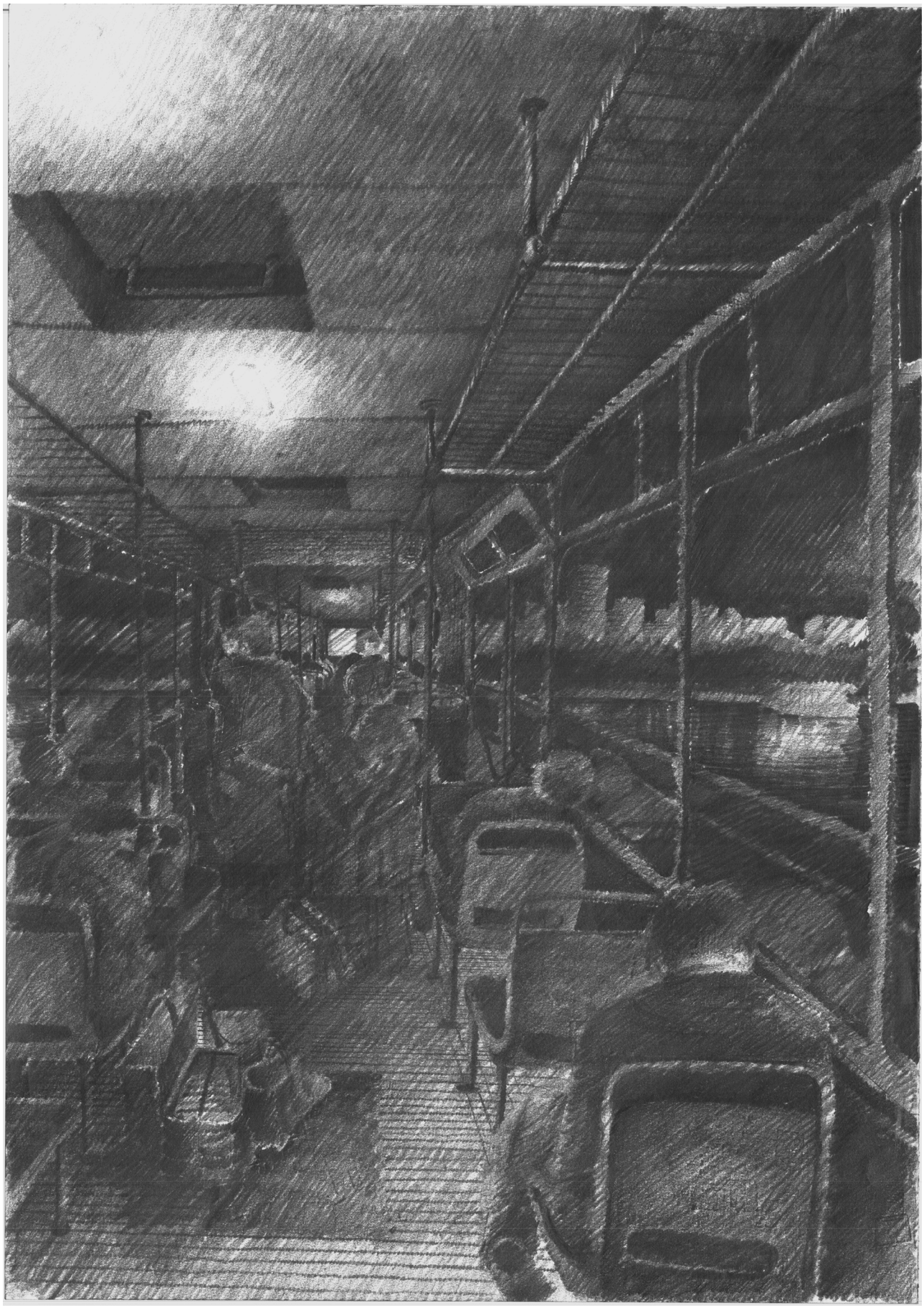

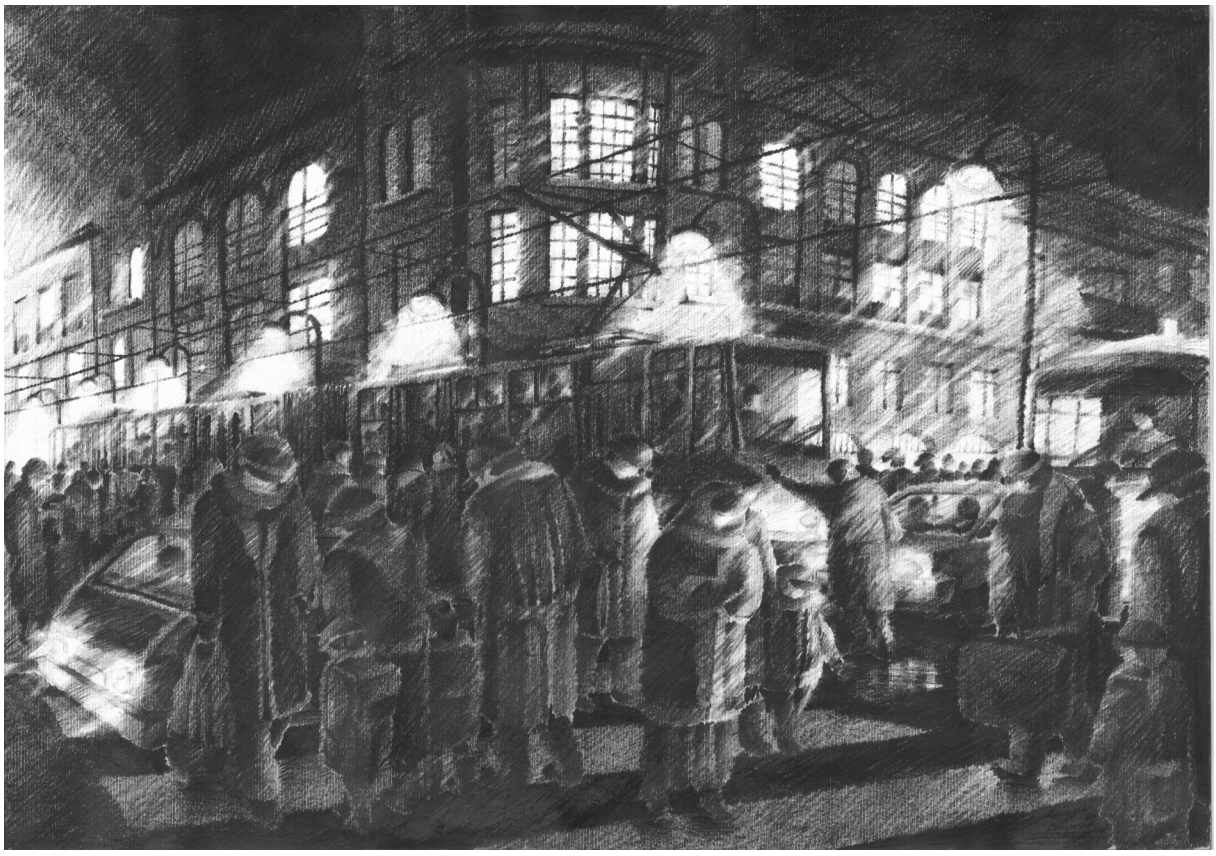

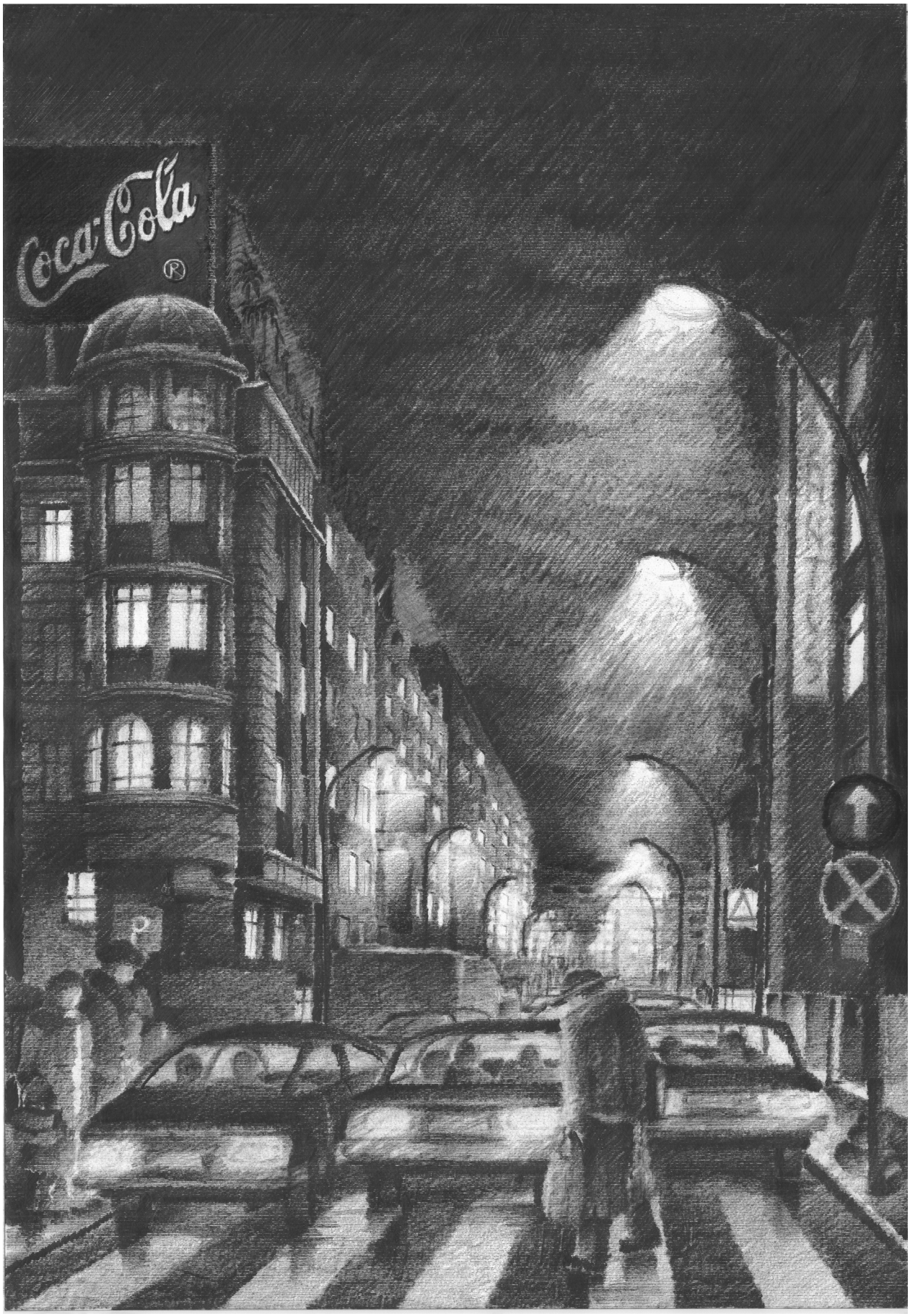
Coca-Cola
®

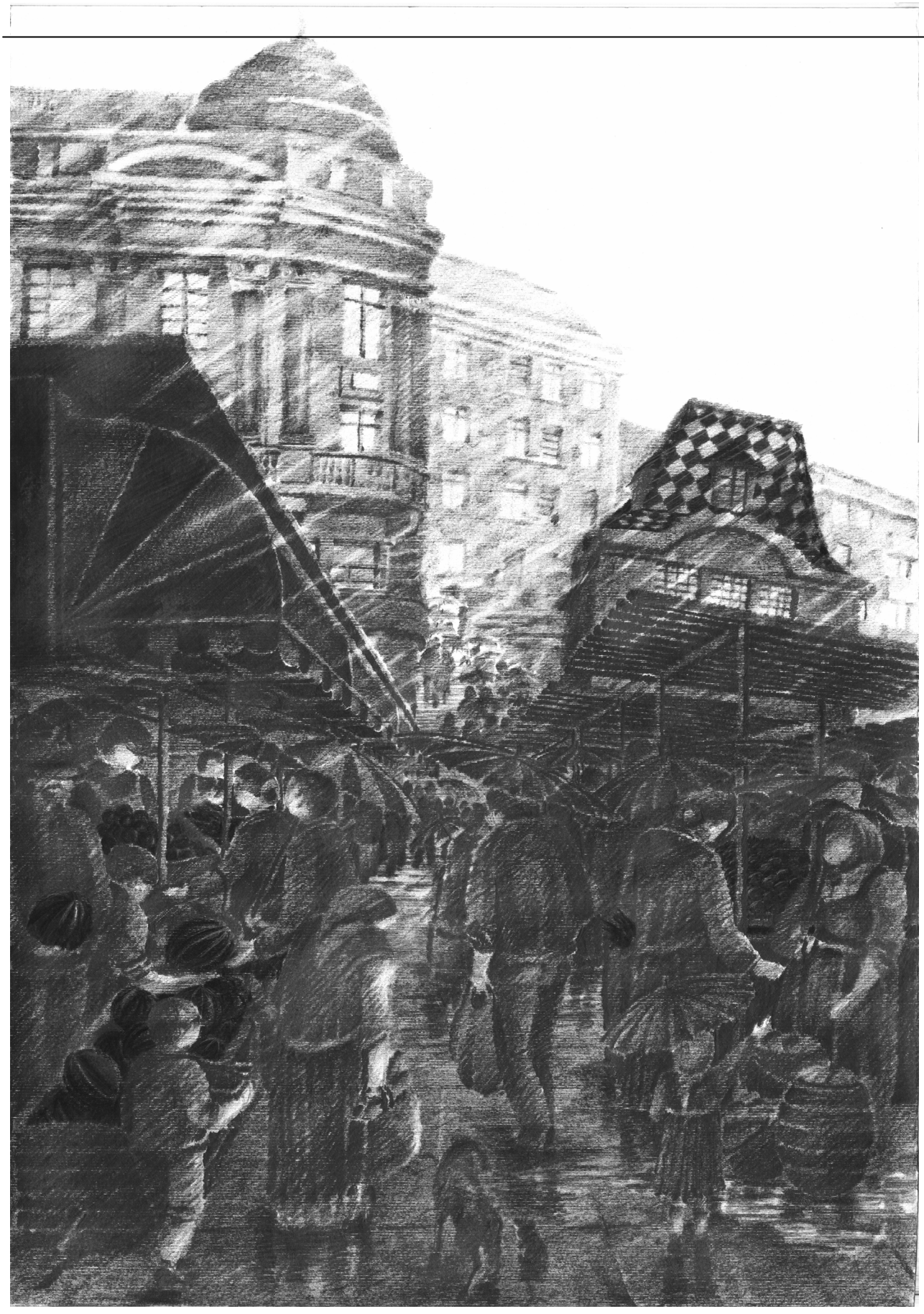

Prof. Arh. MIHAILO MITROVIĆ promovisan u počasnog doktora Beogradskog univerziteta

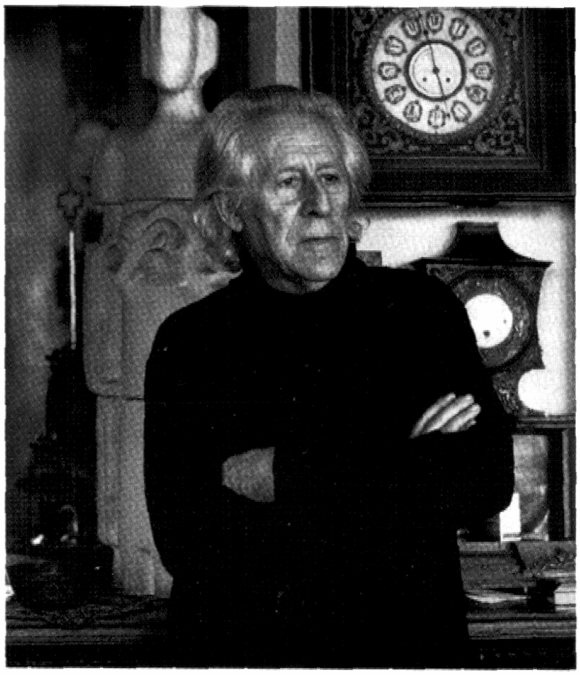

U septembru 2002. godine arhitekta Mihailo Mitrović, profesor univerziteta, napunio je 80 godina života, posvećenog stvaralaštvu i građenju arhitektonske svesti u našoj sredini. Istovremeno se navršava i 40 godina kako objavljuje značajnu kolumnu "Arhitektura u svetu i kod nas" u "Politici".

Ruska Akademija arhitekture i građevinskih nauka je Prof. arhitekti Mihajlu Mitroviću uručila plaketu povodom 80 godina života i doprinosa struci.

U svečanoj sali Kapetan Mišinog zdanja, profesor Mihajlo Mitrović, 6.novembra 2002.godine promovisan je u počasnog doktora Univerziteta u Beogradu, za doprinos srpskoj arhitekturi u drugoj polovini XX veka.

Preuzeto iz časopisa "Forum", Beograd 44, 12/02

U pripremi: Trijenale arhitekture IZNAD SVETLOSTI

Poruka mladim arhitektima: "Menjajte izgled trgova, skverova, ulica, stambenih blokova..."

"Menjajte izgled današnjih beogradskih trgova, skverova, ulica, pešačkih zona, parkova, trgovinskih centara, stambenih blokova, restorana na vodi, vrha Avale, zoo–vrta, periferije...", navedeno je izmedju ostalog u pozivu mladim arhitektima da učestvuju na javnom neanonimnom i nenagradnom nadmetanju za 12 arhitektonskih kreativnih projekata koji unapredjuju život u Beogradu. Učesnici projekte treba da dostave do 31, januara 2003. godine, a 12 najboljih radova biće izloženo na Sedmom beogradskom trijenalu svetske arhitekture koji će biti održan u Umetničkom paviljonu "Cvijeta Zuzorić" od 27 juna do 27 avgusta naredne godine.

Ovih dana štampan je i katalog za trijenale, a pripreme za ovu smotru već uveliko traju. Na trijenalu će biti predstavljen po jedan veliki arhitekta iz Tunisa, Maroka i Egipta. Takodje će biti predstavljena na po dva postera četiri izgradjena sakralna objekta, najveća u religiji pravoslavnih (u Rusiji), katolika (u Meksiku), budista (verovatno u Japanu) i islama (u Maroku).

Prema rečima Ivice Mladjenovića, beogradskog arhitekte u čijoj organizaciji se trijenale već godinama održava, u planu je i organizovanje jednodnevnog skupa na temu trijenala. To će biti, ni malo slučajno, kaže on, na Vidovdan, 28. juna 2003, a učestvovaće osam stranih arhitekata i dva naša predstavnika, verovatno Prof. dr, Marija Todorović iz Beograda i Prof. dr. Ljubinko Pušić iz Novog Sada.

Trijenale se inače održava pod motom "Iznad svetlosti" (G.P.)

Preuzeto iz dnevnika: "Politika", sreda 8.januar 2003

Izdavač časopisa: Biro za arhitektonsko projektovanje,istraživanje i edukaciju "ARD", Beograd
Tel. (011)36.91.787, EMail: smika@Eunet.yu
Urednik: Dr. Mihailo Čanak d.i.a. Ovaj broj je umnožen u 200 primeraka i distribuira se besplatno svim polaznicima našeg Prtipremnog tečaja za studije arhitekture, kao i poslovnim prijateljima biroa "ARD", Januar 2003